

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 33.

Onsdagen den 3 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Landeryd, som yttrade: Herr talman! Jag skall till en början göra några få erinringar med anledning av vad som är yttrat på förmiddagen här i kammaren beträffande denna fråga.

Herr Kinmanson talade bl. a. om att utskottet vid behandlingen av detta ärende icke tagit tillbörlig eller tillräcklig hänsyn till hans motion angående ändrade grunder för dyrtidstilläggets utgående. Jag vill då i anledning av detta påpeka, vad utskottet säger på sid. 21 sista stycket. Det säges där bl. a.: »Vad beträffar de framkomna yrkandena av olika slag om förändrade grunder för bestämmandet av dessa tillägg, får utskottet anföra, att det icke synes lämpligt att nu, då systemet med dylika tillägg är under avveckling, företaga några större förändringar med avseende å nämnda grunder utöver vad som av statsfinansiella skäl kan anses betingat». Där har således herr Kinmanson fått det svar på sin motion för tillfället, som utskottet ansett lämpligt. Vad vidare beträffar hans yttrande angående den besparing, som skulle kunna göras, i fall det ena eller andra förslaget bifalles, så har utskottet på sid. 24 mycket tydligt utsagt, att skillnaden mellan det kungliga förslaget och utskottsmajoritetens förslag, för den händelse Kungl. Maj:ts indexberäkning lägges till grund för resultatet beträffande det kungliga förslaget, och utskottets indexberäkning lägges till grund för dess förslag, blir 46 miljoner kronor. Men däremot, i fall man lägger utskottets indexberäkning till grund i varje fall, så framgår det, att skillnaden per kvartal blir 5,4 miljoner kronor, således för år en fyrdubbling av denna siffra. Härav

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

framgår tydligen, att *besparingen* skulle bli 22 miljoner kronor, om utskottets förslag bifalles. Utskottet har sålunda på intet sätt velat göra vikten och betydelsen av denna besparing större än den i verkligheten är.

Samtliga talare på förmiddagen ha talat om tjänstemännens svåra ekonomiska ställning och behovet och nödvändigheten av att icke en minskning sker. Det har t. o. m. framhållits, att det skulle vara en orätt, om så bleve förhållandet. Jag erkänner gärna stats-tjänstemännens svåra ekonomiska ställning i vissa fall, det är nämligen givet, att särskilt i en stad som Stockholm med de hyrespri- ser, som där äro gällande, blir ställningen svår i många fall. Där- emot på billigare orter med billigare hyror och levnadskostnader i övrigt är ställningen icke närmelsevis så svår som i Stockholm. Men jag tror likväl icke man kan påstå, att statstjänarnas finansiella ställning, även om utskottets förslag bifalles, blir så dålig som man här vill göra gällande och icke heller så dålig, som befolknin- gens ställning i landet i allmänhet verkligen är.

Herr Eriksson i Grängesberg nämnde i sitt anförande, att det svåra statsfinansiella läget icke bör gå ut över dessa statstjänare och att det icke är riktigt att jämföra dem med industriidkare, jord- brukare och andra näringsidkare, eller att jämföra statstjänarnas löner med i dessa näringar utgående, med hänsyn till deras ställ- ning för närvarande, minskade löner. Om det är riktigt eller orik- tigt, skall jag icke ge mig in i diskussion om, men jag tror, att man kan påstå, att ställningen i landet för närvarande är sådan, att det är nödvändigt att göra en besparing, där en sådan i verk- ligheten kan ske.

Herr Kinmanson talade om statens inkomster under kristiden, om vilka oerhörda inkomster staten har haft; och herr Lindskog talade också om de stora inkomster, som industrien och jordbruket samt även arbetarna haft under kristiden och att det med hänsyn till dessa inkomster icke vore mer än riktigt, att statstjänarna fingo behålla sina dyrtidstillägg. Men hur är det i verkligheten med des- sa inkomster och med de fördelar, dessa inkomster medfört? Är det icke på det sättet, att staten, trots det den givetvis haft bety- dande inkomster, är åtskilligt fattigare för närvarande, än vad den var före kristiden? Är det icke så, att statens skulder ökats kolos- salt; och har det icke inom alla grupper här inom riksdagen, ge- nom enstämiga uttalanden gjorts gällande, att situationen är syn- nerligen kritisk i fråga om möjligheten att få statens debet och kredit att gå ihop?

Beträffande industrien samt dess arbetare, så behöver jag icke mycket orda därom. Man har även där givetvis haft stora inkom- ster under kristiden, men pengarna ha försvunnit som agnar för vinden, och man är betydligt fattigare nu än tidigare. Likadant är det med jordbruket, i fall man skall söka sätta sina hus i stånd och få sina kreatursbesättningar i samma skick, som man tidigare haft. Jag är övertygad om att landets näringsliv blir betydligt sämre ställt under de år, som närmast komma att följa, än under

tiden närmast före kriget. Under sådant förhållande kan vad som här anförts icke utgöra skäl till att nu gå med på det kungl. förslaget.

Herr Kinmanson talade också om att man sagt, det man borde rätta mun efter matsäcken. Det är just, vad man gjort, fast på ett upp och nedvänt sätt, jämfört med vad man borde ha gjort. Under uppåtgående konjunkturen ha staten och de enskilda rättat mun efter matsäcken, och följden har blivit, att pretentionerna och därmed utgifterna ökats oerhördt, och nu under nedåtgående konjunkturen *kan* man följaktligen icke rätta mun efter matsäcken så som man verkligen borde. Det är också ett av skälen, varför stats-tjänarna sitta så ekonomiskt hårt emellan, som de verkligen göra, när det gäller en reduktion av deras inkomster.

När man ser på det ekonomiska läget i landet för närvarande och, såsom jag nyss nämnde, tänker på vår industri och vårt jordbruk, vilka i alla fall äro grundläggande både för de enskildas, för kommunernas och statens inkomster, kan jag icke undgå att fråga mig, hur det är ställt i det avseendet. Stora grupper av vår industri kunna icke hållas i gång, och stora grupper, som kunna hållas i gång, drivas med förlust. Beträffande jordbruket vågar jag påstå, att i fall man, med frånseende av de betodlande trakterna i landet, kunde ta stickprov från de deklARATIONER, som i år äro inlämnade till taxeringsmyndigheterna, så skulle resultatet sannolikt bli, att mer än hälften av Sveriges jordbrukare icke haft någon inkomst av sin drift utan i stället direkt förlust.

Att under sådana förhållanden tänka sig, att statens inkomster skola bli sådana, att man kan få bibehålla den lönestandard för statstjänarna, som tidigare varit fallet, är icke möjligt eller tänkbart. Jag vet, att herr finansministern har igångsatt en utredning angående inkomsterna med ledning av de deklARATIONER, som föreligga i år, jämförda med tidigare år, och att den utredningen väntas inkomma så snart som möjligt. Jag är förvissad om att när denna utredning föreligger, så skall herr finansministern finna, att de sparsamhetssträvanden, som man här sökt företräda, ha varit till den grad befogade, att ställningen kanske icke kunnat förutses varken av oss, som tro, att den är så pass svår som den är, eller av någon annan.

Det har under denna riksdag och även tidigare under fjolårets riksdag ett strävande gjort sig gällande här inom andra kammaren och även inom den första att söka minska produktionskostnaderna här i landet och därigenom skapa möjlighet att kunna konkurrera med utlandet. Man har gjort allt vad man kunnat för att få ned prisnivån och därigenom göra vårt näringsliv mera konkurrenskraftigt. Jag skall icke yttra mig om, huruvida dessa strävanden gått för långt eller icke, men jag vill påpeka, att en åtgärd, som givetvis måste verka kraftigt i den riktningen, är att få ned fraktkostnaderna på våra järnvägar. Om vi se efter hur statens järnvägars frakttariffer för närvarande se ut, så skall det visa sig, att i vissa fall beträffande stycke gods äro fraktsatserna mer än tredubblade

Ang.
dyr. tidsställägg
åt befattninge-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

sedan 1914, och detta ännu efter den nedsättning, som skedde den första januari i år. Det är givet, att under sådant förhållande skola både de produkter, som tillverkas inom landet, bli dyrare än de eljest skulle behöva vara, och de livsförnödenheter, som befolkningen i våra samhällen behöver, bli mycket fördyrade. Därför bör det vara ett strävande att söka få ned fraktkostnaderna på våra järnvägar. Vid statens järnvägar finnes en tjänstemannakår på mellan 20- à 30,000 personer. Det är givet, att även en liten sänkning av lönerna för denna tjänstemannakår medför en besparing i statens järnvägars driftkostnader, som kan möjliggöra, att fraktsatserna kunna nedsättas utöver vad som eljest skulle kunnat ske. Därigenom minskas också levnadskostnaderna för befolkningen i städerna; därigenom minskas svårigheten för arbetarna och alla andra att kunna leva på de inkomster, de förvärva; därigenom skapas också möjligheter för vårt näringsliv att kunna existera på ett mera betryggande sätt än eljest skulle varit möjligt. Jag tror, att detta är ett strävande, som vi alla måste erkänna såsom befogat och som är absolut nödvändigt att få förverkligat, för såvitt vi i övrigt kunna tänka på någon utveckling i förhållande till andra länder och konkurrensen på världsmarknaden.

Det talas så mycket om levnadskostnadsindexens stegring och lönernas ställning i förhållande till denna. Det har i tidningspressen, på talarstolar och här i riksdagen så ofta betonats, huru statstjänarna äro underkompenserade, att det begynner snart gå in i det allmänna medvetandet hos var och en, att det skett statstjänarna en synnerlig orättvisa i ekonomiskt hänseende i förhållande till den löneställning, som de hade 1914. Jag vill med anledning av detta erinra om, hurusom dyrtidstilläggen icke utgå på 1914 års löner, utan de utgå på 1914 års löner plus den tillfälliga löneförbättring eller löneroglering, som senare ägt rum. Sålunda, när man vill ha fram den ökning, som skett på lönesiffran ifrån 1914, så får man slå ihop både det dyrtidstillägg, som utgår, och den ökning, som statstjänarna fått antingen i form av tillfällig löneförbättring eller i form av löneroglering. På det sättet får man fram den verkliga skillnaden mellan 1914 års kontanta löner och nu. Nu vill jag genast påpeka, att den invändningen givetvis göres mot detta, att 1914 års löner icke äro jämförbara med den levnadskostnadsnivå, som var gällande 1914; och det erkänner jag är riktigt. 1914 års löner voro i allmänhet grundade på 1905 års levnadskostnadsnivå, och de lönerogleringar som därefter skett. Men om man vill ha fram den verkliga skillnaden mellan lönesiffran 1914 och nu, så får man dock, som sagt till jämförelse taga nu utgående dyrtidstillägg med tillägg av den löneförbättring eller löneroglering, som skett efter nämnda år.

Jag skall för att belysa detta nämna några siffror, som äro anförda i Dagens Nyheter för den 21 mars 1922 i en artikel, som har till författare Hugo Heyman. Den är skriven med anledning av ett uttalande av skattebetalarnas förening, men det hindrar ju inte, att Heymans siffror kunna vara riktiga. Det framgår av den tabell,

som där finnes intagen, att begynnelselönen för ett kansliråd — alltså en tredje gradens tjänsteman — år 1914 var 8,100 kronor; lönen 1922 uppgick med levnadskostnadsindex av 216 till 14,888 kronor. Han är alltså underkompenserad med 15 %. För en sekreterare — sålunda en andra gradens tjänsteman — utgjorde lönen 5,800 kronor år 1914; nu däremot 11,014 kronor. Han är sålunda underkompenserad med 12 %. Men när vi komma till en kanslisekreterare, så utgjorde motsvarande siffra år 1914 5,200 kronor, nu däremot 12,262 kronor; där föreligger sålunda en överkompensation av 9 %. En notarie hade 1914 4,000 kronor; nu har han 9,307 kronor och är sålunda överkompenserad med 8 %. En vaktmästare hade 1914 1,200 kronor, nu 3,972 kronor; han är överkompenserad med 53 %.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befatnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Om vi vidare se på den minskning, som utskottets förslag innebär, visar det sig, att en sekreterare får ett månatligt avdrag av omkring 25 kronor, en postexpeditör av 18 kronor, en expeditjonsvakt av 14 kronor och ett kvinnligt första gradens biträde av 12 kronor. Jag påstår, att de reduktioner, som utskottsmajoriteten här gjort, äro av den blygsamma natur, att även statstjänarna måste erkänna, att man med tillbörlig hovsamhet och hänsyn behandlat dem i löneavseende, om man tager i betraktande det statsfinansiella och ekonomiska läget i landet, som givetvis måste influera på ett beslut i en fråga som denna.

Herr finansministern är inte nu närvarande i denna kammare. Om så hade varit fallet, skulle jag ha dristat mig att framställa en interpellation. Jag har aldrig brukat göra detta, men det skulle vara intressant att få ett svar på frågan, huruvida han, om han *nu* haft att underteckna den kungliga propositionen angående allmänna grunder för dyrtidstillägg, skulle ha framkommit med precis samma förslag som det här föreliggande. Jag tror, att läget i landet förändrat sig så väsentligt, sedan den kungliga propositionen skrefs, att även herr finansministern skulle ha hyst vissa betänkligheter mot att komma fram med ett förslag av den omfattning som det förevarande.

Jag har i denna fråga haft ett särskilt yrkande inom utskottet. Jag skall med några ord redogöra för detta. Jag har ansett det befogat att försöka göra ytterligare besparingar utöver dem, som utskottsmajoriteten gjort. Mitt yrkande har gått ut därpå, att man i stället för att minska indexsiffran med 15 enheter, som utskottet föreslår, borde göra ett avdrag med $\frac{3}{10}$. Därigenom skulle ytterligare ungefär 19 miljoner ha besparats. Jag tror, att även ett sådant yrkande skulle kunnat anses välmotiverat.

Till slut vill jag komma med en liten replik gentemot herr Kinmanson, som nu är närvarande i kammaren. Herr Kinmanson sade, att statstjänarna inte ens ha vad den arbetslöse eller vad jordbrukaren har — dessa äga nämligen åtminstone *hoppet* om en förbättring. Detta är nu en överdrift, som jag icke tror stöder den meningsriktning inom kammaren, som herr Kinmanson företräder. Jag anser, att man kan påstå, att ännu åtminstone är statens kaka säker, om

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

den än för statstjänarna icke ter sig så stor och om än dessa nu anse sig vara mindre väl behandlade i löneavseende. Men även om man betraktar saken ur synpunkten av lönernas *storlek*, tror jag, att om man gör en jämförelse med ställningen för andra medborgare i landet, statens kaka åtminstone icke är liten. Jag håller före, att både de arbetslösa och jordbrukarna i allmänhet skulle känna sig lyckliga, om de vore i den ställning, som statstjänarna äro, fastän dessa äro i besittning av det hopp, som herr Kinmanson talade om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Rydén: Herr talman! Jag har under min riksdagstid icke förr talat i någon av kamrarna uti en fråga som den nu föreliggande. När jag dristat mig att nu begära ordet, är det närmast föranlett därav, att jag vill knyta några ord till en del av utskottets motivering, vilken skulle kunna ge anledning till viss tveksamhet, när det gäller att sedermera tillämpa den.

Jag avser den del av motiveringen, som återfinnes på sid. 22 andra stycket och som tillkommit på grund av herr Lovéns motion, i vilken det påyrkats en mindre redaktionell ändring av sjunde paragrafen i gällande dyrtidskungörelse, avseende »förtydligande av det däri förekommande stadgandet om att dyrtidstillägg skall utgå även på sådan löneförbättring, som utgör kompensation för redan vid världskrigets utbrott inträffade prisstegringar». Denna motion har vållat rätt mycket bekymmer inom statsutskottet av det skäl, att densamma otvivelaktigt pekade på en svaghet uti den praxis, som på enstaka håll kommit till tillämpning vid användandet av sjunde paragrafen i kungörelsen. Å andra sidan lär det inte vara möjligt att skriva om paragrafen så, att den exakt kan angiva i varje enskilt fall vad som skall utbetalas, och utskottet har därför nöjt sig med en motivering, i vilken utskottet fastslår, att den tillämpning, som vunnit burskap inom de flesta ämbetsverken, i stort sett är riktig men att undantagsvis en feltolkning gjort sig gällande. Utskottet uttalar till slut sin »förväntan, att i avseende å ifrågavarande bestämmelse må tillämpas en i möjligaste mån enhetlig och med dess av riksdagen avsedda innebörd överensstämmande praxis». Då jag haft statsutskottets uppdrag att tillsammans med en utskottskamrat från första kammaren medverka till avfattandet av utskottets yttrande i denna del, anhåller jag att få beledsaga utskottets uttalande angående denna paragraf med några ord.

Det ligger i sakens natur, att det skall medföra vissa svårigheter för ämbetsverkan att i allo tillämpa bestämmelserna i sjunde paragrafen på det sätt, som torde ha varit lagstiftarens mening. Emellertid synas myndigheterna i det ojämförligt största antalet fall ha tillämpat paragrafen riktigt och endast ytterligt få exempel på feltillämpning tyckas ha förekommit. Ett sådant, som särskilt varit föremål för statsutskottets uppmärksamhet, har påvisats inom tull-

verket i fråga om s. k. inkallad personal. Generaltullstyrelsen har tillämpat sjunde paragrafen på ett sådant sätt, att efter min uppfattning — och jag tror, att mina utskottskamrater dela densamma — ett fullkomligt förnultsvidrigt resultat har uppkommit. Jag kan nämna, att det tillgår så vid tullverket, när det gäller att tillämpa denna bestämmelse, att om man inkallar låt mig säga en kammarskrivare, som sitter och arbetar en månad, så kan han den ena dagen eller ena veckan under månaden bokföras som tjänstgörande på förordnande, den andra dagen eller andra delen av månaden såsom s. k. inkallad. Nu bestämmer Kungl. Maj:t lönerna för den förordnade tjänstemannen och generaltullstyrelsen bestämmer själv lönerna för den inkallade tjänstemannen. Dessa löner äro precis på öret lika stora i båda fallen, men generaltullstyrelsen har tillämpat denna författning så, att de dagar, då dessa personer sitta vid samma bord och utföra samma arbete, men bokföras såsom förordnade, ha de fått uppbära dyrtidstillägg på sin inkomst, ty då vore de av Kungl. Maj:t fastställda grunderna tillämpliga, men när de en eller annan dag eller en eller annan månad bokförts såsom inkallade hava de, trots att de utfört alldeles samma arbete, förlorat dyrtidstilläggen, ty i detta fall hade generaltullstyrelsen själv fastställt grunderna för deras avlöning. Detta har varit föremål för mycken uppmärksamhet, och det är klart, att det är alldeles orimligt, att ett ämbetsverk skall kunna tillämpa en bestämmelse på det sätt, som i detta fall ägt rum. Jag ber därför med hänsyn till den motivering, som utskottet här anfört, få säga det, att statsutskottets förevarande uttalande avser att få till stånd en rättelse i de få undantagsfall, där en styrelse såsom i nyss refererade fall, tolkat författningen på ett sätt, som strider mot de grunder, som i allmänhet av myndigheterna tillämpas. Utskottets utlåtande avser således en justering av en felaktig tillämpning i ett ytterst begränsat antal fall. Däremot får statsutskottets här föreliggande utlåtande icke tagas till intäkt för någon ändrad praxis i allmänhet.

På grund av den andel jag haft i detta utlåtande har jag velat beledsaga utlåtandet med dessa ord i förhoppning att de möjligen i någon mån skola kunna tjäna till ytterligare ledning vid bedömande av de olika fall, som komma att föreligga för myndigheterna.

Då jag nu har ordet, skall jag be att få säga några få ord även beträffande själva huvudfrågan om statstjänstemännens dyrtidstillägg.

Jag vill då till en början erinra om, att det så kallade glidande systemet för dyrtidstilläggens utbetalande enligt indexberäkning, så att dyrtidstilläggen skulle rätta sig efter levnadskostnadernas fluktuationer och stiga eller falla allt eftersom levnadskostnadsindex rörde sig, det var ju ett system, som man kunde möta med rätt stora betänkligheter. Jag vill icke förneka, att jag från början ställde mig ganska betänksam mot detta system, men slutligen gingo dock meningarna allmänt i den riktningen, att vi skulle söka få en glidande skala, som reglerade lönerna efter levnadskostnadernas stigande och fallande. Men då nu detta system antagits, synes det mig ofrånkom-

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

ligt, att själva grundvalen för tillämpningen av ett sådant system måste vara den, att principen för systemet icke förändras samtidigt med att levnadskostnaderna fluktuerar uppåt eller nedåt. Ty rör man vid själva grunderna, då har man ju i och med detsamma brutit sönder själva systemet, och då är man inne på det rena godtycket. Nu vill jag gärna erkänna, att riksdagen, då den under ett av kris-åren gick ifrån regeringens förslag, jag vill minnas det var år 1920, också gick kanhända längre än den efter min uppfattning bort göra med hänsyn till möjligheten att upprätthålla den skala, som blivit uppställd. Men vid fjolårets riksdag företogs återigen en ej oväsentlig sänkning i skalan, och jag tror icke, att någon människa, som verkligen vill tänka lugnt och kallt i denna sak, skall kunna förneka, att de grunder, som gälla för de nuvarande dyrtidstilläggen, äro sådana, att dyrtidstilläggen kunna anses för högt tilltagna, utan snarare så, att det icke är möjligt för vederbörande tjänstemän att med tillämpande av det systemet få full kompensation, såsom meningen från början varit. Dyrtidstilläggen ligga tvärtom rätt väsentligt under kompensationsgränsen; systemet är sådant, att med index' stigande och fallande måste tjänstemannalönerna komma att hålla sig åtminstone icke oväsentligt under det läge, där de borde varit för att lämna statstjänstemännen full kompensation för dyrtiden.

När jag nu går att ytterligare belysa detta spörsmål, så får jag för min del framhålla, att jag har samma uppfattning, som jag hade i fjol, nämligen att man icke borde ändra själva grunderna, när man samtidigt ser huru index faller, så att statens utgifter genom detta fall rent automatiskt minskas alldeles ofantligt. Jag vet icke, om kammarens ledamöter under den brädska vi nu äro uppe i under denna tid av riksdagsarbetet hunnit sätta sig in i vad detta indexfall betyder för statsverket. Det nämnes i utskottets utlåtande, om jag minns rätt, att ett fall av en enhet betyder en minskning i statens utgifter av $\frac{1}{2}$ miljon i månaden, och det fall, som inträffade senaste kvartal, då index sjönk till 195 enheter, som nu är gällande, det fallet innebär en minskning av statens utgifter på 10 miljoner i kvartalet, alltså på en enda gång 40 miljoner, för år räknat. Det har sagts att man troligen har att vänta ett ytterligare fall av index även vid nästa kvartal, någon har gissat ända ned till 180 enheter. Skulle så ske, varom man naturligtvis ej ännu vet något säkert, falla statens utgifter för dyrtidstilläggen med ytterligare $7\frac{1}{2}$ miljoner i kvartalet, d. v. s. 30 miljoner kronor om året. Jag tror icke man får blunda för, att, med det nuvarande systemet oförändrat, index' fall innebär stora besparingar i fråga om statsutgifterna. När man därför söker måla ut det så, som om det statsfinansiella läget skulle vara till den grad förtvivlat, att den nuvarande budgeten för det löpande året icke skulle hålla, så förbiser man alldeles, att även om skatteinkomsterna skulle bli mindre än man beräknat, så bli dock besparingarna genom index' fall så stora, att den minskning i skatteinkomster, som eventuellt kan uppkomma, mer än uppväges av nämnda besparingar.

Då jag ser, att t. f. chefen för finansdepartementet är närva-

rande, och då jag av tidningarna sett, att han i första kammaren lämnat mera ingående upplysningar i detta fall, så kan det ju hända, att herr Nilsson i Landeryd kan få ett svar på den fråga han nyss framställde till den av kända skäl frånvarande ordinarie finans-

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.

(Forts.)

ministern. Enligt min åsikt få inga svartmålningar hindra oss att se, att det finansiella läget dock är sådant, att både detta års budget och i ännu högre grad den budget, som är uppgjord för nästa år, sannolikt komma att hålla, tack vare just index' fall.

Sutligen vill jag också nämna ett par ord med anledning av den oerhörda pessimism, som gjort sig gällande i första kammaren och som även framträder i debatten i denna kammare. Mina damer och herrar, vi få lov att behålla huvudet kallt en liten smula, när vi resonera i dessa ting. Riksdagen handlade under krisåren mot den då sittande regeringens önskuingar och intentioner så optimistiskt, som om det icke funnits några gränser för statens möjligheter i ekonomiskt hänseende. Då sprang en hel del av riksdagens ledamöter och icke minst de, som nu ropa allra värst om de finansiella svårigheterna, i spetsen, när det gällde att öka statsutgifterna, och då var det ingen måtta på de belopp, vartill statens utgifter kunde drivas upp, då såg man allting i rosenrött och handlade, som om tillgångarna vore obegränsade. Den finansminister vi nu ha, pekade gång på gång varnande på detta ödslande med statens medel, manade till besinning och varnade mot denna farliga optimism, men han predikade mången gång för döva öron. Jag tror, att det är lika viktigt att i dessa tider, då en massa människor fullständigt tappat huvudet av förtvivlan, rikta en vädjan till folk att hålla huvudet kallt även i nedgångstider. Jag har en känsla av att det under alla de skakningar, som vårt land såväl som alla länder genomgått under krisåren, dock visat sig beträffande vårt samhälle, att det finnes en mycket stor styrka hos detta, att samhället äger en stor elasticitet, när det gäller att taga emot törnar och bära allt detta, som så föga överensstämmer med många människors förväntningar och förhoppningar. Vårt svenska samhälle har dock med relativt lugn och utan svårare omvälvningar mött den oerhörda katastrofen under och efter världskriget. Vi få det nog svårt under de närmaste åren, men hava vi rätt oss med allt detta, så skola vi nog, om vi hålla huvudet kallt och icke tappa besinningen, finna, att vårt samhälle äger en motståndskraft både i ekonomiskt avseende och på annat sätt, som gör, att vi helt visst skola kunna reda upp förhållandena på ett bättre sätt än en massa olycksprofeter från olika håll här i landet för närvarande predika.

Till slut vill jag säga, att jag alldeles speciellt reagerat mot det förslag till lösning av dyrtidstilläggsfrågan, som statsutskottets majoritet föreslagit, ur den synpunkten, att förslaget synts mig orättvist, upprörande orättvist, särskilt mot de små inkomstagarna. Tyngden av nedsättningen koncentrerar sig ju i övervägande grad på dessa små, det är de, som i första rummet drabbas av de ändrade grunderna för dyrtidstilläggen. sådana dessa lagts i utskottets för-

Ang.
dyrtidstillägg
åt befatnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

slag. Var och en har ju sina bekymmer och sina svårigheter att dragas med, men känner man till förhållandena i verkligheten, lär man icke kunna förneka, att våra små löntagare sitta ganska illa till för närvarande, icke minst därigenom att dyrtidstilläggen, tack vare indexfallet, sjunkit så oerhört hastigt, och även därför att de ha att dragas med skatterna på sina inkomster från de goda åren, när de, åtminstone beträffande inkomstkrönorna, voro relativt väl situerade. Det är också att märka, att dessa små inkomsttagare mångenstädes ute i bygderna äro de största skattedragarna, och man får icke strypa till deras inkomster för mycket, om de skola kunna fullgöra sin skatteplikt, något som också är nödvändigt, om vi skola kunna reda oss med de stora svårigheter, som för de närmaste åren föreligga.

Herr talman! Jag har sålunda icke kunnat finna, att det är klokt av riksdagen att på detta sätt — för att begagna ett något vulgärt uttryck — hoppa ifrån den ena ståndpunkten till den andra, att aldrig hålla på enhetlighet utan det ena året göra si och det andra så. Ena gången går man på ett lättsinnigt sätt över, vad regeringen föreslagit; så stoppar inte det, då hoppar man in på en annan linje och så på ännu en annan. Även om jag icke kan instämma i allt vad herr Lindskog på fyrstadsbänken i dag sade, kan jag icke underlåta att ge honom rätt i att ett dylikt förfarande naturligtvis verkar ruinerande för statstjänstemännens känsla av trygghet. De veta ju faktiskt icke vid början av året, vad de skola komma att uppbära i inkomster under detsamma, ty de veta icke, vad riksdagen på grund av att den byter om ståndpunkt från det ena året till det andra kan fatta för beslut, som djupt ingriper i deras ekonomi. Jag tror, att riksdagen, statstjänarna och landet äro i längden betjänta med att man förfar någorlunda ensartat och konsekvent både i goda och onda tider. Det ligger mycken sanning i vad herr Lindskog sade att vi här i Sverige ha en mycket god och för vårt land hedrande ämbetsmannakår. Där-om är intet tvivel, och även om vi mången gång vilja klandra ämbetsmännen och ställa till någon slags klappjakt på dem, tror jag, att den, som varit i tillfälle att se dem i arbete och bilda sig en sannfärdig uppfattning om dem och deras arbete, skall ha svårt att icke erkänna, att i stort sett ha vi i Sverige en mycket hederlig och god ämbetsmannakår, som är en verklig tillgång, som vi icke böra förstöra genom att staten förfar alltför orätt mot dem och på detta sätt kastar om deras levnadsförhållanden från det ena året till det andra i stället för att låta erforderlig stadga inträda.

Av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Efter det sakrika anförande, jag skulle vilja tillägga: det lysande, övertygande och överbevisande anförande, som den siste ärade talaren hållit, är det icke behöfligt att uppträda i denna fråga, särskilt som den redan belysts från så många synpunkter. Jag skall emellertid likväl våga mig på att försöka säga några ord till förmån för Kungl. Maj:ts förslag.

Kungl. Maj:ts proposition nr 84 har, som bekant, icke tillvunnit sig statsutskottets bifall. Den har från utskottets sida utsatts för en mycket lindrig kritik, som visserligen i något hänseende kan anses befogad, men som dock knappast är av den art, att den bör inverka i statsens tjänst i avgörande på andra kammarens beslut.

En del reservanter inom utskottet ha däremot förordat bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det har utretts, att om man antager, att samma indextal lägges till grund, uppgår anslaget i fråga enligt Kungl. Maj:ts proposition till 246 miljoner kronor, under det utskottet kan lysa med att ha nedprutat summan med c:a 22 miljoner kronor. Detta är ju i högsta grad respektabelt av utskottet. Det är dess uppgift att försöka så vitt möjligt noga kontrollera alla sifferuppgifter, att försöka se nyktert på alla ärenden och att nedbringa utgiftsposterna för staten till minsta möjliga belopp. Om det är så alldeles lyckligt, att ett dylikt försök gjorts på denna punkt, kan ju vara en annan sak, och huruvida det skall lyckas, får framtiden, kanske redan de närmaste timmarna, utvisa.

Man vill sålunda på dyrtidstilläggen under ett och ett halvt år, sålunda för år 1922 och halva år 1923, inbespara ett par och tjugu miljoner kronor. Detta belopp är ju icke någon större börda för svenska staten, utan jag tar för givet, att budgeten lätt kan bära detsamma, och beloppet torde väl redan vara inräknat, om andra kammaren vill lämna sitt bifall därtill. Nu har det ordats här om vilketdera förslaget, som kunde vara med billigheten överensstämmande. För min del anser jag, att det är billigt att man på ett tillfredsställande sätt löser en fråga, som avser eller åtminstone bör avse en rättvis kompensation för under kristiden minskade löneinkomster för landets ämbets- och tjänstemän av högre och lägre grad. Ingen av dessa har under kristiden haft några lysande ekonomiska förhållanden, och jag är övertygad om att ännu i dag många såväl högre som lägre ämbets- och tjänstemän känna trycket av de skulder, som samlats på deras axlar under krisåren. Jag är också övertygad om att var och en, som har målsmanskap för stora massor av statens ämbets- och tjänstemän och stort antal av lärare vid universitet och läroverk, i dag här göra vad de kunna och likaså i första kammaren gjort vad de kunnat för att försöka uppehålla åtminstone den siffran, som Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att bevilja. Jag tror, det skulle vara en ära för dem, om de i någon mån kunde medverka till att en stor del av Sveriges statstjänare, stora som små, kunde få en någorlunda sorgfri tillvaro under den närmaste tiden, tryckta som de äro, liksom för övrigt såväl industri som alla andra näringar i vårt land, av stora skattebördor, som naturligtvis för ämbets- och tjänstemän äro i högre grad tryckande än för andra medborgare i vårt svenska samhälle.

När jag nu ser på statsutskottets hemställan, finner jag, att statsutskottet på sidan 20 yttrat, att utskottet icke förbisett, huru som det måste anses vara ett samhälleligt önskemål av stor vikt, att nämnda befattningshavare beredas en skälig och efter deras olika uppgifter och tjänsteställning anpassad gottgörelse för utfört arbete,

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statsens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

varmed också bör följa tillfredsställande kompensation för dyrtiden. Vidare säger statsutskottet, att det icke förbiser, hurusom på detta sätt — nämligen om man gör en ytterligare nedsättning av dyrtidstilläggen — statens befattningshavare skulle komma att få vidkännas en sänkning i den reallön, som hittills skäligen ansetts tillkomma dem. När jag läst detta, fick jag absolut den förnimmelsen, att statsutskottet skulle ställt sig välvilligare till Kungl. Maj:ts förslag. Jag trodde verkligen, att statsutskottet med detta avsåg att motivera ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Men det anförda synes icke varit avsett som premiss till bifall till Kungl. Maj:ts framställning, utan det synes tvärt om ha varit statsutskottets önskan att begagna sig av dessa vackra ord för att få anledning sänka detta anslag, som av Kungl. Maj:t äskats.

Däremot har reservanterna förstått, att man nu borde åtminstone någorlunda kompensera statens ämbets- och tjänstemän, i det de nämligen uttalat sig sålunda: »Att på detta sätt gång efter annan företaga dylika till förminskningar ledande ändringar i de en gång fastställda grunderna för dyrtidstilläggen» — det har nämligen förut gjorts en sådan nedsättning — »kan enligt utskottets fömenande icke anses motsvara de förväntningar på tillbörlig trygghet och säkerhet för tillfälliga ekonomiska omkastningar, som statstjänsten sedan gammalt ansetts medföra.» Vidare säga reservanterna, att det icke kan förnekas, att den nuvarande statsfinansiella situationen erbjuder stora svårigheter, men att det dock knappast torde kunna anses lämpligt och rättvist att låta dessa svårigheter gå ut över statens befattningshavare och detta desto mindre, som de belopp, som nu erfordrades för dessas avlönande, syntes kunna beredas utan åsidosättande av de övriga budgetära kraven. Och reservationen erinrar vidare, hurusom statens uppfyllande av sina förpliktelser mot de i dess tjänst anställda måste anses vara ett samhälleligt intresse, vilket tillrödo-seende icke borde sättas i efterhand i förhållande till övriga anspråk.

När jag läser dessa väl avfattade ord, så kan jag icke annat än uttala min komplimang till reservanterna, som synas till fullo hava insett behovet av att bidra till undanröjandet av de svårigheter, som för närvarande nedtrycka hela vår statsbefattningshavarekår.

Jag ber att, med åberopande av professor Lindskogs uttalande i förmiddags, få säga, att det knappast finnes något land, som kan berömma sig av en så värdig, så pålitlig och pliktrogen tjänstemannakår som Sverige. Skola vi då visa vår erkänsla för detta på det sätt, att vi för 20 miljoner kronor under ett och ett halvt år skulle försätta statstjänstemännen i om möjligt ännu värre svårigheter, än de hittills haft att bära? För min del har jag icke kunnat vara med därom, utan jag har ansett det vara min plikt att här höja min svaga stämma för Kungl. Maj:ts förslag, och jag hoppas att andra kamraren måtte anlägga denna synpunkt och giva frågan en för tjänstemännen tillfredsställande lösning.

Herr Nilsson i Landeryd har gjort några uttalanden, som jag skall tillåta mig att citera. Han säger, att han gärna erkänner de svårigheter, som förefinnas för statens ämbets- och tjänstemän, men

att dessa svårigheter icke äro på långt när så betydande, som de här utmålats. Jag tillåter mig som min åsikt uttala den fruktan, att de ingalunda vid något tillfälle under den långa debatt, som hållits här, blivit överdrivna, utan kanske tvärtom. »För att uppdraga en jämförelse», säger herr Nilsson vidare, »torde man, om man från ser de betodlande jordbrukarna i landet, med fullt fog kunna påstå, att blott ett fåtal jordbruk kunnat bära sig». Jag skall be att få bekräfta sanningen av detta yttrande. Jag är själv jordbrukare och känner sålunda väl till dessa förhållanden, och jag får säga, att även för dem, som odlat betor under den tid, de höga betrisen varit gällande, har det på många håll klickat med resultatet av jordbruket.

Vidare talade herr Nilsson om en sak, som är föremål för mitt varmaste intresse och som jag särskilt anser icke kan nog upprepas här i kammaren, nämligen att statens järnvägars taxor mer än tredubblats sedan 1914. Uppgiften om tredubblingen kan jag visserligen icke intyga, men jag vill säga, att statens järnvägars taxor alltför länge ha hållits uppe vid onödigt höga siffror till förfång för hela vårt näringsliv och alla som direkt eller indirekt förtjäna sitt uppehälle från näringslivet.

Men jag vill också säga herr Nilsson i Landeryd, att jag icke kan inse, att man, därför att andra ha det dåligt, nödvändigt skall förutsätta, att även statstjänstemännen skola ha det dåligt. Jag tror, att det är en god ekonomisk princip, att man skall leva och låta andra leva; glädja sig åt var och en, som kan överskrida tröskeln från ekonomiskt betryck till en åtminstone någorlunda god levnadsstandard, som kan uppnå någorlunda normala möjligheter att njuta av livet i stället för att hänvisas till fattigdom.

Herr Nilsson i Landeryd drog fram ur Dagens Nyheter en uppgift om att det skulle visat sig föreligga en överkompensation för statens ämbets- och tjänstemän. Jag har här en skrivelse från styrelsen för Sveriges statstjänstemannanämnd, och herr Leander från Karlskrona, som står här bredvid, intygar, att den är riktig. De svarta fläckarna visa brister i kompensation i förhållande till de vita prickade, och jag är övertygad om att i den mån jag icke kan bekräfta de i skrivelsen intagna uppgifterna, är herr Leander i stånd att göra det på ett fullständigt tillfredsställande sätt åtminstone i den kammaren där han har hemort.

Jag skall icke trötta kammaren vidare med mitt anförande. Jag hoppas emellertid och vädjar till kammaren att bifalla reservanternas förslag, kanske inte så mycket på grund av vad jag sagt, som av de upprepade vittnesmålen i kammaren. Det är åtminstone min uppriktiga och ärliga vilja att försöka få åtminstone några av eder att erinra er, att det är fler som vilja leva än de som äro sysselsatta hos näringarna, fler som vilja existera än de som ägna sig åt handel eller jordbruk eller industri. Det är en stor, väldig tjänstemannakår, som också längtar efter solen, och jag önskar, att vi böra göra vad vi kunna för att bereda även dessa människor en plats i solen.

Herr talman, jag anhåller sålunda att få yrka bifall till reservanternas framställning.

Ang.
dyrtidsstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Herr H a g e: Herr talman! Jag skall be att få rikta två repliker till herr Nilsson i Landeryd.

Herr Nilsson i Landeryd påstod, att statens kaka är säker. Jag skulle vilja då först rikta den frågan till herr Nilsson i Landeryd: anser sig herr Nilsson i Landeryd kunna vidhålla *den* uppfattningen, även om han har klart för sig, att exempelvis vid statens järnvägar avskedats icke mindre än 10,000 personer? Jag skulle vilja ha ett svar av herr Nilsson i Landeryd på *den* frågan.

Sedan skulle jag även vilja säga några ord med anledning av herr Nilssons i Landeryd påstående, att det är inte riktigt detta tal om underkompensation för statens befattningshavare. Med avseende på *det* påståndet skulle jag vilja säga, att det ligger i sakens natur, att det förhåller sig på det sättet, att statens befattningshavare i gemen ha blivit underkompenserade, på grund av att vid varje tillfälle, då vi fattat beslut i dessa frågor, ha vi fattat sådana beslut, som inneburet, att prisindexen alltid beskurits, då den lagts till grund för utmätandet av dyrtidstilläggen, och därjämte har åstadkommits en mångfald bestämmelser, som ytterligare nedskurit dyrtidstilläggen. Visserligen anförde nu herr Nilsson i Landeryd ett par exempel, där han gjorde gällande, att vissa befattningshavare överkompenserats. Han påstod nämligen, att detta vore fallet med notarier och vaktmästare. Men gentemot detta vill jag påstå, att där gäller det befattningshavare, om vilka man vet, att de före löneregleringen befunnit sig i en löneställning, som inte var tillfredsställande. Och jag tror, att herr Nilsson i Landeryd själv har varit med om att besluta flytta upp dessa befattningshavare i en högre löneställning. Men under sådana förhållanden kan man väl inte taga dessa personer till intäkt för sådana påståenden, som herr Nilsson i Landeryd här gjorde. Om herr Nilsson i Landeryd här vill bevisa, att vissa personer ha blivit överkompenserade, då skall han naturligtvis taga fram *normala* fall, nämligen sådana befattningshavare, som fortfarande stå kvar i den tjänste- och löneställning, som de en gång ställts i, och sedan fått dyrtidstillägg på normalt sätt utmätt till sig. Om han kan bevisa, att i något fall *sådana* befattningshavare blivit överkompenserade, så har han naturligtvis visst fog för sitt påstående. Men det kan herr Nilsson i Landeryd ej göra, och *den* saken är ett axiom, som ej kan bestridas, att, generellt sett, förhåller det sig i varje fall så, att det existerar en underkompensation i fråga om statens befattningshavares dyrtidstillägg.

Det är ju mest från *producenthåll*, som man här går fram mot ett rimligt dyrtidstillägg. Men jag vill påstå, att det även ur *producentsynpunkt* kan finnas vissa skäl för att gå med på ett högre dyrtidstillägg än det, som utskottsmajoriteten föreslagit. Ty det är väl på det sättet, att, om man kommer fram med ett förslag sådant som det, som utskottet här kommit fram med, vilket innebär, att man skall beskära en så talrik medborgaregrupp, som statstjänarna utgöra, så finns det två sidor i en sådan åtgärd, och en sådan åtgärd är som ett tveeggat svärd. Det är visserligen sant, att detta resulterar i minskade statsutgifter. Men lika säkert är också, att det re-

sulterar i minskade avsättningsmöjligheter för produktionen. Ja, märk väl detta: det resulterar i minskade avsättningsmöjligheter både för jordbruksproduktionen och för den industriella produktionen. Och när man redan förut har måst konstatera en minskad avsättning och en ökad arbetslöshet, så kan en sådan åtgärd som denna resultera i ännu ytterligare minskad avsättning för jordbruket och ännu ytterligare minskad avsättning för industrien och ännu ytterligare ökad arbetslöshet. Det är baksidan av denna åtgärd. Jag menar alltså, att, när vi nu befinna oss i en sådan situation, då vi redan förut från jordbrukarhåll höra, att man klagat över minskad avsättning och att man även från industrihåll klagat över detsamma, vilket allt resulterar i större arbetslöshet, så kan det verkligen sägas, att en sådan synpunkt som denna, som jag här framfört, kan vara värd att också framföras i detta sammanhang, d. v. s., att man även från *producentsynpunkt* kan ha anledning att betänka sig väl, innan man nu hänsynslöst beskär statstjänarnas dyrtidstillägg.

I övrigt skulle jag vilja säga, att jag har åhört statsrådet Sandlers deklaration i första kammaren i dag. Och såvitt jag kunde höra, var denna deklaration av den arten, när det gäller statens ekonomi, att man kan ha all anledning att känna sig stå på den säkra sidan, när man går fram för *regeringens* förslag. I det sammanhanget vill jag även, när det gäller t. ex. kommunikationsverket och när man därvidlag talar om taxorna och om svårigheterna för det hela att gå ihop på det området, erinra om någonting, som jag fått reda på, nämligen att statens järnvägar, det största kommunikationsverket, har för första kvartalet i år lämnat en vinst av cirka 1,2 miljoner kronor. Det har alltså där uppstått ett överskott, och i fråga om det kommande kvartalet säges det, att man har all anledning tro, att det blir ytterligare ökat överskott. Därvidlag är då också att märka, att avkastningen kommer att ökas därigenom att prisindex har gått ned från och med den 1 april. Det finns alltså all anledning att antaga att den avkastning, som konstaterats redan för första kvartalet, kommer att ytterligare ökas under det kommande kvartalet. Och med den utgångspunkten tycker jag, att man kan ha anledning tro, att det kanske finns möjlighet, även om man går fram för regeringens förslag, att exempelvis vidtaga taxenedsättning. Det är ju någonting, som jag för min del inte vågar bestämt yttra mig om. Men jag tycker i alla fall, att hela läget ger en liten antydning om, att det kan finnas en sådan möjlighet.

Slutligen skulle jag vilja säga några ord särskilt med anledning av det där talet att statstjänarna inte skola hesitera för att taga på sig de bördor, som andra medborgare få taga på sig. Jag vill för min del säga, att det blir nog så, att statstjänstemännen i ganska stor utsträckning komma att få göra det genom *beskattningen*. I en hel del kommuner har ju situationen utvecklat sig på det sättet, att fabriker stå stängda, industrien ger inte så stor inkomst till kommunen, det är arbetslöshet, och arbetarna äro borta såsom skatteföremål. Jag hörde nyligen talas om en kommun, där antalet inkomstkronor gått ned till en tredjedel. Vilka bli då kvar — sär-

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

skilt i dylika kommuner — att betala kommunalskatten och stats- skatten? Det blir naturligtvis väsentligen statstjänarna och lön- tagarna i allmänhet. Och då är det verkligen en sak också att fun- dera på, att man bör ställa det så, att det i kommunerna åtmin- stone finns *några* medborgare, som kunna betala skatten. Jag är övertygad om att t. ex. i den kommun, jag nyss omnämnde, där allt- så antalet bevillningskronor gått ned till en tredjedel, följden blir, att statstjänarna och löntagarna i den kommunen få sin beskattning ökad, kanske ända upp till det tredubbla. Ja, jag får säga, att det ligger nog ganska stor sanning i ett yttrande, som en gång fälldes av en kamrat till mig, att det nog blir så, att vad vi statstjänare få i dyrtidstillägg, det få vi betala i skatt. Jag tror alltså för min del, att saken ligger på det sättet. Och jag håller före, att när man så- lunda kan konstatera, att skatterna komma att i särskilt hög grad betunga dem, som ha en fast inkomst, så finns i den omständig- heten ytterligare ett skäl, som talar för att inte ännu mera försvaga dessa människors ekonomi genom att gå längre i avprutningar än vad reservanterna ha föreslagit.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reserva- tionen.

Herr Carlström i Helgagård: Herr talman! Mina damer och herrar! Då jag i dag på förmiddagen var inne i första kamma- ren, när denna fråga där behandlades, var det ett par talare, vilka hade samma uppfattning som jag i denna fråga, som sade, att det är obehagligt att gå upp och yttra sig i denna fråga. Jag instäm- mer i att det är obehagligt, och det är väl på det viset, att en riksdagsman ibland möter en hel del obehagligheter. Då jag under valstriden i höstas reste omkring i mitt »revir» och talade politik, så var det obehagligt för mig att behöva säga till lantbrukarna, att jag inte kunde lova dem några gyllene tider genom vare sig den ena eller andra tullförhöjningen. Jag fick också lov att säga till affärsmännen, att jag inte kunde lova dem några ljusa utsikter ge- nom att gå med på tullar, som man på vissa håll önskar. Och till tjänstemännen måste jag säga, att jag tror, att ni få pruta litet grand, ty det få vi alla göra. Allt detta var obehagligt. Men icke förty håller jag fast vid den meningen, att vi i denna tiden måste möta obehagligheter litet var och även vi riksdagsmän.

Vad som reservanterna först framhållit, är att »den tillbörliga trygghet», som statens befattningshavare borde ha rätt att fordra, genom de ideliga förändringarna i grunderna för dyrtidstilläggen äventyras. Att i denna tid tala om tillbörlig trygghet för någon klass eller kår i Sveriges land, det tycker jag nästan låter som ett hån. Ty hur är det egentligen med tryggheten? Hur är det med tryggheten för de kapitalister, som ha fått sina kapital reducerade till noll och intet? Hur är det med tryggheten för folk, som ha bankaktier, hur är det med tryggheten för lantbrukarna, enkanner- ligen de nytillträdande, hur är det med tryggheten för affärsmännen? Jag måste säga, att när man i reservationerna kan komma fram och

säga detta, så visar det, att man har fruktansvärt liten förståelse för vad som sker i landet för närvarande på det ekonomiska området. Om ingenting hade skett sedan 1920, då riksdagen gick in för de grunder i fråga om statstjänstemännens dyrtidstillägg, som vi nu ett par år följt, så tror jag, att säkrligen ingen skulle ha kommit fram med motioner om sänkningar vare sig i fjol eller i år. Hade vi inte 1920 den uppfattningen litet var, att den här högkonjunkturen kan ju visserligen inte hålla i sig för all framtid, men den kommer att avvecklas under en tid av 5, 6, 7, 8 eller kanske 10 år. Det tänkte jordbrukaren, när han köpte en gård, det tänkte affärs-
mannen, som startade en ny affär, det tänkte tjänstemannen, som gick att bli tjänsteman. Har nu detta skett? Nej, vad som har skett är, att omslaget har kommit fruktansvärt hastigt, nästan på en gång. Och detta gör, att tryggheten nu är borta.

Vidare hava reservanterna sagt, att visserligen är det ekonomiska läget svårt i landet, men att det knappast torde vara lämpligt eller rättvist att låta detta gå ut över statstjänstemännen och att pengarna nog räcka till. Ja, den satsen är lika värdefull som den föregående. Ty om man ser efter i statsutskottets utlåtande nr 4 A, som på förmiddagen behandlades, så säga där huvudsakligen samma reservanter i fråga om anslaget till skytterörelsen, att »det finansiella läget är mera kritiskt än någonsin och att alla tänkbara och möjliga besparingar böra företagas». Jag tycker, att dessa båda uttalanden inte gå vidare bra ihop. Vad som också är ägnat att väcka någon förvåning hos mig är att bland de elva reservanterna tio stycken äro socialdemokrater. Jag har sedan år tillbaka åtminstone försökt uppfatta det socialdemokratiska partiet såsom ett parti, som företräder småfolket. Och det tror jag, att detta parti än i dag menar sig göra och även gör. Men är det så nu i detta fall? Jag tror knappast, att i fråga om anslag till arbetslöshetens bekämpande intresset från det hållet är så stort och enigt och kompakt, som det är en sådan dag som denna, då det gäller statens befattningshavares löner. Jag måste säga, att detta förundrar mig ganska mycket. Är det inte så för närvarande här i landet, att arbetarna vid de avtal, som uppgjorts på olika platser, ha fått gå med på en lönenivå, som bra mycket närmar sig 1914 års nivå? Jag känner till många järnvägsstationer här i landet, där arbetare bo vid stationerna. Nu ha dessa arbetare fått gå med på löner, som knappt uppgå till 2,000 kronor om året. Men stationskarlen och banvakten, om de äro familjeförsörjare, ha mer än dubbelt så mycket. Nu skall man inte hänga smeden för bagarens skull, säger man. Nej, det skall man inte göra. Men hur känns det, mina herrar socialdemokrater, bland massan av arbetare där ute, där de sitta vid stationerna och veta, att här ha vi en svältlön, som vi måste taga, för att det hela skall kunna komma igång igen, men de andra, som kanske inte kunna sägas vara nyttigare eller nödvändigare för samhället än vi, de ha mer än dubbelt så mycket. Jag tycker, att det där resonemangot, då man säger här, att man skall hjälpa den

*Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

ena parten åtminstone, överensstämmer inte riktigt bra med broderskap och jämlikhet.

Man måste dessutom taga i betraktande, att just genom de höga taxorna vid järnvägar, post och telegraf avskär man möjligheten för dessa arbetare att fortare komma igång igen på drägligare villkor. Jag tycker, att man icke kan se bort ifrån detta och stå här och tala om att vi inte få taga hänsyn till det ekonomiska läget och till andra klasser utan låta detta vara detta och därmed jämt. Ett sådant resonemang kan jag för min del icke gilla.

Nu har det talats också om samhällsintresset här. Och naturligtvis bör detta samhällsintresse få komma till sin rätt. En av talarna här på förmiddagen, herr Lindskog, har också, som vanligt i dessa debatter om statstjänstemännens löner, framhållit, hur utomordentligt dugliga och snälla och plikttrogna dessa befattningshavare äro. Ja, jag går gärna med på att de äro det, de allra flesta åtminstone. Men hur är det med våra arbetare och bönder och med de arbetslösa, som nu svälta? Ha inte de också visat sig utomordentligt duktiga och plikttrogna och dugliga? De borde väl få stå på samma nivå de också. Det är ju klart, att det kan finnas slarviga och dälga människor bland dem. Men det finns det i *alla* samhällsklasser. Skillnaden är bara den, att om en arbetare eller jordbrukare är en slarver, som inte sköter sig, så avfärdas han utan vidare genom sitt eget förvållande, blir utfattig och mister sin plats. Men det skall gå långt, innan man säger, att här är det en statstjänsteman som är så pass oduglig, att han måste avsättas. Jag måste därför säga, att vi skola inte blåsa upp detta till all för stora proportioner. Vi skola komma överens om, att bland svenska folket har litet var i stort sett rätt att leva och att benämnas duglig, arbetsam och pliktuppfyllande.

Sedan är det en reservant, bland de elva, även från borgerligt håll, och nu har också från borgerliga talare, t. ex. herr Sommelius, framhållits, att man icke skall gripa in och försöka spara här, ty det är egentligen inte nödvändigt. Jag måste säga, att resonemanget från det hållet är lika, jag höll på att säga, tokigt, som från det andra. Ty hur har inte den borgerliga pressen under de sista månaderna ideligen idisslat, att arbetslönerna *måste* ned för att vi skola få produktionen igång, och att detta är den enda vägen, att här hjälper ingenting annat, utan vi måste böja oss för detta faktum och gå med på att få ned arbetslönerna. Det säger man den ena dagen i de borgerliga tidningarna. Och den andra dagen, hur säger man då? Jo, befattningshavarnas löner skola vi inte tala om, de höra inte dit. Men jag har under de senare åren och särskilt sedan jag kom till riksdagen fått den uppfattningen, att de höra dit. Då jag först kom till riksdagen tänkte jag, såsom lantman, att då jag nu kommit till riksdagen skall jag försöka göra någonting för *min* klass, då jag bäst vet, var skon klämmer. Men då talade de andra här, som inte äro bönder, herr Sköld och herr Fabian Månsson m. fl. om för mig, att ni ha det rätt bra ni bönder, om ni tillvarataga era möjligheter, så på statslig väg

är ingenting att göra. Och jag har fått lära mig inse, att det går inte att försöka höja en viss näring med konstlade medel. Därför sade jag också under den gångna valstriden, att ni skola inte vänta er så mycket av riksdagen, varken lantbruket eller andra näringar, ty den här krisen få vi lov att leva igenom i umbärandets och sparsamhetens och arbetets tecken. Det är den enda vägen. Jag tror, att det skola vi försöka vara med om *allesammans*.

I detta sammanhang kan jag heller inte underlåta att litet röra vid den agitation, som från befattningshavarnas sida kommit till synes. Jag vet inte, hur det skall gå här i landet, om riksdagsmännen och utskottsledamöterna vid alla möjliga tillfällen, då en sådan här fråga är före, skola bli överösta med skrivelser om att här *måste* ni hjälpa. Man har kommit i den situationen, att vare sig man är hemma eller ute så får man sådana påminnelser om att i det eller det fallet måste man vara med och hjälpa. Vart leder detta? Vad blir det av riksdagsmännens självständighet, om de skola taga intryck av allt detta? Vi ha fått oss tillsända alla dessa grafiska tabeller. Herr Sommelius visade ju också en sådan, och om ingenting annat så borde väl, ansåg han, de »svarta fläckarna» visa, hur stor underkompensationen är. Ja, mina damer och herrar, om vi lantbrukare eller affärsmännen eller arbetarna nu skulle göra upp sådana grafiska tabeller och skicka in till riksdagen, skulle det inte då visa sig vara alldeles hiskligt med stora svarta staplar, utvisande en förskräcklig underkompensation? Men varför göra dessa grupper inte detta? Nej, de ha på känn, att det går inte att på de vägarna komma ur kristidsländet, och därför göra de det inte.

Då jag var hemma en gång för en tid sedan, var jag tillsammans med en lärare, och då kom vi in på dessa frågor — man gör ju gärna det, när man är tillsammans med lärare. Han sade då: hur skall detta bära iväg; jag har en pojke, som går i läroverket, och det kostar så och så mycket, och han är naturligtvis tvungen att någon gång betala igen detta. Jag sade honom då, att jag känner en liten lantbrukare, som i dagarna köpt en gård och betalat så och så mycket, och han hade minst lika svårt att någonsin kunna betala igen sina skulder som lärarens son att betala sina. Denna tidens onda går fram över både den ene och den andre. Skall jag då såsom riksdagsman ha större plikt och skyldighet att ta hänsyn till er son än till den där bonden, frågade jag. Nej, svarade han, det är ju sant, att riksdagsmannen därvidlag får försöka att döma lika. Ja, är det inte så, att vi alla få lida under kristiden. Ingen kommer undan. Jo, kanske några komma undan. Men som regel får hela folket lida, och vi få försöka krypa ihop och inte bara säga, att den ena eller andra klassen skall lida mest eller minst.

Man får ofta höra, att det är orimligt, att riksdagen gör på det sättet, att sedan den finansierat alla andra utgifter, så tar den vad som blir över till dyrtidstilläggen. Jag undrar, om man egentligen har fog för ett sådant påstående. Om vi dela upp budgeterna för 1921 och 1922 i två delar, så skola vi finna, att omkring 600 miljoner kronor gå till de andra utgifterna, litet av varje, och de

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

»övriga» 600 miljonerna, d. v. s. hälften, gå till befattningshavarnas löner. Kan man under sådana förhållanden rimligtvis säga, att statstjänstemännen få nöja sig med vad som blir över, sedan alla andra fått sitt? Är 1918 vid urtiman då denna fråga var uppe var jag uppe i kammaren och tyckte, att det var något djärvt, att riksdagen gick med på 20 miljoner kronor mera än utskottet den gången hade föreslagit. Om jag inte missminner mig, så fingo vi också genom särskilda åtgärder skaffa de pengarna. Året därpå fingo vi en spritaccis på 20 miljoner och det därpå följande året en spritaccis på 40 miljoner. Även under kristidens höjdpunkt, då pengarna flödade, var det alltså inte så gott om pengar i statskassan, att man kunde taga dem utan vidare, utan man fick lov att skaffa nya inkomstkällor.

Det yttrande, som herr Rydén nyss hade här i kammaren, förundrade mig ganska mycket. Jag tror, att herr Rydén, som brukar vara så saklig, aldrig någonsin har varit så osaklig och ovederhäftig som i detta yttrande. För det första sade han, att han trodde, att kammarens ledamöter inte riktigt hade satt sig in i huru mycket besparingarna på grund av indexfallet gingo till. Han trodde, att sänkningen av grundtalet med en enhet gjorde en besparing av en halv miljon i *månaden*. Nu är det emellertid i *kvartalet*, herr Rydén. Vidare sade han, att han trodde, att vi hade att vänta ett ytterligare fall av indexsiffrorna. Han menade sålunda, att priserna ytterligare skulle sjunka. Men i samma andedrag sade han: vi skola inte vara förtvivlade, läget är inte så förfärligt otrevligt, ty om han inte toge fel, så komme vi ånyo snart att repa oss, och en uppgångsperiod komme att börja. Men vad blir följden av det, herr Rydén? Jo, inte att index sjunker utan att den stiger. Jag är inte större tvivlare i detta fall än att jag tror, att vi nu äro nära nog i botten av konjunkturkurvan och att vi ha att vänta kanhända inte sänkning i priserna utan snarare stigande priser på olika produkter inom den närmaste tiden. Men att framhålla, att läget nu inte är så farligt utan att vi nog skola kunna skaffa pengar men samtidigt tala om sjunkande indexsiffror — den logiken förstår jag, med förlov sagt, inte.

Det är en fråga, som jag skulle vilja framställa såväl till herr Rydén som till herr Hage. Vi måste väl alla gå med på, att dessa indexsiffror och dyrtidstillägg i någon mån inverka på fraktsatserna och sådana saker, som ha sammanhang med frågan om möjligheten att komma i normala gängor igen. Vad vilja nu herrarna svara, om en arbetare, anställd i enskild tjänst — en lika god och duktig och trevlig människa som någonsin en befattningshavare — kommer och frågar er: är det riktigt, att vi skola stå med en sådan lönenivå i den fria marknaden, bara ni ha det ni anse vara rätt och billigt, eller är det inte riktigt, att ni hjälpa oss en liten smula att komma ur eländet? Ty fränsett här berörda indirekta verkan är det ju påtagligt, att om vi kunde spara t. ex. 50 miljoner kronor på dyrtidstilläggen, så skulle väl inte riksdagen ställa sig så alldeles avvisande kanhända, då det gäller nödhjälpsanslag och sådana saker. Jag skall

be att få deklarerat, att jag på den punkten inte ställer mig på den sidan, som tycker, att det är för mycket med dessa 85 miljoner kronor till de stackars arbetslösa. Tvärtom, jag förstår, att man väl i all rimlighets namn, när man inte kan ge dem arbete, är tvungen att ge dem bröd, så att de kunna leva och hänga med åtminstone. Jag vill sålunda säga, att jag kan inte fatta den ställning som i detta fall från det hållet intages.

Herr Sommelius anförande var också rätt kuriöst. Först sade han, att det var alldeles obefogat och landsfarligt att gripa in och sänka lönerna för de stackars befattningshavarna. Men å andra sidan gillade han herr Nilssons i Landeryd uttalande i fråga om järnvägsfrakterna och ansåg, att det var ett otyg, att de äro så höga. Ja, han vill säkerligen ha järnvägsfrakterna sänkta, men han vill inte ha befattningshavarnas löner nedbringade. Då jag för någon tid sedan var uppe i ett av de affärsdrivande verken och talade med en av de främsta i detta verk om behovet att få till stånd en förändring i ett avseende, som rör den verkliga landsbygden, så sade denne, att vi ha så ont om pengar nu, så vi kunna inte göra några förbättringar. Nu vill folk bara, sade han, ha kortare arbetstid och mera betalt, och därför kunna vi ingenting göra. Det är ju ynkligt, sade jag. Ja, svarade han, men det är ni riksdagsmän, som själva ha bestämt det. Och det är det naturligtvis också, så det är ju inte skäl att klaga därvidlag.

Jag måste för min del säga, att jag icke kan gå med på att den orättvisa, som påstås här i dag skulle vederfaras våra stats-tjänstemän, är större än den orättvisa, som vederfåres landets arbetare, bönder, affärsmän, industriidkare eller invånare överhuvud. Vi vederfaras alla samma orättvisa genom världskrigets förbannelse. Och vi kunna aldrig komma på rätt köl igen, förrän vi här i landet komma i ett jämliksläge, som gör att marknaden kan komma igång. Det jämliksläget måste vi sträva efter *alla*, även om det skulle svida på åtskilliga punkter.

Jag har jämte några kamrater väckt en motion, som gick längre än vad utskottet här föreslagit. Det skall inte falla mig in, såsom frågan nu ligger, att yrka bifall till motionen. Men jag tror, att jag med gott samvete kan ansluta mig till utskottets hemställan. Jag tror, att det skulle vara det lyckligaste för landet, det lyckligaste för folket och det lyckligaste även för statstjänstemännen själva, om riksdagen bifaller utskottets förslag, och jag ber, därför, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Björkman: Herr talman! I den debatt, som nu pågår och som hotar att bliva långt utsträckt, skall jag endast be att få med några ord redogöra för de principiella skäl, som föranleda mig att yrka bifall till huvudreservationen.

Utskottet säger här, att det måste anses vara ett samhälleligt önskemål av stor vikt, att befattningshavarna beredas en tillfredsställande kompensation för dyrtiden. Men nu hade ju kris- och dyrtiden länge rätt, innan en sådan tillfredsställande kompensation,

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

som utskottet omnämner, kommit till stånd. Många statens befattningshavare hade då redan, på grund av de otillräckliga avlöningsförmåner staten bjöd, sugits upp och in i enskild tjänst. Mestadels hade dock, där ej andra inkomster än de från staten funnos, de ekonomiska svårigheterna hopat sig i hårdaste grad. Och dessa svårigheter kändes så mycket tyngre som de enskilda, av högkonjunkturerne gynnade näringsgrenarna gävo höga arbetslöner och tillfälle för dem, som med förstånd uppbyro lönerna, att konsolidera sin ekonomi. Den korta tid, varunder dyrtidstilläggen utgätt med något så när betryggande belopp, har ej kunnat bereda möjlighet för statens befattningshavare att reparera skadorna från de hårda åren och att anskaffa och bättra på vad som brister — för att använda katekesens ord — i kläder, hus och hem, med mera dylikt. Att nu avbryta de få årens relativt taget ljusare möjligheter i skarp takt än den indexmässiga sänkningen av dyrtidstilläggen skulle av stats-tjänstemännen fattas, och enligt min mening med åtskilligt fog fattas, såsom ej blott en nödgärd utan ock en alltför hård sådan.

Ty det är dock ett statsintresse av största vikt, att statens befattningshavare bliva i görligaste mån så tillgodosedda i löneväg, att statstjänsten lockar och ej avskräcker, att innehavaren känner sig ett med staten och bibehåller sin självständighet utåt, mot enskildas obehöriga påtryckningar. Ett av medlen härför är, att tjänstemannaklassen hålles uppe på en ekonomiskt och därigenom ock socialt försvarlig levnadsstandard. Därest statsmyndigheterna se denna fråga så som jag nu vill se den, vinnes också något annat. En ny tid kan komma med konjunkturer, som möjliggöra för de enskilda näringarna att från staten med guld och gröna skogar locka över de bästa krafterna. I ett dylikt ekonomiskt läge vore det för staten säkerligen betydelsefullt, därest tjänstemännen kände med sig, att de tillfälliga konjunkturerbjudandena dock vägas upp av tryggheten i att vara i statens tjänst, en trygghet, som staten klätt skott för även under för staten svår tid.

Är det då möjligt för staten att nu hålla på de av Kungl. Maj:t förordade principerna för dyrtidstilläggen? Ja, detta är ju beroende på den betydelse man ställer på frågan. Enligt mitt förmenande är denna fråga så viktig, att det finnes åtskilliga andra budgetära krav, även sådana som kristiden skapat, som här få maka åt sig. En given följd av att staten ekonomiskt ställer det säkrare för sina tjänstemän bör vara den, att dessa däremot i andra hänseenden få finna sig i beskärningar i sin ställning. Deras arbetsförmåga får tagas mer i anspråk, ett färre antal krafter i ett verk måste dela *det* verkets arbetsbörda, det får bliva regel att de arbetande skola prestera högsta möjliga arbetskvantitet, ej att den utgångspunkten tages, såsom ofta händer: huru många timmars arbetstid är maximum. Jag skulle väl kunna medgiva, att man skulle kunna urskilja vissa kategorier av statstjänstemän som äro sämre ställda och därför kunde behöva bli i första hand tillgodosedda. Jag för min del skulle till denna kategori vilja hänföra bland andra militärer och lärare. Men i den ställning frågan nu ligger tjänar det inte nä-

gonting till att dela upp. Hellre än att staten djupare än erfordras sänker standarden för sina tjänstemän på skilda och de mest vitala områden får staten ge sig ut på jakt efter nya inkomstkällor. Det är ej min mening att vid prövning av ett visst anslag till dess täckande peka på en viss helt naturlig skatteälla, exempelvis kaffetullen, ty det blir ju en sak, som rör hela budgeten.

Som en förutsättning för att staten i framtiden skall kunna komma fram med en budget, däri befattningshavarna bliva något så när väl tillgodosedda, vill jag emellertid angiva först och främst, att regeringen behjärtar näringslivets krav, söker realisera åtgärder till näringslivets stöd och betänker att utan livskraftiga näringar, som bära skatterna, kunna ej några höga krav på statskassan ställas, huru befogade de än principiellt äro.

Ett bifall nu till Kungl. Maj:ts proposition kan enligt min mening därför icke innebära ett löfte om ställningstagande för framtiden.

Det är, herr talman, på dessa grunder och under nu angivna förutsättningar jag ber att få yrka bifall till den av herrar Lindblad och Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Holmgren, Ewrén, Laurén* och *Wallerius* samt fröken *Wellin*.

Herr Lovén: Herr talman, mina damer och herrar! Fastän det torde vara bekant för de flesta, vill jag från början säga, att jag icke är statstjänare. Jag kan således icke bliva beskylld för att tala i egen sak.

Det har upprepade gånger i debatten påvisats, hurusom utskotts-majoriteten sagt ifrån, att det är ett samhällsintresse av mycket stor vikt, att statens befattningshavare bliva tillgodosedda med rimlig och skälig lön för sitt arbete i statens tjänst. Men man vill icke taga konsekvenserna av detta utan säger sig av statsfinansiella skäl icke kunna gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill nu säga, att jag har funnit, att aldrig någonsin är statens budget så god och så i ordning som när det gäller att militära anslag, skytteanslag och dylika anslag skola av riksdagen bifallas, och aldrig någonsin är statens budget så dålig som när kristids- eller dyrtidstillägg skall beviljas statstjänarna. Så har det varit alla de år vi nödgats besluta om kristids- och dyrtidstillägg, och den visan sjunges nu i år igen för fjärde eller femte gången. Nu är det väl i alla fall icke av någon bevisat, att statens finanser äro så dåliga, att man skall behöva undandraga statens tjänare deras skäliga och rimliga inkomster, vilka äro av riksdagen bestämda. Jag har i varje fall den uppfattningen, att när ett företag träder i konkurs, så skola arbetarna tillgodoses före andra borgenärer; de skola först få ut sitt. Det har inte heller av någon bestritts, att då guldflo den rann in över vårt land och kom många samhällsklasser till godo, löntagarna och arbetarklassen kommo sist och fingo minst, de kommo blott i någon grad i åtnjutande av denna guldfloed. De fingo ändå till sist en smula med av guldet.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Fort.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

För statens löntagare räckte det tillståndet bara ett halvt år. Sedan började man beskära deras förmåner. Man har nu slagit in på den metoden, att låta statstjänstemännens löner vara budgetens regulator. Då har man enligt min uppfattning slagit in på en väg, som måste för statens egen skull anses förkastlig. Statstjänarna fingo icke vara med under de gyllene åren, men så snart de dåliga åren kommo, då skulle det sparas genom nedpressande av statstjänstemännens löner. Skall man fortsätta på det sättet att genom statstjänstemännens löner reglera statsbudgeten år efter år, skapar man helt säkert en samhällsröta, vars följder det blir svårt att råda bot för. Det är dock icke staten värdigt att som arbetsgivare på omvägar taga tillbaks de lönerregleringar som vid de flesta verk åstadkommits. Att genom stora besparningar av dyrtidstillägget taga tillbaka vad man givit genom dessa regleringar är icke rimligt och riktigt.

Det är känt av alla, att det råder nöd och att man får lida umbäranden i tusentals arbetarhem i närvarande stund på grund av arbetslösheten, men jag tror, att riksdagen också skall vara villig att göra vad den kan för att lindra den nöden. Men det kan väl icke vara någon till gagn, att statstjänarna trängas ned i kronisk fattigdom, såsom sker, när man gång på gång går att nedsätta deras löner på sådant sätt, att de komma ned under existensminimum. Man må voja sig hur mycket som helst, men det blir ändå så, att statstjänarna i vissa grupper komma ner i kronisk fattigdom om man fortsätter som man nu vill göra. Man kan ej komma ifrån att riksdagen genom gång på gång fattade beslut ingått ett oskrivet avtal med statstjänarna. Det är icke bra att staten föregår med ett sådant exempel, att vad man bestämmer ena året bryter man det andra. Genom ett sådant förfarande kommer staten som »avtalskrivande» part icke i någon ljusare dager för statstjänarna, för folket och vårt land.

Utskottets förslag innebär den oegentligheten, att det gör starkare beskärning för de lägre löntagarna än de högre. Det är större procentuell nedsättning på 2,000-kronorlönen än på 10,000- eller 20,000-kronorlönen. Nu vill jag icke bestrida, att en del av tjänstemännen i högre grad, särskilt i mellanklassen, som gått ut kanske från medellösa hem och kommit fram på studieskulder, hava skulder och därav följande bekymmer samt genom en sänkning få lida stora umbäranden. Men ett beskärande av 10,000-kronorlönen kan i många fall innebära endast att man får försaka en del njutningar och lyx. När man beskär 2,000-kronorlönen, så går detta ut över livets nödortft. Det är då inte riktigt att gå fram på sätt, som man här gjort.

Herr Lindskog omnämnde i förmiddags, att svenska statstjänstemannakåren står på en så hög nivå, att man icke i utlandet kan visa maken. Detta vill jag också skriva under. Jag vill säga, att man redan så grundligt som möjligt *kvantitativt* beskurit statstjänarna, men fortsätter man med så grundliga besparningar av deras löner så kommer det att även medföra en *kvalitativ* besparing av stats-tjänarkåren. Kvalitén kommer då, låt vara kanske till en början

omärkligt, men sakta och säkert att sjunka ned. När man då, särskilt på de håll som bestämt motsätta sig rimliga dyrtidstillägg, jämt och ständigt för det talet på tungan, att statstjänarna få icke och böra icke använda sig av de medel, som andra arbetargrupper kunna använda, därför att staten, riksdagen är arbetsgivare, så bör också riksdagen och staten se till, att statstjänarna skyddas för de våldsamma fluktuationer, som andra arbetare äro utsatta för. Jag vill emellertid säga, att fortsätter man på det viset, som man börjat, kan ingen makt i världen avhålla statstjänarna av alla grader att för sina intressens bevakande slå in på vägar, som dock äro rimliga och möjliga. Inte heller torde man väl få förbjuda dem att i betalda brev med posten sända in sina vördsamma petitioner, som herr Carlström tyckes vilja förbjuda dem.

Beträffande den fråga, som innebäres i den motion jag väckt, nämligen om viss ändring av § 7, har ju herr Rydén muntligen lämnat en grundlig redogörelse. Man har även i utskottet i det stora hela gått denna motion till mötes. Jag skall dock be att med några ord få belysa herr Rydéns muntliga relation över hur man i tullverket gått till väga. I Stockholm har en inkallad extra ordinarie tulltjänsteman under en viss månad uppburit en avlöning av 181 kronor 12 öre. På den avlöningen har utbetalats dyrtidstillägg av endast 49 kronor 14 öre. I Hälsingborg har en inkallad tulltjänsteman under samma månad åtnjutit en avlöning av 157 kronor 50 öre. Dyrtidstillägget därpå uppgick endast till 40 kronor 68 öre. För en i Ystad inkallad tjänsteman är den uppburna månadsavlöningen 142 kronor 50 öre och dyrtidstillägget 35 kronor 16 öre. Samtliga dessa tjänstemän voro icke familjeförsörjare. Men i vardera av städerna Marstrand och Piteå har en inkallad familjeförsörjare uppburit en månadsavlöning av 120 kronor och i dyrtidstillägg därå 32 kronor 20 öre. Dessa uppgifter, som utgöra utdrag ur tullverkets handlingar, visa till fullo, hur man gått till väga vid tullverket och hur man tolkat riksdagens beslut. Vi få väl hoppas, att man nu i detta ämbetsverk går till väga på helt annat sätt.

När man ganska tidigt under riksdagen fick kännedom om särskilt de motioner, som väckts från liberalt håll och framburits av herr Carlström i Helgagård och herr Karlsson i Gasabäck, så blev man litet förundrad, man undrade in till de sista dagarna, var det liberala partiets »samlade massa» stod, om det var ett enda enigt block för dessa motioner, eller om man kunde tänka sig, att någon bland liberalerna även skulle anse, att det icke var rimligt och riktigt att fara fram så, som utskottsmajoriteten nu gjort. I går såg man i Dagens Nyheter en ledare, som gav vid handen, att man på det hållet åtminstone ansåg, att utskottsmajoriteten icke handlade riktigt och förståndigt. Man pläderade där för, att reservationen borde av riksdagen bifallas. Nu kan ju inte denna Dagens Nyheter's ledare läggas som en sedel i rösturnan, men jag hyser den förhoppningen, att det dock skall vara flera liberaler, som skola rösta för reservationen, trots de båda liberala motionerna, att det här skall bliva flera libe-

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

raler för reservationen än vad det en gång fanns rättfärdiga i Sodom och Gomorra.

Herr Carlström i Helgagård började sitt anförande med att säga, att när han var ute i valrörelsen, det icke var möjligt för honom att lova lantbrukarna, att kommande år för dem skulle bli gyllene tider. Men herr Carlström kunde säga — och jag hoppas också att han sade det — att det *har varit gyllene tider för herrar lantbrukare de år som gått*, då statstjänarna sannerligen inte hade gyllene tider. Jag ser, att herr Carlström nickar; han sade alltså det. Lantbrukarna kunna då inte begära att i fortsättningen få ha gyllene tider. Statstjänarna hade ett halvt år gyllene tid; sedan började den mörka tiden på nytt igen. Herr Carlström uttryckte sin förvåning över att reservanterna, vilka voro ungefär desamma som reservanterna mot skytteanslaget, med erkännande av att den nuvarande statsfinansiella situationen erbjuder stora svårigheter, här kunna vara med på det större anslaget, och tycktes förmena att konsekvensen av deras avslagsyrkande beträffande skytteanslaget skulle fordra yrkande på det mindre anslaget i nu förevarande punkt. Är det inte, herr Carlström, en bumerang? Kan man verkligen nu, då man för några timmar sedan begärde anslag till skytterörelsen, komma och säga, att staten icke har råd att rimligt betala sina arbetare? Herr Carlström talade om hurusom vid en järnvägsstation stationskarlen och banvakten hade det bättre än arbetarna. Det skall emellertid icke lyckas herr Carlström att med det talet få fram någon bitterhet mellan dessa proletärer, mellan dessa arbetargrupper, ty de äro kött av ett kött och ben av samma ben. Även om den ene svälter, förtryter det inte honom, om den andre skulle ha en kaka bröd i huset.

Det skall heller icke lyckas herr Carlström att göra vårt parti misstänkt beträffande kravet på arbetslöshetsanslag. Där stå vi nog med klara papper, trots vad herr Carlström på något försåtligt sätt talade därom.

En sak, som vi icke få förglömma är, att statstjänarna stå i ansvar för stora materiella värden och för människoliv. Detta ansvar bör väl i någon mån ersättas. Ty det är så, att om tjänstemannen gör ett fel, så blir han inte bara avskedad, utan han kommer ofta att hamna på ett ställe, där varken sol eller måne lyser.

Nu säger herr Carlström, att om man gjorde upp grafiska tabeller för lantbrukarna, så skulle, alldeles som i herr Sommelius' tabeller beträffande statstjänarna, det där visa sig stora svarta fläckar. Det är riktigt, och det förstå vi, men det skulle där kunna visas många ljusa fläckar under dessa år, som gått, vilka ljusa fläckar emellertid inte förekomma i den andra tabellen. Det är så, herr Carlström, att, när en stationskarl, bosatt i Stockholm, med sin avlöning betalt sin hyra, lyse, bränsle, försäkring och en del andra sådana nödvändiga utgifter, så får han över 4 kronor 10 öre om dagen till mat och kläder åt sig och familjen. Jag tror, att herr Carlström skall inse, att den familjen inte kommer att leva i något överflöd. Han skall nog förstå, att det icke är mycket att spara in på, utan att människorna få leva i försakelse och nöd.

Sedan vill jag säga några ord till herr Nilsson i Landeryd. I fjol, då herr Nilsson i Landeryd och jag talade om denna sak, androg herr Nilsson som ett skäl för nedsättning av dyrtidstillägget, att det såg ut att bli en dålig skörd i landet. Det blev emellertid en rekordskörd. I år har man icke tillgripit det medlet, utan herr Nilsson spelar på den strängen, som heter statens dåliga finanser, och talar om att han och lantmännen ej fått något dyrtidstillägg. Herr Nilsson i Landeryd: den potatis lantbrukarna satte våren 1914 — beräknade man att få 10 kronor hektolitern inne på torgen på hösten för den eller beräknade man ett pris av 1:88—2:50 kronor för hektolitern? Jag frågar: Ha inte kristidstilläggen kommit tidigare till dessa grupper och mer mångfaldigt än vad de någonsin kommit stats-tjänarna till del? Nu säger herr Nilsson i Landeryd, att om vi ville taga stickprov dessa dagar ur lantbrukarnas självdeklarationer, vi skulle få se hur små inkomsterna varit. Jag såg mig omkring i kammaren då herr Nilsson sade det, och jag undrade, om det inte var litet oförsiktigt sagt, ty när detta sades, kunde man se en glimt i ögonen till och med på lantbrukarna. Det är riktigt, att det hos många lantbrukare nu icke finnes något att deklarerera. Men jag frågar herr Nilsson i Landeryd — känd sak är så god som vittnad: Har det icke varit mycket litet på lantbrukarnas deklarationer under dessa tider, av känd orsak? Men löntagarnas deklarationer taga upp vartenda öre ända till det sista. Kom även ihåg, att statstjänare och andra löntagare, som bo på landet men som icke ha ens en skottkärra, de få betala samma avgifter till vägarna som de lantbrukare, vilka ha 3 eller 4 hästar och på helt annat sätt begagna vägarna än löntagarna. Det bör väl också tagas med i betraktande.

Så säger herr Nilsson i Landeryd, att budgeten måste ned, taxorna måste ned, allt måste ned, om vi skola komma riktigt i gång. Alla dessa nedsättningar till förmån för alla skola nu regleras genom statstjänstemännens löner. När herr Nilsson talade om, huru vi skulle gå till väga för att beräkna lönerna för de nyreglerade verkens, särskilt statens järnvägars, personal, anmärktes mycket riktigt, att 1914 års lön är baserad på 1905 års levnadskostnader. Men herr Nilsson skulle då ha dragit konsekvenserna av vad han anförde, nämligen att man gärna icke kan vara med på att föra statstjänarna, särskilt då de vid statens järnvägar, tillbaka till 1905.

Herr Nilsson i Landeryd kom sedan till sin egen reservation, som ingenting sade men som alla undrat över vad den skulle betyda. Herr Nilsson sade, att den betydde ännu en sänkning på 19 miljoner kronor av statstjänarnas löner. Det var en fågel som kvittrade om, vilken hård, bister vinter som skulle inbryta över statstjänarna den dag herr Nilsson i Landeryd och hans kumpaner finge makten i samhället. Jag vill hava sagt, att de 19 miljonerna skulle ha betytt ett fullständigt ödeläggande av statstjänarnas hem. Men det kravet har herr Nilsson i Landeryd fört fram i statsutskottet. Man har, enligt referat, i första kammaren i förmiddags, deklarerat från de högsta spetsarna i den privatfinansiella och kapitalistiska världen i landet, att levnadsstandarden måste ned; det kunde icke hjälpas. Det är lätt

Ang.
dyrtidstillägg
åt befatnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

att säga för miljonären, att levnadsstandarden skall ned, ty han kan driva ned sin levnadsstandard ganska avsevärt genom att avstå från en ringa del av njutning och lyx. Men det går inte att driva ned levnadsstandarden för den, som nätt och jämt hann köpa en ny kostym, innan man på nytt satte ned lönen. Och att det blir en försakelse för många, det kunna herrarna få en aning om, då jag säger att i arbetarhemmen, sedan man betalt hyran och en del nödvändiga utgifter, man blott har några kronor för sig och sin familj att leva av. Man har efter dessa krigs- och krisår sagt, att man har kalkylerat fel på oändligt många ställen och att man nu får lida för denna felkalkylering under krisåren. Jag säger, att om man följer utskottets förslag i dag, så kommer det en dag att visa sig, att man även på detta område har kalkylerat fel, man har kalkylerat med ett människomaterial, som det icke är möjligt att skaffa under de närmaste åren, sedan dessa människor en gång lämnat statens tjänst och sökt sig utkomst på annat håll. Den dag har funnits för några år sedan, när staten måste annonsera efter arbetskraft och icke kunde gallra, som den kan göra i vanliga fall. Men kalkylerar man på det sättet, så skall det om några år, herrar Carlström i Helgagård och Nilsson i Landeryd, komma att visa sig, att man lagt ännu en felkalkyl till vad man kalkylerat fel förut.

Det är med spänning och oro, vågar jag säga, som man ute i landet inom tusen och åter tusen små statstjänarhem i dag avvaktar det beslut, som åtminstone andra kammaren kan komma att fatta. Jag vågar uttala den förhoppningen, herr talman, när jag nu yrkar bifall till reservationen, att den här i kammaren måtte komma att segra.

Med herr Lovén förenade sig herrar *Lövgren, Björk, Carlsson* i Mölndal och *Borggren*.

Herr förste vice talmannen *Hamilton*: Herr talman! När man följer dagens debatt och hör, hurusom statstjänarna och de, som äro med dem likställda med avseende på grunderna för löneförmånernas utgående, tala till förmån för de högre dyrtidstilläggen, så förefaller det mig, att man har anledning att erinra dessa herrar om att vi befinna oss i en kristid, som vilar hårt över icke allenast vårt land utan hela Europa. Den ena industrien går under efter den andra, lantbrukarna få nöja sig med sådana priser såsom betalning för sina produkter, som närma sig 1914 års priser, man pressar ned till det yttersta arbetarnas löner, och vad lantarbetarna angår, äro deras avlöningar nu ungefär hälften av vad de varit förut. Med andra ord, man nödgas inom alla samhällsklasser söka bringa ned sina levnads-kostnader, för såvitt man skall kunna leva. Det synes mig, att man under sådana förhållanden har anspråk på att statstjänarna icke söka att tilltvinga sig löner, som sätta dem i en bättre ställning än andra samhällsklasser. Man kan icke begära, att ett folk, som nedtynges av skatter, ett folk, som delvis får leva på nödhjälpsanslag, ett folk, som står nära svältgränsen, skall avlöna statstjänarna på ett sådant sätt, att de icke behöva känna sig berörda av kristiden.

Nu anför herr Lindskog till exempel, att alla samhällsklasser fordra stöd av staten. Ja, det är mycket riktigt, lantmännen ha begärt tullar, industrien likaså, och andra samhällsklasser ha begärt slöd, men jag ber att få erinra om att vi avvisat deras anspråk, därför att vi vilja försöka åter komma till normala förhållanden i vårt land. Herr Lindskog påstår också, att statstjänarna icke ställa sina anspråk högre än att även de skola få lida av kristidens påkänningar, men då, herr Lindskog, synes mig, att ni borde ha yrkat bifall till utskottets förslag. Det är visserligen sant, att detta förslag nedbringa dyrtidstilläggen, men de utgå likväl i rätt avsevärd grad. Man hänvisar till indextalens nedgång. Ja, jag har underkänt indextalens betydelse; de visa priser vida högre än som i verkligheten förefinnas, och jag menar, att ingen husmor betalar för sina varor, så högt som indextalen angiva.

Under en debatt för några veckor sedan — det rörde sig då om några små stipendier för fattiga ynglingar och flickor, som ville öka sina kunskaper — hörde man från statsrådsbänken en varning för varje utgift. Det gällde då allenast några tusen kronor; i dag gäller det några tiotal miljoner kronor. Man varnade oss för att även i ringaste mån öka anslagen, och såvitt jag kunde förstå, menade finansministern, att hans inkomstberäkningar knappast skulle hålla måttet, därför att inkomst- och förmögenhetsskatten gick ner. Männe vi få höra någon förmaning till sparsamhet från statsrådsbänken i dag, då det gäller dessa tiotal miljoner, eller männe vi få höra en försäkran, att därest vi bevilja dessa belopp, vi icke behöva tillgripa andra skatter, utan att inkomst- och förmögenhetsskatten kommer att räcka till. Jag tror icke, att något statsråd här i dag kan giva oss denna försäkran.

Om nu icke inkomstskatten räcker till, måste vi tillgripa andra skatter, och herr Björkman har nyss antytt, att så måste ske. Men vilka skatter? Jo, indirekta skatter. Han nämnde också en skatt på en vara, som är en livsfrödnödenhet, och en vara, som brukas i varje fattigmanshem. Det förefaller mig, att om jag vore statstjänare och det gällde här ett något större eller något mindre belopp för att täcka dyrtidstilläggen, skulle jag ha dåligt samvete, om jag visste, att det vore Sveriges fattigaste folk, som skulle betala de högre lönerna åt dem. Ja, jag vågar vädja till statstjänarna: känn eder solidariska med samhället; ni veta, att alla få försaka, att var och en får nedsätta sin levnadsstandard. Kom icke nu och begär, att ni skola ha löner, som göra eder oberörda av kristiden. Det är min vädjan till eder.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Karlsson* i Gasabäck instämde häruti.

Herr statsrådet *S a n d l e r*: Herr talman! Utgångspunkten för det förslag från regeringens sida, som nu föreligger till kammarens prövning, har varit den uppfattningen, att själva huvudgrunderna för dyrtidstilläggen icke borde ändras utan verkligt tvingande skäl. Det som har kommit att stå i förgrunden av diskussionen i

Ang.
dyrtidstillägg
åt besättnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

*Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

bägge kamrarna har då naturligen blivit frågan, huruvida det med hänsyn till det statsfinansiella läget kan sägas finnas ett verkligt sådant tvingande skäl att ändra själva grunderna. Den omständigheten, att riksdagen har slagit in på den vägen att varje år ändra, kan ju göra det befogat att säga, att det är en from önskan från regeringens sida, denna hemställan till riksdagen att icke gå vidare på den vägen, men jag vågar ändå vidhålla, att det är en berättigad önskan, att man icke skall göra en förändring, utan att det är klarligen uppvisat, att skälen äro tvingande.

Det sägs nu av statsutskottet, att här vill man med det förslag, som är framlagt, beakta de yrkanden, som äro framställda om en avveckling av hela systemet med dyrtidstillägg. Jag tror, att det kan vara önskvärt, att man en liten smula tänker igenom, vad det är man vill, då man ställer upp ett sådant program, och jag må verkligen bekänna, att någon egentlig vägledning har jag i det stycket icke funnit i statsutskottets utlåtande. Jag får säga, att jag blev ännu mer fundersam, vad det är man vill komma till, efter åtskilliga av de anföranden, som hållits här i kammaren, icke minst det, som allra senast hölls av herr förste vice talmannen.

Statsutskottet för det resonemanget, att ifall man ändrar grunderna för grundalets beräkning, så att man inför ett avdrag av 15 fasta enheter i stället för den tiondel, som föreslagits av Kungl. Maj:t, skall detta medföra, att man till sist kommer ifrån hela systemet med dyrtidstillägg. Då nämligen indextalet sjunkit till 115, så står det verkligen att läsa i statsutskottets utlåtande, är man kvitt hela detta system. Ja, då man kommer till detta indextal, 115! Det är med en verklig överraskning, som åtminstone jag har funnit, att statsutskottet resonerar så pass lekande och lätt om perspektivet av ett indextal på 115, då vi ju för närvarande stå så pass långt uppe. Jag skulle vilja hemställa till kammarens ledamöter att taga sig ett ögonblicks funderare över vad det innebär, ifall man icke kommer till detta indextal 115, då systemet verkligen blir automatiskt avvecklat. Låt oss göra det antagandet, för vilket ingalunda saknas vissa sannolikheter, att vi få prisnivån stabiliserad någonstans omkring 150, då skulle alltså den väg för avvecklingen av dyrtidstilläggen, som statsutskottets majoritet här pekat på, komma att innebära, att statstjänstemännen vid den nya prisnivån komme att få sina löner definitivt nedsätta, alldenstund den högsta tänkbara kompensationen då skulle komma att bli 35 % (50 — 15). Vad betyder detta? Jo, det betyder, att man går in för att göra om alla de lönereglerna, som riksdagen beslutat under de senare åren, och genomföra över hela linjen en definitiv nedsättning av lönesatserna. Men icke blott detta, utan det innebär därjämte, att man genomför en revision av löneskalan. Genom det system, som tillämpats ifråga om dyrtidstilläggen, med full kompensation eller rättare sagt kompensation motsvarande grundalet intill ett visst krontal av lönen och därefter en viss procentisk nedsättning av denna kompensationsgrund har man ju faktiskt genomfört en olika kompensationsprocent för de olika grupperna av löntagare, av mycket näraliggande skäl. Vill man nu verkligen tänka sig, att

den av statsutskottet anvisade vägen skulle vara den definitiva vägen ut ur indexsystemet, skall man också göra klart för sig, vad detta innebär, nämligen ej blott en definitiv och kanske rätt avsevärd nedläggning av statstjänstemännens reallöner utan också en revision av alla de löneskalor, som framgått ur riksdagens löneredgeringsarbete under de senare åren. Näja, det är en sak som naturligtvis alltid kan diskuteras, men nog förefaller det, att man bör ha klart för sig, vad det är man vill på detta område, innan man på sätt, som här skett, går in för en godtycklig omläggning av grunderna genom att sätta ned siffran 85 till 60 och införa avdrag med 15 enheter och sedan säger till riksdagen: här ha ni vägen för att avveckla dyrtidstilläggsystemet.

Är det nu verkligen så, att icke dyrtidstilläggen avvecklas, utan att man genomför denna ändring av grunderna? Ja, menar man med avveckling blott det, att statens kostnader undan för undan sjunka, så har det ju redan pekats på att under de senaste 1½ åren har det skett en mycket avsevärd minskning av dessa kostnader. Jag vill erinra därom, att då riksdagen sammanträdde i januari månad i fjol, hade man ännu att räkna med en årskostnad för dyrtidstilläggen av 350 miljoner kronor. Man räknade då efter förhållandena i slutet av år 1920. Nu ha vi kommit ned långt under hälften av detta belopp. Det förslag, som föreligger från utskottsreservanternas sida, representerar en årskostnad av 158 miljoner kronor. Har här verkligen icke ur den synpunkten redan skett en mycket betydande avveckling av dyrtidstilläggen?

Jag skulle vilja ställa en annan fråga inför det utlåtande, som föreligger ifrån statsutskottet. Där föres det resonemanget, att man icke gärna kan tänka sig att genomföra en beskärning av grunderna förrän från och med den 1 juli, av den anledningen, heter det, att om den skulle genomföras den 1 april, skulle statstjänstemännen ha kommit att drabbas samtidigt dels av ett avsevärt fall i index dels också av denna beskärning av grunderna. Därom säger statsutskottet, som vi finna, mycket riktigt och befogat, att en så hastig och stark nedgång i avlöningsförmånerna har icke synts utskottet fullt med billigheten överensstämmande. Nu är min enkla fråga: kommer icke med statsutskottets förslag precis detta att inträffa, varom statsutskottet själv här uttalat, att det är något, som icke är med billigheten överensstämmande? Man vet redan, att även den 1 juli ha vi att motse en avsevärd nedgång av indexsiffran, ehuru man icke kan med någon bestämdhet säga, hur långt den kommer ned. Vid denna tidpunkt få statstjänstemännen således göra erfarenhet av just det, varom statsutskottet här talat, samtidigt indexfall och beskärning av grunderna, och som föranlett statsutskottets majoritet, att icke förordna någon beskärning den 1 april. Detta resonemang giver mig anledning att fullfölja tanken ett stycke vidare.

Om man nu skulle komma till den uppfattningen, att det vore erforderligt att åstadkomma en hastigare avskrivning av dyrtidstilläggen än den som automatiskt följer av indextalets sjunkande, är det klokt och riktigt att för en sådan hastigare amortering, om jag så får uttrycka mig, välja en tidpunkt, som just är karakteriserad

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

av ett mycket snabbt fortgående fall beträffande detaljpriserna och därmed levnadskostnadsindex. Vore det icke en bra mycket resonligare politik även från deras sida, som säga sig, att här finnas statsfinansiella hänsyn, som göra, att man måste gå snabbare fram med denna avskrivning, än vad som följer av själva index' sänkning, att säga sig, att med en sådan hastigare avskrivning böra vi dock lämpligen låta anstå, till dess vi kommit in i en period, då priset icke fortgår med denna väldiga snabbhet. Det är ju alldeles uppenbart, att man närmar sig en punkt, då priset avsaktar, även vad detaljpriserna beträffar, och att det under en sådan period av stabiliserad prisnivå skulle vara lättare, efter statsutskottets eget sätt att resonera, att genomföra en sådan hastigare avskrivning.

Jag kommer så till den frågan, som här har ansetts vara den centrala, frågan om de s. k. tvingande statsfinansiella skälen att omedelbart verkställa en beskärning av själva grunderna. Det är självfallet, att man inom finansdepartementet har sökt följa utfallet av budgeten så noga som möjligt, och där pågå utredningar, som ännu icke äro avslutade och efter sakens natur icke kunna vara det, men som dock i alla fall giva vissa preliminära resultat, som jag anser mig böra meddela kammarens ledamöter.

Jag vill då först säga, att med avseende på halvårsbudgeten 1923 föreligger icke av vad som blivit känt efter statsverkspropositionens upprättande någon anledning att förutsätta, att den budgeten icke skall kunna bära de dyrtidstillägg, som här av Kungl. Maj:t föreslagits. Det väsentliga, som i detta stycke är förändrat, är — något, som man måste giva statsutskottet rätt i — att man kan våga räkna med ett något lägre indextal för år 1923, än Kungl. Maj:t räknat med, och därmed vinna en besparing på ungefär 5 miljoner kronor.

Vad sedan angår utfallet av den sista statsregleringen och det löpande årets statsreglering, vill jag begagna tillfället att skingra det ganska allmänna missförståndet, att 1921 års statsreglering skulle hava utfallit med en mycket stor brist. Det är fullkomligt riktigt, att riksräkenskapsverkets budgetsredovisning utvisar, att det blivit en bokförd brist på ungefär 47 miljoner kronor, varmed kassafonden blivit minskad. Men denna brist hänför sig till det förhållandet, att på 1921 års räkenskaper har man avfört icke mindre än 52 miljoner kronor, som i verkligheten tillhöra 1920 års ändamål, och samma år 1921 har fått bära motsvarande kostnader även för det löpande året. Det är alltså 2 års kostnader för vissa anslag, som äro lagda på detta räkenskapsår. Den största post, som det här gäller, är den stora posten dyrtidstillägg till lärare. I själva verket har denna statsreglering icke givit en brist utan ett överskott på några miljoner. Det är ju ganska lätt att av en sådan budgetredovisning få en felaktig föreställning om hur läget är, men jag vill blott erinra därom, att lika litet som man genom en bokföringsåtgärd kan öka statens verkliga tillgångar, lika litet bliva de minskade, genom att man gör en sådan bokföringsåtgärd. Vad som därmed sker är, att man redovisar kassafonden på ett tillförlitligare sätt. Då man

tager bort dessa 52 miljoner ur kassafonden, betyder det, att man samtidigt gör den jämt precis lika mycket starkare och mera likvid.

Huvudfrågan här är emellertid utfallet av det löpande årets statsreglering. Jag har redan sagt, att beträffande dyrtidstilläggen 1923 det icke föreligger anledning att frångå det förslag, som framlagts från regeringens sida. Kan det då föreligga någon sådan anledning av vad som är känt beträffande förhållandena under innevarande år?

Ja, det kanske icke skadar att bringa i erinran en sak. Förra årets riksdag avsatte för att bereda statstjänstemännens dyrtidstillägg ett belopp av 132 miljoner kronor. Det är möjligt, att man inom kammaren icke allmänt har fullt klart för sig läget i detta hänseende och att man på något håll tror, att det föreligger svårighet att få dessa medel att räcka till för det ändamål, som här är i fråga. Så är ingalunda förhållandet. Dessa 132 miljoner kronor, som förra riksdagen avsatte till dyrtidstillägg, komma under inga förhållanden att gå åt enligt Kungl. Maj:ts förslag. Med det indextal, som utskottet nu räknar med, skulle det komma att bli ungefär 24 miljoner kronor över på den summa, som förra riksdagen satte undan för statstjänarnas dyrtidstillägg. Förhållandet är alltså i verkligheten det, att först använder man 24 miljoner av detta belopp för att bestrida andra statsutgifter och så ifrågasättes det dessutom, att man genom att beskära grunderna för statstjänarnas dyrtidstillägg skall låta från denna post ytterligare några miljoner användas för bestridande av andra statsutgifter. Det förhåller sig alltså ingalunda på det sättet, att man skulle sakna möjlighet att med de medel, som tidigare varit därför avsedda, bestrida de utgifter, som här äro i fråga.

Vad utgifterna under 1922 beträffar, så kan jag meddela, att inom finansdepartementet har verkställt en detaljundersökning beträffande 41 förslagsanslag, som tillhopa representera 240 miljoner av totalsiffran 306. Det är sålunda den ojämförligt större delen av samtliga förslagsanslag, som ingår i denna detaljundersökning. Den visar, att om man tar bort ett av dessa utgiftsanslag, nämligen skatte-restitutionerna, kommer det att bli praktiskt taget varken brist eller överskott, brist på vissa anslag och överskott på andra, som balansera varandra. Det är ett anslag, som av naturliga skäl bereder bekymmer, nämligen det anslag, från vilket det utbetalas restituerade skattemedel, framför allt restituerade krigskonjunkturskattemedel. Det är icke möjligt att för närvarande med någon som helst bestämdhet säga, vad denna post kan komma att uppgå till under det löpande året. Det är beroende av de utslag, som fällas av kammarrätten och regeringsrätten. Det enda som kan sägas, är, att om man får betala ut lika mycket som förra året, kommer detta anslag att utvisa en brist ensamt för sig av ungefär 18 miljoner kronor. De andra förslagsanslagen och de förslagsanslag högst, som finnas på budgeten, väga upp varandra ungefär jämnt, så att totalresultatet av denna granskning av utgiftssidan blir detta enkla, att utgiftssidan

Ang.
dyrtidsstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

balanserar sig själv så när som på detta anslag till skatterestitutioner. Därvid har man icke tagit med i räkningen, att utgiftssidan blir reducerad genom indextalets nedgång. Denna nedgång, som nu förutsattes av statsutskottet, innebär i och för sig, att bristen på utgiftssidan, ifall skatterestitutionerna skulle komma att uppgå till det belopp, jag nyss nämnde, reduceras med nära 9 miljoner kronor eller alltså till omkring 10 miljoner kronor.

Går jag sedan över till inkomstsidan, ligger förhållandet där så till, att man beträffande vissa inkomsttitlar kan med säkerhet eller med viss sannolikhet räkna med att de komma att lämna minskad avkastning. Det kan sägas med säkerhet om omsättnings- och utskänkningsskatten, att den icke kommer att ge beräknat belopp. Det kan med viss sannolikhet sägas om stämpelmedlen, ehuru där icke kan vara fråga om så stor marginal. Det kan *möjligen* även komma att gälla tullmedlen, ehuru direkt anledning att befara det icke finns i de siffror, man har. Första kvartalet i år ha tullmedlen givit nästan exakt detsamma som första kvartalet i fjol, men här beror ju allting på den kommande utvecklingen under sommaren och hösten. Mot denna minskning står i stället, att från affärsverken komma inlevereringar, som icke varit beräknade i riksstaten.

Det som emellertid har det avgörande inflytandet på totalresultatet, är självfallet, huru det kommer att gå med inkomst- och förmögenhetsskatten, och det har alldeles speciellt sports efter den från flera olika håll. Den beräkning av inkomst- och förmögenhetsskatten till 185 miljoner kronor, som finns i riksstaten, är ju resultatet av en kalkyl, som gjorts inom det ekonomiska rådet, och som utförts så, att man gjort en taxering rörande enskilda personer och en taxering rörande aktiebolag. Beträffande dessa senare kan jag nämna, att man då gick ut ifrån att skatten för aktiebolag skulle komma att bli 60 % lägre. För att kunna få några hållpunkter för huruvida man kan ha anledning räkna på att få in dessa 185 miljoner kronor har från finansdepartementet igångsatts två olika undersökningar. Dels har man undersökt förhållandena beträffande enskilda genom att från samtliga länsstyrelser begära in summariska sammandrag av taxeringsresultatet i de kommuner, där det kan hava hunnit bli klart. Dessa uppgifter komma in snast den 8 maj. De föreliggiga sålunda icke nu, så att på denna punkt kunna några meddelanden icke lämnas. Det är kanske skäl uti — min erfarenhet från första kammaren ger det vid handen — att omedelbart förklara varför man icke kunnat få fram dessa uppgifter tidigare. Taxeringsarbetet avslutas icke förrän den 15 maj såsom bekant, och det har varit omöjligt att kunna få in uppgifter vid en tidigare tidpunkt. Det är stort nog, om man kan få några säkra hållpunkter vid angivna datum. Särskilt intresse ådrar sig naturligtvis frågan om den inkomst, som aktiebolagen kunna komma att lämna, och där vet man betydligt mera. Här har undersökningen koncentrerats till Stockholm, därför att Stockholm representerar tillräckligt mycket av hela landet. Här genomgås nu deklARATIONERNA för alla aktiebolag, som äro skrivna i tre av taxeringsdistrikten. För närvarande har man gått igenom 645

av dessa aktiebolag. Då hela antalet är 2,400, kan man nog se rätt bra av detta stickprov, varåt det pekar, och vad är resultatet? Resultatet är, att man kan säga, att någon anledning icke finnes att befara, att resultatet med hänsyn till dessa deklarationsuppgifter blir sämre än vad ekonomiska rådet beräknat till fjolårets riksdag. Det är egentligen på en punkt, man får göra ett förbehåll. Beträffande den taxerade inkomsten och den debiterade skatten tycks man att döma av det material, som nu föreligger, icke behöva befara, att resultatet skall bli sämre än man beräknat, men det kan naturligtvis hända, att inbetalningarna icke bli lika goda, och att procenten av restantier kan bli något större än den normala. Ur den synpunkten är det försiktigast att räkna med den möjligheten, att det ändock kan bli något mindre belopp än vad ursprungligen beräknats. Summan är emellertid den att så långt man överhuvud kan döma av det verkligen förefintliga materialet — jag tror icke, att man i dessa ting skall rätta sig efter vad man hör här och där ute i landet — får man säga, att någon avsevärd minskning i inkomst- och förmögenhetsskatten för innevarande år är det icke anledning att befara.

Ifall man nu summerar alla de uppgifter, som för ögonblicket föreligga, kommer man till det resultatet beträffande 1922 års statsreglering under förutsättning av den indexsiffra, som man här opererar med, att det är sannolikt, — jag skulle vilja skärpa det därhän att jag säger det är givet — att det blir något underskott i den budgetregleringen. Huru stort detta kan komma att bli, är mycket vanskligt att säga. Jag erinrar blott om en så osäker post som skatterestantierna, och där har jag ingen hållpunkt för att kunna bedöma vare sig det blir mer eller mindre än föregående år. För att ge någon vägledning, inom vilka gränser man har att röra sig, vill jag — det anser jag mig skyldig meddela — säga, att detta underskott kan efter de kalkyler, som äro möjliga att uppgöra, komma att uppgå till ett belopp av 30 miljoner kronor. Det bör emellertid kanske då observeras, att i dessa kalkyler har man icke tillgodogjort sig den förbättring uti affärsverkens läge, som ligger i minskningen av deras dyrtidstillägg, utan man har endast räknat med den minskning av dyrtidstillägget, som direkt framträder i budgeten. Jag tror, att det är klokt att icke utan vidare diskontera för budgetändamål den lättnad, som affärsverken kunna få genom indextalets nedgång, men det stärker naturligtvis givet ställningen. Ännu mindre har här tagits någon hänsyn till den av herr Rydén påpekade möjligheten av en snabbare sänkning av indextalet än den statsutskottet räknat med. Självfallet komme detta att medföra mycket avsevärda besparingar.

Då slutresultatet nu blir — ifall man vill hålla sig på den säkra sidan — att man får säga, att det är sannolikt, att man bör räkna med ett underskott i 1922 års statsreglering, ifall icke en utjämning sker genom en snabbare fortgående indexsänkning, står man naturligtvis inför frågan: Vad är däråt att göra? Ja, det som skulle ligga allra närmast till hands, vore givetvis att säga: Vi ha en kassafond. Den fonden är inrättad att mottaga överskott

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

från statsregleringen för att därmed täcka underskott, ifall sådant inträffar. Då är den första frågan: Ha vi en kassafond, som är så beskaffad, att man helt lugnt kan lämna dessa bekymmer därhän och räkna med att kassafonden får täcka vad eventuellt kan komma att brista i löpande årets reglering? För min del vill jag icke ansluta mig till den meningen, att man bara helt lugnt behöver låta saken sköta sig själv. Nog är det min uppfattning, att sedan man väl fått behörigen konstaterat litet bättre än det är för ögonblicket möjligt, huruvida det blir ett underskott och huru stort detta underskott för år 1922 är, det då är anledning att taga sig en funderare, vilka anstalter man skall träffa för att stärka kassafonden, så att man icke möter nästa år med dess ovissa möjligheter med en kassafond, som är alltför svag. Jag har däremot mycket svårt att förstå det resonemanget inför en sådan eventualitet: »Nej, vi skola icke alls tänka på att tillföra statsverket någon ny inkomst, utan vi skola blott plocka ut en utgiftspost, på vilken vi kunna lägga det här underskottet för att få detsamma utjämnat.» Det är dock skillnad mellan uppgörandet av ett helt budgetförslag och det läge, i vilket man nu befinner sig. Jag förstår mycket väl det resonemanget, att om det gäller att göra upp nästa helårsbudget och passa in dyrtidstillägget inom budgetens ram, så får man naturligtvis väga alla de olika utgiftsposterna mot varandra och se till att man får totalsumman att kunna pressas in i ramen av det, som är möjligt att skaffa. Där är man i det läget, att man företager en verklig avvägning inom en viss kostnadsram av olika utgifter mot varandra. Något helt annat är det, ifall man tänker sig, att ett under riksdagens förhandlingar uppdykande regleringsunderskott för det löpande året skulle omedelbart fyllas genom att man dyker ned på den utgiftspost, som man för tillfället kan komma åt och låter den utgiftsposten fylla det befintliga hålet.

Jag ber kammaren tänka sig in i vad detta skulle innebära. Vi behöva icke taga dyrtidstillägget, som har en viss benägenhet att göra tankarna en smula mera lidelsefulla. Låt oss tänka, att huvudtitlarna i sin vanliga ordning behandlats av riksdagen. Man har behandlat alla utom en enda, och man får då anledning att befara, att det löpande året visar underskott på det eller det beloppet. Är det någon, som skulle finna det vara rim eller reson i det tillvägagångssättet att taga och minska den återstående huvudtiteln med de 10 miljoner eller 20 eller 30 miljoner kronorna? För min del kan jag icke tillägna mig det betraktelsesättet, att statstjänstemännens dyrtidstillägg lämpligen bör användas i budgetarbetet såsom en slags extra kassafond, som är att tillgripa för att reglera ett befarat budgetunderskott. Jag vågar tro, att ingen riksdagsman skulle vilja vara med om att vända på saken och låta statstjänarnas dyrtidstillägg vara i den meningen kassafond, att, om det bleve överskott i budgeten, dyrtidstillägget skulle få svälla ut — även om det kanske icke var alldeles så fritt, att det fanns en del sådana tendenser den gången, då riksdagen så våldsamt ökade dyrtidstilläggen. Såsom ställningen i dag emellertid är, tror jag, att man lugnt

kan utgå ifrån, att ingen riksdagsman vill låta dyrtidstillägget vara en kassafond, som mottar eventuella överskott ur budgeten, och jag tror, att det då vore ganska inkonsekvent, ifall man vill betrakta detsamma såsom en kassafond, ur vilken ett budgetunderskott skulle fyllas.

Den uppfattning av budgetsläget, som jag givit uttryck åt, kan jag sammanfatta däri, att väl kan det finnas anledning, när man väl fått detta material ännu ytterligare bearbetat och kompletterat, att då taga under övervägande, huruvida man bör träffa anstalter för att stärka kassafonden, men budgetsläget är icke av den beskaffenhet, att det finns anledning att frånträda det förslag angående dyrtidstillägget, som är framlagt i det till kammarens prövning nu föreliggande regeringsförslaget. Jag vågar för min del uttala den förhoppningen, att kammaren måtte genom att bifalla reservationen ge sin anslutning till detta förslag.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.

(Forts.)

Herr Samuelsson: Herr talman! Det var någon, som yttrade, att han förvånade sig över att det fanns socialdemokrater, som ömmade för de små i samhället, och som ändock kunde skriva under denna reservation. Jag har icke anledning att gå in på detta, men jag skulle för min del vilja säga, att jag icke skulle kunna förstå, därest det funnes en socialdemokrat eller någon arbetare-representant, som med vetskap om huru detta utskotts-förslag verkar — i synnerhet för de lägre tjänstemännen — icke skulle skriva under reservationen.

Herr Eriksson började debatten med att ingående redogöra för huru detta förslag verkar för lägre tjänstemän jämfört med de högre. Herr Rydén har sedermera varit inne på detsamma, och vi finna alltför väl, att när det gäller att jämföra t. ex. en stationskarl eller en banvakt på dyraste ort exempelvis här i Stockholm, som herr Lovén var inne på, har en sådan, sedan han betalt skatter, hyror, försäkringsavgifter och dylikt, 4 kr. 10 öre om dagen att leva på, och då skall han även skaffa kläder åt sin familj. När en sådan genom utskotts-förslaget får en sänkning på 14 à 15 %, får en byråchef eller högre tjänsteman en sänkning av bortåt 6 à 7 %. Denna stora skillnad, som verkar orättvis i synnerhet för de lägre tjänstemännen, gör, att enligt mitt förmenande var och en, som säger sig vilja ömma för småfolket, i stället borde vara med på reservationen.

I de allmänna debatterna har man framhållit, och herr Carlström var även inne på den frågan, att tjänstemännen bära sin del av krisen. Man har fått höra detta rätt så ofta i pressen, i synnerhet i dessa dagar, då frågan varit som mest aktuell. Herr förste vice talmannen, som även var inne härpå, utropade rätt så hysteriskt till statstjänstemännen, att de måste vara solidariska med övriga samhällsklasser, och att de måste bära sin del av kristidsbördan.

Man har i detta sammanhang påpekat, hur en stor del av arbetarklassen har det ställt för närvarande. När det sista förskottet till arbetslöshetens bekämpande behandlades, meddelades det från

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

regeringsbanken, att det fanns arbetare ute i landet, som för närvarande gingo med en lön av endast kr. 2,40 om dagen eller däromkring, och att detta var anledningen till att man var nödsakad att sänka nödhjälpslönerna. Det har sedan meddelats, att det finns arbetare, som få gå med en lön på 4 kronor om dagen. Jag betvivlar icke, att det är på det sättet, och jag är den förste att beklaga sådana löner, ty jag vill för min del icke under några förhållanden påstå, att detta är en normal lön. Det är icke tillräcklig lön för en människa att leva på, även om det råkar vara en arbetare.

Om nu emellertid detta är riktigt, skall då riksdagen ovillkorligen följa den tendens, som här gjort sig gällande, och betala så låga löner även åt statstjänarna? Jag vill för min del säga, att jag icke tycker, att det är riksdagen och andra kammaren värdigt att följa med på just dessa låga löner, som här framhållits för närvarande betalas på arbetsmarknaden. Därför att en grupp arbetare har så låga löner eller till följd av arbetslöshet har nödhjälpslöner, är det väl icke riktigt, att även hela tjänstemannakåren skall ställas lika, och att riksdagen skall ställa så till, att även denna kår skall tvingas att lida i likhet med vad denna grupp av arbetarklassen får göra. Det kan enligt mitt förmenande icke vara riktigt att resonera på det sättet.

Herr Eriksson påpekade mycket riktigt i sitt inledningsanförande, att den avprutning, som utskottet ifrågasätter, i huvudsak drabbar de lägre tjänstemännen och alltså den personal, som redan förut icke kan sägas ha för höga löner. Betraktar man sänkningen till följd av indexfallet, skall man finna, att tjänstemännen redan därav ha fått vidkännas en rätt så stor sänkning under den senaste tiden. Å dyraste ort har från sista kvartalet 1920 till andra kvartalet innevarande år för en stationskarl eller banvakt, alltså för tjänstemän i lägsta lönegraden, begynnelselönen sjunkit med 133 kronor 98 öre och slutlönen med 157 kronor 57 öre. Redan detta innebär ju en rätt så kraftig sänkning av dyrtidstilläggen. Därtill kommer, att tjänstemännen under de senaste åren förlorat en hel del andra förmåner. I synnerhet gäller detta förmånen av fri läkarvård för tjänstemannens familj, vilket särskilt för de lägre tjänstemännen var av ganska stor ekonomisk betydelse att förlora.

Såsom herr Hage och en del andra talare påpekat, är det alldeles riktigt, att skatterna under denna tid ha stigit högst betydligt, och att tjänstemännen tillhöra den kår, som i första hand får betala. De kunna icke slippa undan med ett enda öre utan få vidkännas en kraftig beskärning genom de högre skatterna. Hyrorna hava icke heller blivit sänkta. Man kan därför påstå, att det icke finns något skäl att göra en så kraftig beskärning av dyrtidstilläggen, som utskottet här föreslår.

Jag ber att med vad jag nu anfört få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Spångberg*.

Herr F a s t: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag vill börja med att säga, att jag icke är statstjänsteman, men till följd av vissa saker, som i dag hava sagts, har jag ansett mig också böra med några ord deltaga i debatten.

Då statstjänstemännens dyrtidstillägg i år skulle behandlas, var det ganska naturligt, att debatten med hänsyn till det svåra ekonomiska läge, vari vi nu verkligen befinna oss, skulle bli häftigare, än vad tidigare har varit fallet. Det hade man förutsett redan på förhand. Jag måste dock säga, att åtskilligt, som sagts i dag, och åtskilligt, som skrivits i utskottets betänkande, förefaller mig vara rätt så egendomligt. Jag ber först att få erinra om att statsutskottet i sitt betänkande har erkänt, att »det är ett samhälligt önskemål av stor vikt, att . . . befattningshavare beredas en skäligen och efter deras olika uppgifter och tjänsteställning anpassad gottgörelse för utfört arbete». Jag undrar, om man icke kan gå en smula längre och säga, icke blott att detta är ett önskemål av stor vikt, utan att det är en oavvislig plikt för staten att tillse, att statstjänarna, i den mån det är för staten möjligt, bibehållas vid en något så när rimlig levnadsstandard.

Då utskottet har gjort detta erkännande i en mycket negativ form och skall gå vidare att argumentera för den nedsättning, som utskottet har föreslagit, argumenterar det efter min mening något egendomligt, ehuru mera öppenhjärtigt. Utskottet säger, att »vad angår den föreslagna begränsningen av det månadsbelopp, varå s. k. full kompensation skulle utgå, från 85 till 60 kronor, vill utskottet icke förneka, att densamma för vissa lågt avlönade grupper befattningshavare kan bliva rätt kännbar».

Ja, jag tror, att det närmast är här, som man har att söka det motstånd, som speciellt från det socialdemokratiska partiet rests emot utskottets förslag. Såväl utskottets som de flesta motionärers ståndpunkt går verkligen ut på att framskapa ett sådant resultat, att man beskär deras löner, som minst kunna bära denna beskärning. Beskärningen går hårdare ut över dessa lägre befattningshavare än över de högre. Då herr Carlström i Helgagård undrade, hur det kunde vara tio stycken socialdemokratiska reservanter under detta betänkande, så är det ju möjligt, och det kan ju i varje fall tänkas, att dessa reservanter varit besjälade av en ganska stark rättskänsla. Till och med herr Carlströms motion, som innebär 25 procents minskning av dyrtidstilläggen för första halvåret och därefter ytterligare 25 procents nedsättning, måste, såvitt jag kan förstå, verka fullkomligt orimligt för de sämst ställda befattningshavarna.

Om staten verkligen vore i den belägenheten, att den icke kunde fylla sin uppgift att ge skäligen ersättning åt sina befattningshavare, inträffar det tvångsläget, att man måste ställa sig på försörjningsståndpunkten och icke ge lön för arbete. Jag måste verkligen säga, att det är underbart, att man på det håll, där man vill företaga en beskärning av dyrtidstilläggen, icke sökt tillse, att beskärningen i första hand drabbar dem, som ha möjlighet att bära den, i stället för

*Ans.
dyrtidstillägg
åt befattningshavare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

att som nu huvudsakligast lägga nedskärningen på dem, som ha det sämst ställt.

Man har undrat, hur det varit möjligt för en arbetarrepresentant att ställa sig på reservationens ståndpunkt. Jag tycker för min del, att det är ganska naturligt och resonligt, att man gör detta, ty om man följer utskottets förslag, tror jag icke, att man därigenom skapar några nya möjligheter vare sig för de arbetslösa eller för industriarbetarna eller med dem jämställda. Jag tror, att man istället har all anledning att se upp med det bestickande tal, som man fört, då man velat spela ut industriarbetarna emot tjänstemännen. Ätminstone vill jag icke ge det ringaste på hand åt ett sådant resonemang.

Jag vill erinra om hur man, då riksdagen senast beskar dyrtidstilläggen, även från industriarbetarhåll varnade emot den åtgärden. Man förutsåg, att den skulle bli signalen till nya nedsättningar av industriarbetarnas löner, och jag tror, att man den gången dömde rätt. Jag är övertygad om att för den händelse man går med på den nedsättning av dyrtidstilläggen, som nu föreslås, kommer detta att betyda, att man öppet förklarar, att det icke är möjligt att ens tillnärmelsevis kunna bibehålla människorna vid den levnadsstandard, som de hade år 1914, och jag misstänker, att beskränningen blir signalen till nya lönenedsättningar från arbetsgivareföreningarnas sida.

Jag tror icke heller, att om man gör den besparing, som utskottet nu föreslår, de arbetslösa i landet skola få ett enda öre mera. Jag tror nämligen, att det kommer att visa sig, att man ingalunda kommer att vilja ge något mer, vare sig i det ena eller i det andra fallet.

Då man använder sig av lönerna för industri- och jordbruksarbetare i den öppna arbetsmarknaden och lägger dessa löner till grund för talet om nedsättning även av statstjänarnas dyrtidstillägg, tycker jag, att man går fram på ett oresonligt sätt. Vad är det, som verkligen har inträffat? Jo, att det överhuvud taget icke råder några som helst egentliga löner på den öppna arbetsmarknaden. Jag tror icke på den satsen, att det skulle gagna Sveriges arbetarklass, att man drager ned även andras lönenivå, att arbetaren skulle få det bättre, därför att en mängd människor leva långt under svältgränsen.

Det kan hitta på att hända, att det i stället blir på det sättet, att när industriarbetarna skola börja och förbättra sin levnadsstandard, hava de åtminstone en reell utgångspunkt, och det är de löner, som staten betalar. Och som gammal fackföreningsman måste jag säga, att det alltid visat sig vara på det sättet, att när man har en grupp att peka på, som har det bättre ställt, har det varit större möjlighet att rycka upp en annan grupp i samma nivå. Det är åtminstone från fackföreningssynpunkt ett ganska vanligt och ganska logiskt resonemang. Jag tror således icke man behöver känna några som helst samvetsförebräelser för att man i detta fall följer reservanternas förslag.

Jag vill till herr Carlström säga, då han nu har uttryckt sin stora förvåning över dessa många reservanter från det socialdemokratiska partiet vid detta utskottsbetänkande och undrat över, huru det står i harmoni med devisen frihet, jämlikhet och broderskap, att jag naturligtvis med tacksamhet inregistrerar herr Carlströms uppfattning av dessa idéer och denna vackra devis, och jag är också övertygad om att om han kommer att omsätta dem i praktiken, det också skall löda till ett ganska lyckligt resultat icke minst för arbetarklassen.

Jag vill också i samband med det tal, som fördes av herr Nilsson i Landeryd angående jordbrukarnas deklARATIONER, säga, att det ju är troligt, att resultatet nu är synnerligen magert även för jordbrukarna, jag tror icke man behöver betvivla den saken, men det har erinrats om de goda åren, och jag tror också, att man kan säga, med hänvisning till huru man många gånger sett, huru deklARATIONER verkligen åstadkommit, att det är väl icke så alldeles säkert, att de äro utmärkande för denna klassens så att säga ekonomiska möjligheter. Jag minns en gång i en socken, där fanns en expert, som gjorde massdeklARATIONER, och där kom man mycket snart till det resultatet, att man tydligen börjat med nollorna och sedan arbetat sig fram till ett visst givet resultat. Naturligtvis blevo deklARATIONERNA underkända. Jag vill därmed icke det ringaste hava givit på hand, att jag beskyller jordbrukarna för att åstadkomma sådana deklARATIONER, men självfallet är, att när man skall deklarerat för vad man har åtnjutit från sin gård blir det ingalunda efter de priser, som statstjänare och arbetare måste köpa dessa varor för ute i den allmänna marknaden.

Jag vill vidare säga till herr Carlström, att om han här var mycket så att säga förbittrad eller rent av upprörd över att statstjänarna i detta land hade vågat tillstålla honom låt mig säga i år mycket sparsamt med skrivelser och tabeller, tycker jag icke att däri ligger så stor fara för att det skall inverka på riksdagsmännens uppfattning, i varje fall tyckes det icke hava åstadkommit någon som helst förbättring på herr Carlström, och han får väl icke tänka, att andra människor äro lättare att bearbeta än han själv. Därför tror jag, att faran icke är så synnerligen stor. Så var herr Carlström vidare inne på en framställning av den svåra belägenheten för bönderna, huru omöjligt det var för staten att kunna hjälpa dessa, så att de fingo den avkastning och den valuta av sina jordbruk, som de borde kunna få. Jag vill då endast erinra om, att det är väl ändock en icke så synnerligen liten skillnad emellan statstjänare och bönder i detta sammanhang, ty för statstjänarna — det säger själva namnet — är staten arbetsgivare och de själva löntagare, under det att de andra äro fria näringsidkare i detta land, och jag tror icke man har anledning att säga, att man icke har gjort allt vad som är möjligt att göra för Sveriges jordbrukare. Därför vill jag betona den särskillnad, som råder dessa grupper emellan, och det är icke lämpligt att i detta sammanhang föra ett sådant resonemang, som här gjorts.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Herr Carlström sade vidare, att herr Rydén var synnerligen ovederhäftig i sitt tal, ja, han gick så långt, att han sade, att det var det ovederhäftigaste, som han sagt i denna kammare, och det var ju mycket smickrande för herr Rydén, ty i så fall har han icke gjort sig skyldig till många ovederhäftigheter i denna kammare. Jag hoppas emellertid att kammaren fick det intrycket, att herr Carlström i Helgagård verkade synnerligen vederhäftig, eller att han i varje fall försökte anstränga sig att vara vederhäftig.

Herr Carlström slutade med att säga, att han hoppades, att det skulle bliva lyckligast för landet och industriarbetarna och för stats-tjänarna, om riksdagen nu toge utskottets förslag. Ja, det är en underbar lycksalighet, som på detta sätt skulle besjåla statstjänarna, ty om de verkligen bliva lyckliga, om riksdagen tar utskottets förslag, huru oändligt mycket lyckligare skulle de icke blivit, om den tagit herr Carlströms motion, som gick ut på en väsentligt större begränsning än den utskottet har vågat sig på. Det är en något underbar gåva av lycksalighet, som han här skänker med så varm hand.

Jag vill också säga, att då jag hörde herr Kinmanson i dag uppträda, så erinrade jag mig också vad som under fjolårets riksdag ungefär liknande sades av en annan ledamot på Stockholmsbänken, som också då ansåg sig företräda de högre statstjänarna. Herr Kinmanson gav uttryck åt, att statstjänarkåren skulle känna sig rent av avundsjuk på de arbetslösa här i landet, ty de hade åtminstone hoppet, under det att statstjänarna icke hade detta. Jag tror, att sådana överdrifter i varje fall icke äro ägnade att stämna kammaren till någon större mottaglighet för statstjänarnas betryck, och jag tror det är riktigt, att man säger, att det icke är uttryck för statstjänarnas uppfattning i allmänhet. Jag har blivit särskilt ombedd av statstjänare både utom och inom riksdagen att verkligen protestera emot det uttryck, som herr Kinmanson här fällde. Jag tror, att jag skulle kunna gå så långt, att jag säger, att i händelse man har klart för sig att genom en nedprutning av statstjänarnas löner det skulle kunna anvisas ett ytterligare tillskott i vad regeringen här har föreslagit för de arbetslösa här i landet, så skulle man säkerligen reflektera på att taga detta. Jag tror det icke är riktigt att ge uttryck åt en sådan sinnesstämning, som herr Kinmanson i det avseendet gjort. Jag tror att man med fullgoda skäl kan hava en bättre tanke om den svenska statstjänstemannakåren än den herr Kinmanson gav uttryck åt.

Herr förste vice talmannen slutade med en vädjan i sitt anförande, men jag måste säga, på mig gav det intryck av att vara en ganska underbar vädjan, dels vad tonen beträffar, dels och framför allt vad formen angår. På mig gjorde det nästan intryck av ett mycket starkt format hot. Jag tror i varje fall icke, att det är lämpligt att använda den tonen, då man vädjar till en samhällsgrupp. Jag tror icke här har påvisats, att det föreligger så trängande skäl ur statsfinansiell synpunkt, att icke staten, i den mån det är möjligt — och här anser jag att det är möjligt — kan hålla

statstjänarna så pass skadeslösa, att vi kunna hålla dyrtidstilläggen med den beskärning, som verkligen ägde rum under fjolårets riksdag. Jag tror icke man med ett bifall till utskottets förslag gagnar de arbetslösa och framför allt icke industriarbetarna i deras kamp för att förbättra sina lönevillkor.

Det är därför, herr förste vice talman, som jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Då vi redan hållit på i fem timmar med att debattera denna fråga och sannerligen ingen i kammaren rubbar sin mening det minsta, så är det naturligtvis min plikt att vara så kortfattad som möjligt. Jag har icke gjort några anteckningar, ty skulle jag hava tagit upp till bemötande allt, som har haglat emot statsutskottets majoritet, då hade jag väl behövt en timme eller mera för att bemöta det, och jag tror alla äro tacksamma, om jag förbigår åtskilligt.

Jag har funnit det något egendomligt att man just i denna fråga har använt så hårda ord och så skarpa tonfall gentemot varandra. Man har förut till exempel i valtider så starkt poängterat, att man skulle dela upp sig i partier, som skulle strida för vissa idéer, och icke i krassa ekonomiska partier. Jag tycker mig hava fått en provkarta på åtskilliga idépartier, när jag hört huru deras talare hava uppträtt emot varandra. Idéerna måste bliva något egendomliga, när de utsättas för verklighetens påfrestningar. Jag har aldrig koketterat något i den riktningen, jag söker bedöma varje fråga så gott jag kan, och så har jag även försökt göra med den föreliggande frågan.

Jag har då kommit i det synnerligen egendomliga läget, att jag vid 1918 års urtima riksdag rätt hårt anfölls, för att jag då ansågs gå för långt och vilja medge statstjänarna för stort dyrtidstillägg. I dag har pipan fått ett annat ljud, i dag hava vi ansetts vara alltför hårda mot statstjänarna. Ja, det har sagts, att vi vilja pressa ned dem på allt möjligt sätt. Jag får försäkra er, att jag är precis densamme nu, som jag var då, men jag har tyckt, att det vore skäl i att inrätta sig praktiskt, eftersom läget är här i landet.

Den ärade talaren på Malmöbanken beklagade så starkt, att vi då gingo mycket längre, än Kungl. Maj:t ville eller, såsom man även kan säga, som den nu sittande finansministern då ville, ty även då var han finansminister. Men jag har hört många hundra statstjänare, som sagt: Hade ni då under själva kristiden tagit till ordentligt, så att vi icke hade hållits så djupt nere och blivit så djupt invecklade i kristidens tryck just genom att staten grep in för sent och för dåligt under själva krisen, så hade mångt och mycket varit annorlunda. Därmed tycker jag, att man indirekt medger, att i så fall hade man kunnat klara sig med mindre dyrtidstillägg nu. Ja, vem skall man egentligen tro? Den talaren lade också så stark vikt på att vi skulle stå vid något bestämt, så att statstjänstemännen visste något bestämt. Stod regeringen då under de åren vid något bestämt? Man ändrade sig, det räckte icke med vad den lagtima riksdagen hade

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

bestämt, utan det måste bli en urtima också. Det är den skillnaden, den ene tycker, att man skall stå stilla och bestämt i den ena konjunkturen, som går åt det ena hållet, och den andre tycker, att man skall stå stilla och bestämt i en annan konjunktur, som går den motsatta vägen. Jag tror icke mycket på det där att stå stilla absolut, inför de stora ekonomiska förändringar och omvälvningar, som skett i vårt land, och ännu mera inför de ekonomiska omvälvningarna i andra länder, som inverkat på oss.

Jag vill litet grand upptaga till besvarande vad herr statsrådet Sandler anförde emot statsutskottet. Den sista delen av hans anförande gick ut på att visa, att den statsfinansiella ställningen var i det stora hela bra eller åtminstone någorlunda tillfredsställande. Ja, jag får säga, att nog går det 1922, ty huru skulle det eljest gå med halvårsbudgeten år 1923, det kan jag icke förstå, ty den baseras ju nästan uteslutande på att man förlitar sig på kassafonden, att den skall klara upp förhållandena i stort sett. Då vill jag säga, att det är roligt att i dessa svåra tider höra en människa, som är en liten smula optimist. Och jag tror, att en följd av denna optimism var, att vi mot slutet av 1920 års riksdag fingo en omräknad budget ifrån regeringen. Det såg ut att bli mellan 35 och 40 miljoner kronors brist. Men då framkastade man en vink om, att då kunde man ju klara detta på nästa års tilläggsstat. Jag som ledamot av bevillningsutskottet ville icke gå med på den saken, och vi klarade i stället upp det på ett sätt, som icke just var trevligt för oss, nämligen medelst en högre omsättningsskatt på spritvaror. Men vi voro tvungna att göra det. Jag tror icke, att metoden att skjuta undan de ekonomiska svårigheterna är vidare att rekommendera. Nu kan man fråga sig: var hava vi nästa halvårsbudget? Ja, det är svårt att profetera om den. Men så mycket kan jag säga, att jag som statsutskottsledamot har sett, att man på många fler ställen skjutit undan utgifter, som obönhörligen komma att inställa sig till halvåret därefter. Man har naturligtvis på en eller annan punkt fått lov att taga med årsutgifterna i sin helhet, men det är synnerligen litet. Jag får verkligen säga, att man får vara stor optimist, om man tror, att icke nästa budget, som skall uppgöras, skall bli synnerligen trång att uppgöra, såvida man icke le-kande och lätt tar och höjer förmögenhetsskatten. Då kanske det ännu kan gå en tid framåt.

Så sade herr statsrådet, att han förstod icke riktigt uttrycket, på vad sätt man en gång skulle kunna avveckla dyrtidstilläggen just genom indextalet 115. Ja, varför icke taga talet 135? Det kunde han lika väl hava använt, ty det är ju det tal, som gäller för de ny-reglerade verken. Jag skulle verkligen, om herr statsrådet varit kvar, velat turnera om satsen och fråga, huruledes herr statsrådet tänkt, att vi någon gång skulle klara oss ut ur detta läge, så att icke dessa dyrtidstillägg bli permanenta, utan vi kunna komma till någonting definitivt. Jag tror, att man från statsutskottets sida mycket godt kan stå för, vad man sagt i detta fall.

Så har det sagts av herr statsrådet, att man härmed skulle skära ned den löne reglering, man redan gjort. Nej, förlåt, det gör man icke. Denna löne reglering är ju klar. Den är gjord i så många löne klasser och så många avdelningar, att den tycks väl vara fullständig. Det tallet förstår jag icke alls, såvida man icke hyllar den satsen, att har man över huvud en gång fått en inkomst, så skall denna inkomst under alla omständigheter — vare sig den är tillfällig eller den är reglerad som lön — hållas uppe vid detta belopp i kronor. Jag tror, att detta dock är omöjligt. Och vad blir det då av allt detta tal om att vi skulle gå in på den nya typen vid nyregleringar. Det skulle ju vara så klart och redigt och utmärkt. Ja, vi trodde — åtminstone en del av oss — på detta, och så blev det majoritet för förslaget. Det är då märkvärdigt, att man ifrån statsrådsbänken kan säga, att det är att alldeles skära ned lönerna, om man kommer bort ifrån dyrtidstilläggen. Det tarvas allt en närmare förklaring om, vari detta skulle ligga, ty det får jag uttryckligen bekänna, att det kan jag icke förstå.

Så har här också yttrats, att vi icke skulle tillräckligt värdera ämbets- och tjänstemännen och inse, att de behövas här i landet. Jo, det försäkrar jag, att vi göra. Så är åtminstone fallet med mig, och jag har icke hört någon annan i statsutskottet, som har en annan mening. Men tro ni ändå, att man i längden kan hålla uppe lönersättningar till statstjänstemännen utan att taga minsta hänsyn till inkomsterna i det enskilda förvärvet? Jag går gärna med på satsen, att man icke skall skära ned dem så, som de skäras ner i ett tag hos de enskilda. Och icke heller kunna de gå upp så fort, som de gå upp under motsatta konjunkturen hos de enskilda; det är tydligt. Men jag vågar påstå, att även där får man se till och i någon mån taga hänsyn till, huru inkomsläget är i det enskilda förvärvet, det enskilda arbetet. Man kan icke se bort ifrån detsamma. Och det hörde man just så starkt understrykas under uppgångsperioden, under kristiden, hur man flydde statstjänsten för att skaffa sig mycket högre inkomster i enskild tjänst. Man bör ta upp till jämförelse de lägsta statstjänarna, som egentligen icke skilja sig i längre utbildningstid eller mera maktpåliggande uppgifter från arbetare hos de enskilda. Ty det är lättare att där göra jämförelser än på de högre posterna, både i statstjänst och enskild tjänst. Ty därvidlag kommer man alltid att stöta på så många säregna omständigheter, som göra, att den eller den posten har särskild betydelse, så att det är svårt att få några jämförelsepunkter. Man får lättast jämförelsepunkter djupast nere. Och försök ändå att räkna ut, vad man även med statsutskottets förslag får ge dessa statens tjänstehavare i lönersättning, och vad de enskilda nu giva för motsvarande arbete. Och därtill kommer det för statstjänsten säregna, att man där icke behöver riskera, att inkomsten minskas genom att där icke arbetas t. ex. en vecka i månaden eller vissa dagar i veckan. Så sker ju icke där.

Jag tror, att om man gör denna jämförelse, så kommer man helt säkert till det resultatet, att vi, som inom statsutskottet gått med majoriteten, icke äro förtjänta av de hårda ord, som här slungats

Ang.
dyrtidstillägg
åt befallnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

*Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

emot oss. Det skulle nämligen — det erkänner jag också — vara det olyckligaste, som kunde hända, om vi här i landet finge en tjänstemannaklass, vare sig högre eller lägre, som arbetade under den vissa känslan: vi äro sämre behandlade än de, som arbeta hos de enskilda företagen. Jag kommer aldrig, så länge jag är ledamot i denna kammare, att ge min röst för något sådant. Men jag vill också säga, att på den sidan, där man med näbbar och klor strider för att man under alla förhållanden skall få behålla, vad man en gång fått, får man ändå tänka: hur ligger det till för det övriga folket? Det kommer man icke förbi.

Jag skall icke svara på åtskilligt, som av den siste talaren och från en del andra håll har yttrats mot oss jordbrukare med det eviga talet om våra deklarationer. Ja, det finns nog de i vår krets, som deklarerar orätt. Men det är helt säkert icke typen, det är icke det stora flertalet. Men även vi, som deklarerar rätt — och det är odisputabelt den stora majoriteten — visa förvånande dåliga siffror redan för 1921. Och 1922 blir det mycket värre. Jag har då svårt att kunna se, att man har rimliga skäl att påstå, att vi hava ställt det så väl för oss, att vi just ingenting skulle ha att säga till om. Jag tror icke, det där talet håller streck. Jag vet för resten själv av egen erfarenhet, vad det talet betyder, och att det icke håller streck.

Sedan har man talat om statstjänarnas skatter. Ja, men är det icke så, att så länge den huvudsakliga delen av deras dyrtidstillägg regleras efter indextalet, så går hela skattebetalningen direkt in i detta indextal? Jag har vid åtskilliga tillfällen här i kammaren framhållit, att jag icke anser detta vara rätt. Ty statstjänarna ställas därmed på 1913 års skattenivå, vilket icke är fallet med någon annan medborgare här i landet. Men då man över huvud icke har fäst sig vid mina invändningar, har jag ämnat uppges striden på denna punkt. Och varför? Jo, därför att jag tror, att vi ändå rätt snart komma ifrån detta indextal helt och hållet. Genom att den ekonomiska kurvan faller så starkt nedåt, blir det helt säkert så, att indextalet, även på det något konstlade sätt, varpå det uppgöres, till sist ändå blir så lågt, att det icke lönar sig att offra så oerhört mycket arbete på detsamma. Ty det är icke nog med det arbete, som behövs för att räkna ut indextalet, utan sedan behövs det en massa arbete för att klara upp de små lönetilläggen. Och framför allt gäller detta, när det blir fråga om att räkna ut, att en person, som flyttar över från gammal stat till ny, icke skall lida minskning i sin avlöning. Jag såg just härom dagen avlöningslistan för en liten sektion av statstjänare, där lönerna voro uträknade efter nuvarande grunder. Det måste vara ett förskräckligt arbete och taga bort synnerligen mycken tid för de statstjänstemän, som skola utföra detta arbete. Då är det nog bättre att betala ett visst procentuellt tillägg, när det börjar gå nedåt, så länge man anser sig behöva något tillägg. Det är därför jag tror, att denna vidskepliga tro på, att indextalet, och endast det, är någonting, som visar den ekonomiska ställningen, kommer att rubbas en liten smula av sig

själv. Men jag konstaterar, att sedan en sådan tro här kommit in, så är den nästan outrotlig.

Det har också uttalats, att vi framför allt borde se till, att vi satte statstjänarnas löner och dyrtidstillägg på en sådan nivå, att vi för framtiden kunde beräkna, dels att personer skulle söka sådana platser och dels att de skulle finna sig belättna med den avlöning, som tjänsterna ge. Ja, jag får säga, att det vill jag gärna vara med om. Men jag trodde, att så var fallet efter den jämförelsevis nya lönereglering, som vi antagit för så många verk och som vi hålla på med att genomföra för ännu en del verk. Jag föreställde mig verkligen, att så skett. Men jag tror, att det var ett misstag att genomföra en sådan löneroglering under kristiden. Då skulle man hava hjälpt sig fram med dyrtidstillägg och lönetillägg. Men nu är det gjort, och då få vi väl ta följderna av det. Och dessa lönerogleringar genomfördes också under den teoretiska beräkningen, att om den normala prisstegringen fortgått efter 1914, skulle man komma till de siffror, som den nya lönestaten visade. Ja, det var ett antagande, men det är väl icke så absolut säkert, att om ej världskriget kommit, vi ändå fått nedåtgående konjunkturer, fastän det är något som ej det minsta reflekterats över vid lönerogleringen. Men vi ha i alla fall genomfört denna löneroglering, och då vill jag säga, att även om förhållandena skulle bliva sådana, att vi ekonomiskt komme så djupt ned med avseende på varuvärden o. a., att vi finge stryka bort alla dyrtidstillägg, så skulle vi dock därmed icke ha skrivit ned lönen för någon. Ty eljest förstår jag icke, varför regeringen framlade denna löneroglering.

Det är på många håll man uttalat, att genom det sätt, varpå statsutskottets majoritet gått fram, skulle man särskilt visat sig hård mot lägre löntagare. Jag får säga, att detta absolut icke är fallet. Jag förstår icke, huru man kunnat komma till ett sådant påstående. De smärre löntagarna få avsevärt större procentuellt dyrtidstillägg än de högre. Dessutom får man tänka på denna begränsning till 15,000 kronor per år varpå högst dyrtidstillägg utgår. Man får därför icke slunga mot oss, som tillhöra utskottsmajoriteten, vilka skäl som helst, utan de skäl, man begagnar, få vara en liten smula hållbara.

Jag tror, att jag visat mig som en vän av Sveriges statstjänare, både högre och lägre. År 1918 stred jag för att de skulle erhålla mera, än vad Kungl. Maj:t då föreslog, och jag har aldrig ångrat detta utan tvärtom tror jag, att om man begärt mera då, så hade man kunnat klara sig med mindre nu. Denna gång vill jag göra det bestämda uttalandet, att jag anser, att utskottsmajoriteten i det förslag, som den framlagt, varken visat sig som fiende till statstjänarna eller över huvud velat låta dem vidkännas sådana löneminskningar, som måst anses som oskäligen under de tider, som nu råda, och de tider, som stunda.

Det är påfallande, huru ofta man både från statsrådsbanken och från en hel del talares sida, som stått på en ståndpunkt, motsatt den jag intagit, fått höra sådana påståenden som detta: Ja, prisnivån skall ner; och man går icke med på något, som kan hämma detta ned-

*Anv.
dyrtidstillägg
åt befättnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

tryckande av prisnivån. Då är det egendomligt att man, såsom skett på den här punkten, proklamerar något, som innebär den fullständiga motsatsen till detta. Jag kan icke förstå annat, än att det ena äger ett visst samband med det andra. Och hade man icke så obönhörligt under den nedåtgående kurvans tid gått fram med programmet: vi skola absolut icke göra något för att hejda priskurvans fall, ja, då hade vi kanske stått på en annan ekonomisk ståndpunkt än som nu är fallet. Det ena äger ett visst samband med det andra, det kan man icke komma ifrån. Tror man verkligen, att man till så stora grupper, som statstjänarna nu för tiden utgöra i vårt land, skall kunna komma och säga: kanhända *ni* icke skola få så mycken känning av den nedåtgående tidskonjunkturen, men vi skola söka göra allt möjligt för att komma till de förhållanden, som under förkrigstiden rådde på alla andra områden. Skulle så vara fallet, då vågar jag säga, att då är herrarnas ställning ohållbar, och då kommer den att bräcka ned sig själv.

Och ser man, huru man på allt sätt pressat ned och intet blivit gjort för att hejda denna press nedåt, då vågar jag säga, att statsutskottets förslag icke på långt när är så hårt, som förhållandena varit för det arbetande folket i enskild näring. Jag står för de orden. Och det ena — det vill jag ännu en gång understryka — har ett bestämt samband med det andra.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag skall sluta med att säga, att jag naturligtvis kommer att yrka bifall till utskottets hemställan, och jag gör det under den förväntningen, att vi till ett kommande år skola äga de ekonomiska resurser, att icke då nöden skall driva oss att gå hårdhüntare till väga, än jag gjort med mitt yrkande i afton.

Herr Waldén: Herr förste vice talman! Oaktat jag deltagit i den förberedande behandlingen av detta ärende inom utskottet, hade jag dock icke tänkt att begära ordet, dels därför att jag åtminstone i någon mån är beroende av det beslut, som kommer att fattas, och dels därför att frågan verkligen nu är så ventilerad och debatterad, att egentligen inga nya skäl eller motskäl kunna läggas fram i densamma. Men då det framkommit några yttranden under debatten, som om också delvis bemötta, dock ytterligare kunna tarva en vederläggning, har jag tagit mig friheten att begära ordet för att säga några ord.

De huvudskäl, som framföras för att man bör gå på den avprutning av statstjänarnas dyrtidstillägg, som statsutskottets förslag innebär, äro för det första den rådande depressionen ute i näringslivet, vidare den därav följande stora arbetslösheten och sist men icke minst det finansiella nödläget.

Vad då först depressionen beträffar, så vill jag säga, att om denna skall vara ett avgörande skäl för att sänka statstjänarnas dyrtidstillägg, så blir konsekvensen den, att statstjänarnas löner ständigt böra fluktuera efter förhållandena på näringslivets område. d. v. s. att man under goda tider bör höja lönerna, men under dåliga tider

sänka dem. Men huru går det då med den stabilitet, som man alltid velat giva åt statstjänarnas ekonomiska ställning? Den är borta, och då är det bäst att övergå till det fria löneavtalet, man bör avlöna löntagarna såsom arbetarna på den öppna marknaden. Och då kommer man dithän, att man måste giva statstjänarna samma rätt som arbetarna på den öppna marknaden, d. v. s. rätten att genom arbetsinställelser reglera sina löneförhållanden. Men det vilja väl ändå icke de av kammarens ledamöter, som här uppträtt för att dyrtidstilläggen skola rätta sig efter tidskonjunkturen och fluktuationerna.

Det förhåller sig väl ändå så, att den reallön, som tillförsäkrats statstjänarna, måste i någon mån betraktas som ett avtal mellan staten och statstjänarna, och detta avtal bör så vitt möjligt upprätthållas. Man bör också komma ihåg, att denna en gång beviljade reallön icke till fullo utgått under dessa tider. Den har beskurits i fjol, och den skulle bliva ytterligare beskuren genom bifall till det förslag, som föreligger i utskottets utlåtande.

Då på avdelningen detta förslag framkom, så motiverade man det bland annat därmed, att då de arbetslösa antal ute i landet var så stort — det beräknades ju omkring 150,000 arbetslösa funnos bland de fria lönarbetarna — så borde också statstjänarna taga på sig en del av bördan och sålunda avstå en del av sina dyrtidstillägg och löneinkomster. Jag sade då: vilja herrarna vara med om att giva dessa miljoner, som man kan spara genom att taga en del av statstjänarnas dyrtidstillägg, med varm hand åt de arbetslösa och sålunda med dessa miljoner höja det av Kungl. Maj:t föreslagna arbetslöshetsanslaget, så skall jag reflektera på saken. Kan jag också icke gå så långt, som detta förslag innebär, skall jag dock i så fall kunna reflektera på att statstjänarna få avstå några miljoner för att därmed hjälpa de arbetslösa. Det skulle icke ha känts så hårt för statstjänarna — även om det varit kännbart nog — om de vetat, att de medel, som på detta sätt sparats, kommit de arbetslösa till godo. Vad svar fick jag? Det kunde icke komma i fråga. Längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit åt de arbetslösa kunde man icke sträcka sig, kanske icke ens så långt. Den besparing, som man sålunda nu vill göra på statstjänarnas löner, den skall, såsom det också framhållits från regeringsbanken, användas för att reglera detta och följande års budget. Detta har med rätta karakteriserats såsom en extra beskattning, som man lägger på statstjänarna, och det blir ungefär 200 kronor i medeltal per år, om man följer utskottets förslag i stället för Kungl. Maj:ts. Det kan icke kallas för solidaritet att på en särskild samhällsgrupp lägga en beskattning för att därmed reglera statsbudgeten. Och denna beskattning — det har framhållits förut, men det bör ytterligare framhållas — trycker särskilt de lägst avlönade. Det är en fullständig inkonsekvens av utskottet, då det på ett ställe säger: »Härvid har utskottet emellertid sökt beakta, att de företagna nedsättningarna icke komma att alltför hårt drabba de i löneavseende ogynnsammast ställda befattningshavarna», men sedan något längre ned uttalar: »Det bör också uppmärksammas,

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

hurusom varje till avsevärdare besparingar ledande förändring i grunderna för dyrtidstilläggens utgående alltid måste hårdast drabba ifrågavarande grupper, vilka inrymma det övervägande antalet befattningshavare.» Det är en fullständig motsägelse i detta.

Jag behöver icke närmare gå in på frågan om det statsfinansiella läget, ty det har från statsrådsbanken lämnats sådana upplysningar, att jag förmodar, att de, som ansett, att de särskilt av denna anledning velat gå med på utskottets förslag i stället för Kungl. Maj:ts, skola åtminstone i någon mån ha fått sina betänkligheter hävda. Och jag får säga, att jag har större förtroende till de upplysningar, som lämnas från statsrådsbanken, då man på det hållet har större förutsättningar att bedöma det statsfinansiella läget och de budgetära förhållandena än vad herr Olsson i Kullenbergstorp torde kunna ha.

Då man nu här sökt framföra alla möjliga skäl för att beskära dyrtidstilläggen, så vill man icke alls låtsa om det sakförhållandet, att den minskning i dyrtidstilläggen, som skedde, från det att de voro som högst, under 1920 års sista kvartal, och till innevarande års andra kvartal, är så betydande, att det i själva verket enligt min uppfattning knappast förekommit någon motsvarande sänkning på den öppna arbetsmarknaden. Vi skola komma ihåg, att dyrtidstilläggen, vad de nyreglerade verken beträffar, sjunkit med 61 procent från 1920 och till nu för familjeförsörjare och med 65 procent för icke familjeförsörjare.

Herr Nilsson i Landeryd framhöll, att i dessa tider ha statstjänarna svårt för att rätta munnen efter matsäcken, och han utgick från, att de haft det så väldigt bra förut, att det nu var svårt för dem att sänka sina anspråk och att leva på en lägre standard. Men det är icke riktigt, herr Nilsson i Landeryd. De ha icke haft det så bra. De ha icke haft full kompensation för sina reallöner med undantag av några få av kommunikationsverkens personal, som fått en liten överkompensation. Men vilka är det? Jo, väljer man ut dessa, som höjts upp på en något högre lönenivå. Man har valt högsta dyrort, man har tagit begynnelselönen och familjeförsörjare och på det sättet fått fram en liten överkompensation för några få av de lägst avlönade grupperna. Jag vill säga mot herr Nilsson i Landeryd att då han påstår att det är värst på de dyra orterna och lättare att reda sig på de billigare, så är detta en sanning med modifikation. Den löneroglering för kommunikationsverken, som kom till stånd för ett par år sedan, höjde särskilt upp dem, som bo på dyrorter på ett högre löneplan, men det är sant, att de ha svårt nog, de också, att klara sig.

Vidare sade herr Nilsson i Landeryd, att vi skola komma ihåg, att dyrtidstillägg utgår icke endast på den lön, som befattningshavarna hade år 1914, utan också på den ökade lön, som lönerogleringen skänkt. Ja, men detta kompenserar ju genom ett extra avdrag, som göres på grundtalet med 20 enheter och 80 % av lönen. Det är avsikten, och det har erkänts, att så är förhållandet, av den lönerogleringskommitté, som utarbetat förslaget.

Jag har endast ett par ord att säga till herr Carlström i Helga-gård. Han satte in fråga, huruvida den socialdemokratiska riksdagsgruppen skulle stå lika enig, då det gällde att bevilja anslag för arbetslöshetens bekämpande. Jag vill fråga herr Carlström: vad har herr Carlström för anledning att betvivla det? Han får framföra bevis, belägg för det påståendet. Kan han icke det, står hans egen vederhäftighet icke i rimlig proportion till den självsäkerhet, varmed han uppträder i kammaren.

Han sade vidare, att han trodde en gång, då han kom hit som riksdagsman, att han skulle kunna göra något för lantbrukarna. Men då han kom hem från en riksdag, måste han säga till dem, att han kunde icke åstadkomma något med *konstlade medel*. Tack så mycket! Med konstlade medel är det svårt att åstadkomma en förbättring för lantbrukarna lika litet som för andra, men det förefaller, som om han nu med konstlade medel ville komma åt stats-tjänarna. Jag tror, att icke heller det skall lyckas.

Jag skall med ett par ord vända mig mot vad herr förste vice talmannen hade att säga i den höga, jag höll på att säga, högljudda visa han deklamerade. Han ville göra gällande, att indextalen äro felaktiga. Det är en gammal visa det, herr vice talman. Den har blivit bemött så många gånger, och man har icke kunnat komma med belägg på, att indextalen äro oriktiga. Att det kan slå fel på några få enheter är tydligt. Man kan ej få fullt exakta tal, men det regleras genom de avdrag, som göras på indexberäkningen för att komma fram till det grundtal, efter vilket dyrtidstillägget beräknas.

Slutligen framhöll herr förste vice talmannen med stor patos, att statstjänarna skola känna sig solidariska med samhället och de övriga medborgarna. Ja, herr förste vice talman, jag tror, att stats-tjänarna vilja känna sig solidariska med medborgarna och samhället, men de kunna knappast känna denna solidaritet, om de skola extra beskattas till förmån för de övriga medborgarna i samhället.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Edén: Herr talman! Jag har begärt ordet för att avgiva en personlig deklARATION och skall icke använda det för att vare sig ge mig in i någon vidare polemik med föregående talare eller försöka övertala eller övertyga dem, som i denna sak tänka olika med mig. Det sistnämnda torde för övrigt för länge sedan vara omöjligt, då väl alla ha sin ställning klar. Men det må tillåtas mig att åtminstone i stark förkortning angiva, hur man kan se på denna sak, även om man vågar göra anspråk på att den syn man lägger på den icke är förestavad av, att man själv tillhör stats-tjänarnas klass. För min del får jag säga, att jag aldrig skulle vilja på en fråga av denna art anlägga någon slags egoistisk intresse-synpunkt; och om så behöves kan jag tillägga, att avgörandet för mig personligen kanske icke skulle betyda så mycket, att det kunde motivera en sådan synpunkt.

Ans.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Min utgångspunkt är den, att det system av dyrtidstillägg, som nu gäller, är ett system av kompensation för bristande köpkraft hos de egentliga lönerna, men en kompensation, som *icke* är tilltagen så, att den motsvarar detta fallna penningvärde, utan tvärtom är från första stund lagd på det sättet, att den skall hålla sig avsevärt *under* den minskning i värde, som den egentliga lönen undergått. I den allra lägsta graden går visserligen systemet ut på att man skulle få ett dyrtidstillägg, som uppgår till hela det s. k. grundalet. Men detta grundtal är uppkommet efter avdrag av 10 % av index för prisstegringen, och är därigenom redan lagt något under vad som motsvarar en verklig kompensation. För varje del av en avlöning, som går över 85 kronor i månaden, utgår som bekant endast 55 % av grundtalet som kompensation, varav följer, att redan när vi komma till avlöningar på ett par tusen kronor, och ännu mer, när vi komma till högre siffror, sjunker den relativa kompensationen, mera och mera ju högre vi komma.

Denna enkla och av alla kända sanning kan förtjäna att ställas som bakgrund för det resonemang, som föres här i dag. Ty därmed är klart, att staten icke förmått under kristiden ge sina tjänare i de högre graderna och även i mellangraderna tillnärmelsevis ersättning för den förlorade köpkraften hos lönerna. Därtill kommer, att genom hela systemet, som är uppbyggt procentiskt på en uträknad levnadskostnadsindex, kommer kompensationen automatiskt att anpassas efter prisfall och stigande penningvärde. Hur mycket det betyder, har var och en, som sett på de gjorda utredningarna, och som hört siffrorna i dag, haft mångfaldiga exempel på. Med indexens fall rusa i själva verket f. n. dyrtidstilläggen ner så hastigt, att de, som ha att leva på lönerna, bli mer och mer konsternerade över att nedgången blivit så snabb, som den verkligen är.

Det är därför naturligtvis icke riktigt, när herr Olsson i Kulenbergstorp nyss anförde, att de, som önska Kungl. Maj:ts propositions framgång, göra det i syfte »att få behålla vad de fått». Vad de genom ett bifall till propositionen få behålla, det är endast de *grunder* som äro fastställda, men de få alldeles icke behålla sina avlöningar, ty de gå automatiskt ned med fallande indexen. Och det är icke nog med detta, utan vi få väl också lov att erkänna, att i samma mån, som index faller, så kommer också den reellt tillgängliga kompensationen att sjunka. Så länge index är hög, så betyder dyrtidstillägget, även om det motsvarar bara 60 à 70 % av den egentliga prisökningen, dock en möjlighet att med dessa ökade enheter av kronor anpassa sig något bättre efter förhållandena. Man kan få inskränka sig, men man har större möjligheter att röra sig med. I samma mån som index däremot faller, faller också kompensationens så att säga användbara värde, därför att det blir mindre och mindre ökad kontantlön, som tillfaller statstjänaren, och härigenom svårare och svårare att anpassa användningen av beloppet, så att det i någon mån kan hålla honom skadeslös. Utskottet har för övrigt självt uttryckligen erkänt, att en så hastig nedgång av index som den, som exempelvis inträffat med detta sista kvartal,

innebär en mycket allvarsam tunga för dem, som drabbas av den, om också utskottet därav endast dragit den slutsatsen, att det vill uppskjuta tillämpningen av sitt förslag ett kvartal.

Vad har nu detta haft för verkningar för statstjänarna från högre till lägre grader? Jag tror mig icke säga för mycket, om jag vågar förmena, att det har medfört, att för samtliga statstjänare, utom möjligen de allra lägst avlönade, dem, som befinna sig vid en normallön av omkring 1,000 kronor, har även under dessa senaste år, då kompensationen varit relativt högst, inträtt en alldeles avgjord sänkning i deras levnadsstandard, för att använda det uttrycket, en sänkning av deras möjlighet att behålla det sätt att leva, som staten genom tidigare löner tillförsäkrat dem. Man skall kunna gå igenom grad efter grad och finna, att det är så. Jag gör icke någon svartmålning. Jag vill icke heller slå an sentimentala toner. Men det är ett faktum, att icke minst i mellangraderna och i dem, som ligga något högre än de lägsta, har under dessa år fått lov att ske en inknappning, som är så betydlig, att de, som ej varit med om den, ha svårt att föreställa sig, vad den innebär.

En ärad talare, vars anförande i vissa partier syntes mig vara bland de bästa, som hållits för utskottets ståndpunkt, herr Carlström, yttrade, att det är helt enkelt nödvändigt, att vi allesammans, jordbrukare, affärsmän, anställda i enskild tjänst och även statstjänare, få lära oss att »krypa ihop» under trycket av de ekonomiska bekymren. Detta är fullkomligt sant. Men det förhåller sig så, vad statstjänarna beträffar, att de ha verkligen under alla dessa år redan fått »krypa ihop», och de leva alltjämt ett iiv, som representerar just detta begrepp, att man mera och mera måste »krypa ihop». Jag vill nu icke därmed säga, att man kommit till svältgränsen eller till undernäring. Men att detta innebär en avsevärd sänkning av hela det levnadsläge, vari man förut befunnit sig, det är ett faktum.

Då frågar jag: om nu så är förhållandet, om med indexens fall automatiskt inträder en alltjämt minskad kompensation, om denna kompensation, såsom jag nyss försökt antyda, även relativt sett i förhållande till den ekonomiska rörelsefriheten, blir mindre och mindre mot vad den varit förut — är det icke då en rimlig önskan från dem det gäller att åtminstone icke få dessa grunder ytterligare försvagade, och är det icke en även från statens synpunkt riktig princip att icke rubba dessa grunder?

Ja, säger utskottet, det är så i och för sig. Men det finansiella nödläget är sådant, att man icke kan underlåta att gå till en ytterligare beskärning.

Jag skulle härom vilja säga, att naturligtvis kan det finnas situationer, i vilka staten kan tänkas nödsakad att ingripa med den allra även hårdaste hand mot dem, som staten själv har tagit i sin tjänst. Men nog skall det vara en ytterligt pressande situation, om staten icke skall kunna vara med om att bibehålla de grunder för sina tjänares avlöning, som den fastställt på sådant sätt, att staten själv utgått från att dessa grunder ge, låt mig säga i genom-

Ang.
dyrtidslägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare —
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

snitt icke mer än 60, 70 % av vad staten givit före kriget. Det skulle påminna, om man skulle gå den vägen, ganska mycket om vad vi läst i våra skolböcker om sådana tider, då det var så illa ställt, att tjänstemännen »icke kunde få ut sina löner». Det skulle innebära, så vitt jag förstår, att det finansiella läget vore så bedrövligt, att staten för att över huvud hålla budgeten i ordning icke kunde fullgöra vad som i realiteten, om också icke formellt, får anses såsom en förpliktelse från statens sida. Jag förbiser ingalunda, att dyrtidstillägget är fastställt endast för ett år, och att det icke innebär en direkt förpliktelse på samma sätt som lönerna. Men jag vågar likväl säga, att när man lagt de grunder, som äro lagda, när dessa grunder i sina huvuddrag fått gälla ett par år, och när de äro av staten själv bestämda i syfte att anpassa sig efter stigande penningvärde, efter fallande pris, då har staten allt kommit mycket nära en verklig förpliktelse att icke rubba de grunderna utom i allra yttersta nödfall. Och det nödfallet synes mig icke inträda annat, än om det är så illa ställt, att staten känner sig rent av icke solvent, icke i stånd att längre hålla de grunderna.

Är nu detta förhållandet? Jag skall ingalunda underkänna de statsfinansiella svårigheterna, och det vare långt ifrån mig att mot statsutskottet begagna, såsom herr Olsson i Kullenbergstorp uttryckte det, några »hårda ord». Jag skulle så mycket mindre vilja göra detta, som jag antager, att det förslag, vartill utskottet kommit, är ett förslag, som även och icke minst har det syftet att avvärja längre gående, obetänkta och verkligt orimliga förslag. Men i alla händelser, för att gå till en sådan reduktion, låt vara att den för vissa grupper kanske icke verkar så utomordentligt hårt, fordras efter min mening vida starkare skäl av finansiell art än de, som blivit framdragna. Vi ha nyss från statsrådsbanken hört en exposé av läget, sådant det ter sig inom finansdepartementet. Jag varken kan eller vill utan vidare underskriva varje beräkning, som där är gjord. Det finnes ingen möjlighet för mig att bedöma de framlagda kalkylerna i detalj. Men det föreföll mig dock, som om i det väsentliga här givits en bild av förhållandena, sådana de nu kunna bedömas, och som om statsrådet hade mycket goda skäl för den konklusionen, att ur statsfinansiell synpunkt finnes icke något tvång att tillgripa denna extra ordinära inknappning, som nu är föreslagen. Den uppfattningen kan för visso hävdas, även om man skulle behöva antaga, att detta års statsreglering kan utfalla med brist, vilket statsrådet höll för — jag tror orden föllo så — sannolikt, och även, om man skulle antaga, att den bristen kan gå upp mot den överkant han angav, mot de 30 miljonerna — det var dock en överkant och ingalunda någon siffra, som sedermera får anföras såsom en given sannolikhetssiffra — även om så förhåller sig, frågar jag: äro verkligen våra resurser av olika slag så ytterligt ansträngda, att vi på den grund nödgas tillgripa en utväg, som dock betyder, att vi ytterligare sänka en redan förut och under flera år för liten kompensation för det minskade penningvärdet?

Jag undrar, om de, som talat i denna fråga, egentligen gjort fullt

klart för sig, vad saken betyder. Det förefaller mig, som om man inte tillräckligt överskådat, vad det innebär att först föreskriva, att ifrån det uträknade indextalet skola dragas 15 enheter, för att man skall komma till grundtalet, och sedan därjämte föreskriva, att den — med orätt — så kallade »fulla» compensationen, d. v. s. den, som motsvarar det sålunda uppkomna begränsade grundtalet, skall utgå endast på 60 kronors avlöning. Jag skulle kunna vara frestad att säga, att om man hade valt *endast* den sista utvägen, att nämligen »full» compensation icke längre gives på mer än 60 kronors avlöning, så hade jag åtminstone kunnat förstå detta, även om jag icke är beredd att säga, att jag därför hade kunnat ansluta mig till ett dylikt yrkande. Men när man därjämte vill införa det nya avdraget vid uträknandet av grundtalen, vilket enligt statsutskottets egen uppfattning skulle komma att verka så, att man t. o. m. drömer om en »avveckling» av dyrtidstilläggen under den närmaste tiden, och som innebär, att ju mera index faller, desto starkare verkar denna avskrivning, eftersom avdragsenheterna äro fastställda och avskärningen inte längre är procentisk, när man gör den sammansättningen av två nya förminskningsfaktorer, då vågar jag verkligen tro, att detta alldeles speciellt för de lägst avlönade men även för dem, som befinna sig i en avlöningsklass av 2,000, 3,000 eller 4,000 kronor, skall verka så allvarsamt, att de, som nu — ingalunda med lätt hjärta men dock med bestämdhet — yrkat bifall till utskottets förslag, knappast kunna föreställa sig det. Jag har varit i tillfälle att se, huru redan nedgången i dyrtidstilläggen på grund av indexens fall verkar på tjänstemannakårens ställning. Jag kan gärna taga som exempel dem, som i mitt dagliga arbete stå mig närmast, alltifrån de högre kvalificerade ämbets- och tjänstemännen ned till vaktmästare och skrivbiträden. Jag anser mig verkligen kunna försäkra, att så som dessa dyrtidstillägg nu minskas, utan att vederbörande statstjänare, åtminstone om de äro boende i Stockholm, kunna uppnå en motsvarande minskning i sina dagliga utgifter för det mest nödtorftiga, och så som den minskningen nu automatiskt fortgår kvartal för kvartal, innebär detta en ytterst allvarlig prövning för alla dessa grader av tjänstemän, en prövning, i vilken det bokstavligen gäller, om de skola förmå hålla sig kvar vid en något så när rimlig levnadsstandard. Än mera skulle detta naturligen bli fallet enligt utskottets system. Jag nödgas ge den närmast föregående talaren rätt däri, att jag har svårt att förstå utskottet, då det vill göra gällande, att dess förslag icke skulle komma att alltför hårt drabba de i löneavseende ogynnsammast ställda befattningshavarna. Jag kan inte finna annat än att motsatsen är förhållandet, om jag nämligen till de i löneavseende ogynnsammast ställda befattningshavarna räknar in även dem, som ha en normallön upp till 2,000 eller 3,000 kronor.

*Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjäna-
m. m.
(Forts.)*

Jag kommer på grund härav till den uppfattningen, att utskottets förslag, må så vara att det har kommit fram i en finansiellt svår tid, dock icke är av statsfinansiella skäl ovillkorligen nödvändigt, och att detsamma för statstjänarna skulle innebära en så hård

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

ytterligare nedpressning, att jag för min personliga del måste betrakta det såsom obilligt. Därtill kommer, att utskottet, såsom nyss påvisades från statsrådsbanken, tycks ha tänkt sig, att förslaget skulle innesluta ett system för den blivande avvecklingen av dyrtidstilläggen. Jag kan inte undgå att i det väsentliga instämma med herr statsrådet uti den kritik, som han riktade speciellt mot denna del av utskottets utlåtande. Jag förstår inte, huru utskottet har kunnat tänka sig en avveckling efter detta system. Det är väl dock inte rimligt att över huvud taget för närvarande räkna med, att man skulle komma ned till ett indextal av 115. Och det är lika litet rimligt, såsom herr statsrådet mycket riktigt påpekade, att om indexens nedgång skulle stanna av — han nämnde siffran 150, jag kan ju nämna siffran 160 eller vilken siffra som helst — då förutsätta, att man skulle bli stående vid ett system, som obönhörligt för alltid så att säga låser fast en underavlönning, en underavlönning genom borträknande först av de 15 enheter för indextalet och sedan genom den minskade kompensation som ligger i det procentiska dyrtidstillägget. Även ur denna synpunkt måste jag för min del hålla före, att det system, som nu är gällande, om man nu skall tala om en möjlighet till avveckling av dyrtidstilläggen, är vida rimligare, därför att det förmildrar brutaliteten i den nedgång, som alltid måste ligga i indexfallet, förmildrar den genom att grundtalet uträknas med procentiskt avdrag och icke genom avdrag med 15 enheter.

Herr talman! På dessa grunder har jag kommit till det resultatet, att vad som nu ges i form av dyrtidstillägg är i alla händelser i det väsentliga icke högre tilltaget än att statstjänarna till fullo känna dyrtidens tryck, att vidare det inte kunnat uppvisas sådana skäl, som göra det för staten nödvändigt att tillgripa den rent förtvivalade åtgärden, såsom jag måste kalla den, att ytterligare förminska reallönen, och slutligen, att det system, som utskottet, låt vara i bästa mening, föreslagit, i och för sig lider av så allvarliga brister, att jag även ur den synpunkten inte kan anse, att det vore riktigt att antaga det.

Jag kommer på grund av dessa skäl, herr talman, att rösta för reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Sehlin*, *Pettersson* i Södertälje och *Bäckström*.

Herr *Nilsson* i Landeryd: Herr talman! Jag har gjort åtskilliga anteckningar i anknytning till de anföranden, som hållits efter det jag yttrade mig till förmån för utskottets hemställan, men jag skall inte vid denna sena timme gå igenom allt detta. Jag skall endast komma med ett par små repliker.

Jag skulle vilja börja med att svara herr *Edén*, som i sitt anförande upprepade vad herr statsrådet *Sandler* nämnde angående utskottets motivering för det avdrag av 15 enheter, som föreslås för erhållande av grundtalet i stället för den minskning med $\frac{1}{10}$, som förut använts. Bägge dessa talare ha kritiserat utskottets hållning ur

den synpunkten, att ifall indexen skulle sjunka t. ex. till siffran 150, skulle därigenom en omgestaltning komma till stånd av de löneregleringar, som skett under de sista åren. Jag är alldeles viss om, att ingen av de ärade talarna tänker sig möjligheten av att den dyrtidsindex, som nu beräknas, skulle kunna avvecklas på ett sådant sätt, att de löneregleringar, som nyligen företagits, skola orubbade bliva bestående. Det är alldeles självklart, att när stabila förhållanden inträda, en revision måste ske av statstjänarnas löner, för att man skall komma till ett resultat, där likställigheten blir så väl avvägd, som möjligt är de olika grupperna emellan. Utskottets motivering har sålunda enligt min uppfattning intet inflytande på den frågan.

Jag vill vidare säga ett ord rörande herr Lovéns anförande. Han upprepade vad jag yttrade i dyrtidstilläggsdebatten år 1921 angående faran för en mindre god skörd detta år, och han nämnde, att det i stället blev en rekordskörd. Ja, det är sant, att skörden blev god, men jag vågar bestämt påstå, att det ekonomiska resultatet för jordbrukarna aldrig under de sista tjugu åren blivit så dåligt som år 1921, och jag är förvissad om, att herrarna skola få göra den erfarenheten av de deklARATIONER, som ingivits i år när detta kommer till offentlig kännedom. Jag vill i detta sammanhang säga, att jag är viss om, att när de uppgifter komma in om några dagar, som herr statsrådet Sandler talade om, det skall visa sig, att hans optimistiska syn på tingen, i vad det gäller avkastningen av inkomst och förmögenhetsskatten, betydligt skall inskränkas. Här kommer det inte att inflyta 185 miljoner kronor utan ett väsentligt mindre belopp.

Herr Lovén använde samma argumentering i sitt anförande som han brukar göra. Han späckade det med personliga angrepp på ledamöter i kammaren och på den kår som dessa tillhöra. Han gick t. o. m. så långt, att han insinuerade, att Sveriges jordbrukare icke deklarerar rätt på heder och samvete. En sådan argumentation lämnar jag åt sitt värde. Jag vill för min del säga, att ehuru jag hoppas, att densamma varken skall verka i ena eller andra riktningen i fråga om den sak som nu föreligger, den dock icke är ägnad att befrämja ett gott samarbete olika samhällsgrupper emellan.

Herr Waldén anförde, att jag skulle ha påstått, att statstjänstemännen icke rättat munnen efter matsäcken. Det har jag inte alls påstått, vilket herr Waldén skall finna, ifall han läser igenom mitt första anförande. Jag sade, att felet var, både beträffande statstjänarna, jordbrukarna, industriidkarna och alla andra, att man rättade munnen alldeles för mycket efter matsäcken under de *uppåtgående* konjunkturerna. Hade man sparat då, hade vi haft något att betala tjänstemännens löner med. Nu gjorde man icke detta, och följden har blivit, att ställningen är sådan som den för närvarande är.

Jag tillåter mig vidhålla mitt yrkande.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag undrar inte på att herrarna äro lite oroliga över den långvariga debatten, men detta kan inte avskräcka mig, trots att det kanske kan sägas, att jag här talar i egen sak. Jag vill heller inte sticka under stol med, att jag möjligt-

Ang.
dyrtidstillägg
åt befatnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

vis i ett avseende gör detta. Jag har dock valmän bakom mig, som inte alls äro statstjänare — en hel del äro det visserligen. Herrarna ha ju föröfrigt tagit upp kammarens tid så många gånger med att tala i egen sak, både när det gällt tullar och sockerbetspris o. s. v., varför det inte kan vara alltför förmätet, om en statstjänare stiger upp och talar vid ett tillfälle som detta.

Jag var inne i första kammaren i dag och hörde greve Lagerbjelke tala. Det var egentligen detta som gjorde, att jag begärde ordet. Och så hörde jag herr förste vice talmannen därinne, herr Lamm, som också hade ett yttrande, som jag tyckte var litet märkvärdigt. Herr Lagerbjelke har motionerat i denna fråga och uttalet sig i densamma vid remissdebatten i år. Han gör gällande, att de lönetagare, som tillhöra de affärsdrivande verken, borde få sina löner reglerade på ett annat sätt än övriga lönetagare och befattningshavare, som tillhöra den civila statsförvaltningen. För de affärsdrivande verkens del anser greve Lagerbjelke, att man borde ställa det mera affärsmässigt. Jag undrar just, hur det skulle bli i det verk, som herr Lagerbjelke själv representerar; skulle man sköta det efter affärsmässiga principer, komma väl tjänstemännen inte att få någonting alls, antar jag, utan de skulle väl vara utan lön helt och hållet. Jag tycker, att när en förste deputerad från riksgäldskontoret stiger upp och talar i denna fråga, borde man ha rätt att förvänta en bättre uppfattning om saken, särskilt som man från detta håll inte varit nöjd med de löner som lämnats; det bör nämnas — det har ju också påtalats här förut i riksdagen — att man fått ersättningar utöver lönerna på 1,500, på 300, 200 kronor o. s. v. något som man lätt kan finna i detta verks protokoll, om man vill slå upp sidorna och läsa. Så tillgår det i regel icke i de andra verken. Jag tycker därför, att det är litet för starkt, när förste deputeraden kommer och talar på det sättet.

Herr Lagerbjelke säger också, att de lägre löntagarna fått överkompensation. Ja hur förhåller det sig i själva verket med denna överkompensation? Från de högre tjänstemännens sida säger man, att man alls icke fått kompensation för dyrtiden. Jag vill påminna därom, att den index vi ha är beräknad på en löneinkomst av 2,000 kronor 1914. Man har all anledning att påstå, att trots att det bereder svårighet att få fram en annan indexberäkning än denna, som utgår från en inkomst av 2,000 kronor, det inte är rätt att för dem som sitta med högre löner samma index skall vara avgörande. Detta är en alldeles felaktig utgångspunkt, och jag tror inte man säger för mycket, om man räknar med, att löner på 10,000, 20,000 och 30,000 kronor icke böra ha kompensation efter denna index utan erhålla något mindre.

Herr förste vice talmannen i första kammaren, herr Lamm, ansåg för sin del, att tiden var sådan, att även tjänstemännen borde tillgripa sitt sparkapital för sitt uppehälle. Jag undrar just, hurudant detta sparkapital kan se ut, när det framgår av de uppgifter, som statsutskottet lämnat, att t. ex. en löntagare i stationskarlsgruppen här i Stockholm enligt utskottets förslag skulle få 275,40 kronor och

enligt Kungl. Maj:ts förslag 289,24 kronor. Kan det på sådana avlöningsbelopp finnas något sparkapital att gripa till, när nu avlöningarna ändå reduceras avsevärt, tack vare indexfallet?

Herr Olsson i Kullenbergstorp yttrade, att partierna inte riktigt höllo måttet, om man jämförde med vad de lovat under valrörelserna. Jag antager, att herr Olsson i Kullenbergstorp i det fallet menade, att det var högerpartiet, som inte riktigt höll måttet, då åtskilliga ur detta parti ställa sig på reservanternas sida i detta fall. Jag skulle just vilja veta, hur bondeförbundet förhållit sig i detta avseende. Det kan visserligen hända, att uppfattningarna i frågan ha ändrats, sedan jordbrukarnas riksförbund gick upp i bondeförbundet, men eljest predikade bondeförbundarna ute i landet ungefär som så, att man borde draga in ämbetsmän så mycket som möjligt och sänka de höga tjänste- och ämbetsmannalönerna men skydda de mindre. Men vad säger man nu? Jo, här har man ställt sig på den linjen, som representeras av utskottets förslag och som tillför tjänstemännen i högre ställning en fördel gentemot de lägre. Man gör alltså avståndet mellan de små och stora lönetagarna allt större och större. Detta är det resultat, vartill bondeförbundet kommit efter sina uttalanden i valrörelsen.

Jag skulle vilja säga några ord med anledning av herr Nilssons i Landeryd yttrande om överkompensationen för vaktmästare m. fl. Det kan ju hända, att vad han där sade i något fall kan vara riktigt, och det har väl också visat sig, att en överkompensation då och då uppstått. I många fall återigen har en underkompensation förekommit även inom de lägsta grupperna tjänstemän, men detta talade inte herr Nilsson i Landeryd om. Det passar naturligtvis inte att nämna i detta sammanhang. Det betänkliga var, att herr Nilsson i Landeryd drog fram, att den överkompensation, som han talade om, hade skett i förhållande till 1914 års löner. Vad herr Nilsson i Landeryd då inte nämnde var, att det var 1905 års priser, som lågo till grund för de löner, som gällde 1914, i överensstämmelse med de lönerregleringar, som skett under tiden 1906—1908 och som voro underkända här i riksdagen — lönekommittéer voro ju också tillsatta för att ordna dessa förhållanden. Detta gör ju en stor skillnad, och överkompensationen blir då inte sådan, som herr Nilsson i Landeryd framställde den, om man räknar med tiden från 1905 och till nu.

Jag skall inte uppehålla mig länge vid denna fråga, men jag vill till sist påpeka, att enligt de uträkningar och tabeller, som använts i utskottet vid behandlingen av denna fråga, skulle t. ex. en expeditionsvakt eller en tjänsteman inom den s. k. stationskarlsgruppen här i Stockholm få en slutavlöning, d. v. s. efter 12 års ordinarie tjänst, 354 kr. 97 öre per månad med det dyrtidstillägg, som Kungl. Maj:t har föreslagit, och efter det utskottet föreslagit skulle han få 339 kr. 88 öre. På begynnelseavlöningen gör detta enligt Kungl. Maj:ts förslag 289 kr. 24 öre och enligt utskottets förslag 275 kr. 40 öre. Dessa belopp gälla för familjeförsörjare, de övriga få ännu mindre i avlöning.

Jag tror, att det blir ganska svårt för den, som skall leva här, därtill om han är familjeförsörjare, och betala en hyra till statens

Ang.
dyrtidstillägg
åt befallnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

järnvägar på 1,100 kr. om året, att kunna dra sig fram med en månadsavlöning på 275 kr. 40 öre, som utskottet föreslagit. Jag tror, att det vore allt skäl för riksdagen att gå in för Kungl. Maj:ts förslag på 289 kr. 24 öre, jag tror inte det vore så förskräckligt farligt.

Därtill har ju den tjänstgörande herr finansministern här i dag också talat om, hur ställningen är i budgethänseende. Jag kan icke förstå, trots att herr Nilsson i Landeryd stod och sade något annat, att dennes uppgifter skulle tagas mera på allvar i det fallet. Vad inkomst- och förmögenhetsskatten beträffar, har Kungl. Maj:t beräknat inkomsterna därav till 185 miljoner kronor. Nu står herr Nilsson i Landeryd upp och garanterar, att så stort belopp kommer man inte att få in. Ja, naturligtvis är det olika på olika orter. Men när jag var hemma den första maj och hörde efter med taxeringsnämnden, hur det komme att ställa sig, fick jag den uppgiften, att årets taxering, efter vilken skatterna skola beräknas att flyta in, var $\frac{3}{4}$ av förra årets taxering. Då förstär man, att är utslaget sådant, så borde väl Kungl. Maj:ts inkomstberäkning hålla bättre streck än herr Nilssons i Landeryd uppfattning här, att vi icke kunna få in dessa 185 miljoner kronor.

Jag ber till sist, herr talman, att få framhålla det jag är övertygad om, att de små statstjänarna i allmänhet, som ha det så betryckt förut, skulle, om den beskärning kommer till stånd, som utskottet här föreslår, få mycket stora svårigheter att draga sig fram; och jag tror icke, att läget, trots att det är bekymmersamt på många håll, är sådant, att riksdagen behöver gå in för denna sänkning. Jag tycker icke heller, att det finnes någon anledning för riksdagen att så avvika från vad som föreslagits av Kungl. Maj:t, som uppgjort staten. Riksdagen och statsutskottet ha ju också i stort sett respekterat Kungl. Maj:ts beräkningar på alla möjliga punkter i staten, och man har sällan eller aldrig kunnat företaga vare sig höjning eller sänkning i något väsentligt avseende på vad Kungl. Maj:t föreslagit. Då har man all anledning att tro, att också den beräkning, som gjorts i detta fall, kommer att hålla streck.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr *Olsson* i Mellerud instämde häruti.

Herr *Vennerström*: Herr talman! Jag ber att i största möjliga korthet få utveckla en enda synpunkt, men den starkaste, som enligt min tanke talar för bifall till reservanternas framställning.

Enligt min uppfattning utgör statstjänarnas höga levnadsstandard den allra viktigaste förutsättningen för det svenska statsmaskineriets lugna och säkra gång. Man har från många håll och med stigande styrka talat om, att det svenska statsmaskineriet håller sig fram nästan på Guds försyn, medan statsmakterna äro odugliga att kunna klara detsamma. Jag vet icke, om beskyllningen

är sann, men sant är i varje fall, att om icke de svenska stats-tjänarna haft den höga kvalitet de haft, om de icke haft den obestridligen höga levnadsstandard, som de ha, så är tämligen visst, att statsmaskineriet för länge sedan gått fullständigt i kras. Det är denna sak, som gör, att jag anser, att man bör bibehålla denna levnadsstandard så länge som möjligt, då den är, såsom antydde redan på förmiddagen, en av den svenska statens allra bästa tillgångar.

Jag har nyligen haft tillfälle att i ett annat land, nämligen Tyskland, kunna jämföra standarden och kvaliteten hos en del av statstjänarna där med en motsvarande del av de svenska statstjänarna, nämligen personalen vid järnvägen. Jag har märkt, att i ett sådant land som Tyskland, vilket eljest visserligen tillförene haft en kår i det fallet med samma höga standard som i vårt land, den standarden sjunkit alldeles oerhört, emedan klyftan mellan lönerna å ena sidan och möjligheten att leva å den andra varit tyvärr alltför bred. Jag har funnit, att i denna kår, som förut stod synnerligen högt, på grund av lönernas reducering mutsystemet trängt in allt mer och mer som en röta, vilken säkerligen ganska länge kommer att ligga som ett block om foten på det tyska väldets stigande änyo mot de ekonomiska höjderna.

Man kan märka, hur man exempelvis kan muta sig till plats från tredje klass till andra klass, hur man kan muta sig till plats från andra till första klass och till platser i sovvagnar, och hur man i många fall är tvungen att göra detta. Jag iakttog exempelvis i en av Tysklands största städer — det var för övrigt i Frankfurt — hur mannen å andra sidan disken, där man sålde sovvagnsbiljetter, förklarade, att inga som helst biljetter voro lediga, men det skönjdes också, när det viskande frågades, om det icke vore möjligt att få biljetter, om man betalade mera, att biljetterna då kommo fram. Jag har mig även bekant ett annat konstaterat fall, då en man, som redan intagit sin sovvagnsplats i en första klassens sovvagn, blev utkastad, medan en annan person med större ekonomiska tillgångar och med större möjligheter att muta köpte platsen i fråga. När man ser något sådant, förefaller det mig uppenbart, att de svenska statsmakterna ha det största intresse i världen att bibehålla den höga standard, på vilken de svenska statstjänarna stå. Man har rätt att med professor Lindskog uttala sin varma beundran och sin varma respekt för världens bästa och mest hederliga statstjänarkår; och jag ville säga, att om vi slå in på de här vägarna, såsom utskottet vill, så kan det hända, att vi rentav provocera de svenska statstjänarna att skaffa sig tillgång till biförtjänster, som ligga vid sidan och som kunna bli nödvändiga för att ge dem möjlighet att leva på något så när människovärdigt sätt.

Jag vill erinra om att i början av kriget var ju fara å färde, ty vi märkte, hur kvaliteten började sjunka. Man märkte, hur standarden sjönk allt mer och mer och hur den moraliska kraften började sina en smula. Det var, då de höga lönerna utanför statens verk lockade de bästa krafterna från statstjänsten till de privata yr-

*Ang.
dyrtidstillägg
åt befallnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Ang.
äyrtdatillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

kena. Nu föreligger icke den faran, då lönerna där icke äro att räkna med. Men om vi sänka levnadsstandarden, kan mycket väl hända, att vi nå fram till en ekonomisk bristningsgräns, där hela den svenska statstjänarkårens förut höga moraliska kvalitet icke kan tåla de starka påfrestningar, som ett dåligt ekonomiskt läge nödvändiggör. Jag vill icke för min del vara med om en sådan utveckling; den kan ligga nära, och det gör, att enbart av den anledningen vill jag på det bestämdaste yrka bifall till reservanternas framställning.

Ytterligare ett enda litet ord vill jag säga till den kvartett av bondetalare: herr Carlström i Helgagård, herr Hamilton, herr Olsson i Kullenbergstorp och herr Nilsson i Landeryd, som har framfört de arbetslösa arbetarna och de dåligt ställda arbetarna såsom det främsta argumentet gentemot statstjänarnas krav på att erhålla eller behålla en något så när skaplig levnadsstandard. Vi få, mina herrar, en smula för mycket av det goda, då nästan vid varje debatt dessa arbetslösa, dessa dåligt ställda industriarbetare föras fram såsom det främsta argumentet och främsta vapnet för de synpunkter, som ni föra i skölden. När vi diskutera sockersubventionen, ögonblickligen var det de arbetslösa, som voro slagträ; när vi diskutera industritullarnas höjning, var det återigen de arbetslösa, som voro slagträ; när vi diskutera jordbrukstullarna, så var det jordbruksarbetarna, som man på samma sätt drog fram; och i det här fallet, när vi äro inne på statstjänarnas löner, så är det dessa samma arbetare, som herrarna begagna som sitt allra främsta argument och slagträ. Jag undrar, om vi icke någon gång skulle kunna lägga åsido det här talet; men om herrarna vilja allttjämt föra fram detsamma, så får jag rikta en hemställan till er, att ni också äro vänliga att se till att undanröja just det ekonomiska elände, som ni ha alldeles rätt i vilas över industriarbetarklassen allra främst just nu. Jag vill rikta de orden framför allt till min ärade ledamot i konstitutionsutskottet nämligen herr Carlström i Helgagård, som ordagrant fällde följande ord: »Den orättvisa, som vederfarits statstjänarna är icke större än den, som vederfarits landets arbetare.» Det vill säga, herr Carlström i Helgagård erkänner, att det vederfarits landets arbetare en stor orättvisa, och herr Carlström anser sig då med den logik, som är honom egen, böra placera även statstjänarna i samma orättfärdiga ställning. Jag ber att få betacka mig för den logiken. När det vidare exempelvis gäller lönerna för de vid statens nödhjulsarbeten nödtorftligen understödda och där, enligt arbetslöshetskommissionens direktiv, man nu sänker lönerna med 15 à 25 % under grovarbetarnas löner, så att man i vissa fall når fram till en lönestandard av 2 kr. 50 öre per dag, då vill jag anmoda herr Carlström i Helgagård att framför allt rätta till den orättvisan. Sedan bör man också se till, att statstjänarna icke glida den ekonomiska rutschbanan ut.

Jag vill alltså för min del gent emot dessa talesmän säga, att vi böra komma ifrån den orättvisan, men på samma gång böra vi hindra, att de svenska statstjänarna vederfares en sådan ekonomisk

orättvisa, vilken på samma gång är, såsom jag förut utvecklat, för statens, för den demokratiska statens framtid, enligt min tanke, synnerligen ödesdiger.

Med dessa ord ber jag för min del alltså att få yrka bifall till reservanternas framställning.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag skall endast be att i korthet få tillkännage min mening i denna sak.

Herr statsrådet Sandler målade i ljusa färger det statsfinansiella läget för närvarande, och när han talade om budgetens inkomstsida, kom han även där till den slutsatsen, att ställningen inte är så bedröflig, som många förutspått. Herr statsrådet talade om de uppgifter rörande taxeringen här i Stockholm, som man höll på att skaffa. Några andra uppgifter har man inte sökt få, ty från landsorten stå ännu inga till buds. Men vad Stockholm angår, visade det sig, att det var ganska bra ställt. Jag är nu av den uppfattningen, att man inte bör taga Stockholm såsom måttstock i detta fall. Jag tror, att man snarare bör gå till Norrland och se efter, hur de deklARATIONER och taxeringar, som där blivit gjorda, komma att utfalla. Det skall då visa sig, att herr statsrådets antagande är alldeles haltande. Jag är alldeles övertygad om att, när uppgifterna komma från Norrland, uppgifter, som avse inkomster från sågverk, bergsbruk och andra näringar, resultatet skall bli ett helt annat än herr statsrådet föreställer sig. Det är dock Norrland, som i första hand skall vara med om att reglera statsfinanserna i stort sett. Och det är i alla fall Norrland, som egentligen skall hålla finanserna uppe för staten i sin helhet. När herr statsrådet får sina uppgifter därifrån, är jag övertygad om, att han skall finna, hurusom det resonemang, som är byggt på uppgifterna här i Stockholm, haltar betänkligt. I Stockholm har det kommit in stora förmögenheter under krigstiden; här finns det beskattningsföremål, här finnas tjänstemän, pensionstagare och försäkringsbolag av allehanda slag, som inte något vidare berörts av kristiden. Helt annat är det med näringarna i Norrland, med sågverksrörelsen, med trämassfabriksrörelsen och med gruvrörelsen. Sågverken ligga inne med sina lager och kunna inte sälja, de ha inte haft några inkomster, de få bara avskeda sina arbetare och löntagare. Ställningen är bedröflig enligt min mening. Jag är alldeles förvissad om, att när man får fram allt detta, skall det visa sig, att inkomstsidan inte står sig efter beräkning utan kommer att halta väsentligt.

Det är endast detta jag ville säga med anledning av ljusmålningarna från herr statsrådets sida. Sedan några ord till herr Kinmanson.

Det förvånade mig för det första mycket, att herr Kinmanson är färdig att motionera om en höjning av dyrtidanslagen utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Detta förvånar mig särskilt därför att herr Kinmanson är Stockholmare. Det är mig bekant, att det förekommer ett mångsyssleri här i Stockholm bland statstjänstemännen, som herr Kinmanson troligen känner till. Jag skulle taga alltför mycket miste, om jag bara på utseendet av herr Kinmansons person

Ang.
dyrtidstillägg
å befattnings-
havare
å statens tjänst
m. m.
(Forts.)

kan se, att också han sysslar med varjehandade saker utom sin egen tjänst. Detta gör, att statstjänarna här i staden sannerligen inte böra gå i spetsen, när det gäller att hålla uppe tilläggen på statstjänarnas löner; de ha sannerligen inkomster så det passar. Om man bara tittar i taxeringskalendern, så finns det åtskilliga tjänstemän här i staden, vilkas inkomster sannerligen inte mest härröra från deras egentliga lön, från deras ordinarie tjänst, ty denna blir ofta nog så gott som en bisyssla för många. I alla möjliga riktningar skaffar man sig inkomster. Jag skall inte vidare syssla med herr Kinmanson; med den kännedom jag har om saken, ligga förhållandena till på det sätt, jag här har relaterat i vad angår Stockholm.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av herr Rydén's yttrande. Han beklagade mycket, att det skulle gå ut över de mindre löntagarna, när man nu prutar på dyrtidsanslagen. Ja, det är sant, det beklagar jag också, men man får väl besinna i alla fall, att när det gällde att ge statstjänarna dyrtidstillägg, så var det de lägre tjänstemännen, som fingo mest och de största inkomsttagarna fingo proportionsvis mindre. Det faller av sig självt, att takten blir densamma, när man går tillbaka lika väl som när man går upp.

För övrigt skulle jag vilja säga ett par ord till herr Hage. Herr Hage menar, att om man minskar statstjänarnas löner, bli avsättningsmöjligheterna för lantbrukarna mindre. Vi skulle betänka, säger herr Hage, att tjänstemännen i så fall utnyttja mindre av jordbrukarnas produkter. Skola de då äta mindre, eller vad är meningen? Jag anser, att även statstjänarna böra få finna sig i tidsläget och söka inskränka så mycket som möjligt sin levnadsstandard. När en stor del av vårt folk får knappa in därhän, att de rent av svälta, få också statstjänarna vara så goda att spara en smula och rätta mun efter matsäcken. Om man inte gör detta, kan det hända, att matsäcken tar slut, och då blir följden, att kanske hela folket kommer att svälta. Efter mitt sätt att se, är tidsläget sådant, att inkomsterna för industrien, för handeln, för jordbruket och för näringarna i stort sett äro så bedröfligt små, att också statstjänarna böra kunna inse detta. Glädjande nog finns det sådana statstjänstemän, som göra det. Det fanns tre stycken i första kammaren, som deklarerade, att de skulle gå på utskottets förslag, trots att de därmed få sina inkomster minskade, och jag har talat med statstjänare utanför riksdagen, som också säga, att tidsläget är sådant, att även vi böra vara med om att draga fram det tunga lasset.

Ja, tiden är nu så långt framskriden, att jag skall inte upptaga kammarens tid längre. Det är mycket, som man kunde vilja bemöta, men jag skall inte tala mera utan ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet S a n d l e r: Herr talman! Jag vill bara med anledning av det sista anförandet säga, att om herr Olofsson i Dignäs har några särskilda uppgifter, som stå till hans förfogande. angående näringarna i Norrland, så är säkerligen herr finansministern mycket tacksam att få del av desamma. Här i kammaren har

herr Olofsson inte lämnat dessa uppgifter. Över huvud taget rör man sig ju gärna med allmänna talesätt. För mitt vidkommande tror jag inte, att man kan bygga några säkra slutsatser på allmänna talesätt utan endast på faktiska uppgifter. Det ligger intet förbiseende av Norrlands betydelse i den metoden, att man i finansdepartementet undersöker bolagen just i Stockholm. Det är säkerligen inte för kammaren obekant, att en stor del av de norrländska sågverksbolagen ha sitt säte i Stockholm och följaktligen taxeras där.

*Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Herr Magnusson i Tumhult: Herr talman! Då en del talare velat göra gällande, att de, som äro för utskottets förslag, omfatta en sådan ståndpunkt på grund av ovilja mot tjänstemännen, nödgas jag protestera och säga några ord.

Vi bönder — jag vet, att åtminstone inom högerpartiet dela mina yrkesbröder denna min uppfattning — unna gärna tjänstemännen det mesta möjliga. Men vi kunna inte underlåta att taga intryck av det ekonomiska läget. Vi ha velat skydda vårt jordbruk och övriga näringar, så att de skulle bli skattekraftiga och kunna avlöna både arbetare och tjänstemän ordentligt. Men härtill har regeringen och riksdagen sagt nej. Följden har blivit, att alla våra näringar tyna och skatteinkomsterna till staten förminskats starkt. Herr statsrådet Sandler ansåg det sannolikt, att bristen i nästa budget även i olyckligaste fall icke skulle överstiga 30 miljoner kronor, men han glömde att tala om utsikterna för därpå följande statsreglering, som vi inte ha rätt att glömma. En klok man tänker längre än enbart för nästa dag. Men även om man i år skulle medelst optimistiska beräkningar kunna klara budgeten utan påläggande av nya skatter, så går det helt säkert inte till nästa år, helst som kassafonden redan nu är nästan bottenskrapad. Det bör vara riksdagens oavvisliga skyldighet att icke göra behovet av dessa nya skatter större än vad som är absolut nödvändigt. Då för övrigt arbetare och alla andra måste nöja sig med betydligt minskade inkomster, synes det inte vara obilligt, att även tjänstemännen bära sin del av den gemensamma bördan.

För vårt land är den angelägnaste omsorgen att få produktionen i gång, och det största hindret därför är de orimligt höga järnvägsfrakterna, vilka återigen icke kunna sänkas till samma nivå som före kriget på grund av personalkostnaderna. Enbart åttatimmarsdagen måste i hög grad försvåra för staten att på nöjaktigt sätt avlöna kommunikationsverkens personal.

Det är emellertid troligt, att många tjänstemän kunna komma att få det ekonomiskt svårt, om utskottets förslag bifalles, men säkert är, att det icke är hos dem, utan i stället hos andra samhällsklasser, främst arbetarna som man kan tala om verklig nöd.

Skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag är för övrigt rätt obetydlig. Men för staten går den till omkring 22 miljoner per år. Det viktigaste är, att om utskottets förslag bifalles, markeras därmed, att alla samhällsklasser måste göra uppoffringar

Ang.
dyrtidstillägg
åi befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

för att vi skola komma ur det ekonomiska nödläge, vari vi nu befinna oss.

Det är min bestämda övertygelse, att i längden skall icke allenast landet i sin helhet utan även tjänstemännen själva ha det största gagnet, om riksdagen beslutar i enlighet med utskottets hemställan. Det är min tro, att många tjänstemän skola utan suckan nöja sig med en något lägre avlöning, i förvissning om, att de därmed gagna fosterlandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det är icke för tidigt att ytterligare någon ledamot av statsutskottet som står för utlåandet yttrar sig i denna fråga. Bland de 20 talare, som före mig haft ordet, är det endast en av dessa, som uppträtt, de övriga som tillhöra statsutskottet äro reservanter.

Jag vill då först säga, att jag tror det hade gagnat reservanternas sak mera, om löntagarna, vilka direkt eller indirekt ha intresse av utgången, inte hade uppträtt så pass aggressivt som de gjort i denna kammare. När t. ex. herr Lovén i rent agitatoriskt syfte anlägger politiska synpunkter och säger, att statstjänstemännen äro kött av vårt kött och ben och vårt ben, så undrar jag vad meningen är med sådant tal.

Jag begärde ordet egentligen för att med anledning av herr statsrådet Sändlers uppträdande komma med några gensagor mot hans framställning. Herr statsrådet uttalade, att bristen i kassafonden sannolikt blir omkring 30 miljoner kronor, men, säger han, detta får inte vara avgörande i en sådan fråga som denna, utan här bör man i varje fall se till, att statstjänarna få sina berättigade dyrtidstillägg; *inkomsterna får man försöka skaffa sedan*. Detta är enligt min mening inte den riktiga vägen. Jag vet nog, att det kan gå att ordna det för tillfället, även om riksdagen beslutar i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, men vad kommer sedan? Det måste skaffas penningar. Det har från några talares sida vinkats med kaffetullen, och det vore kanske kronan på verket, om man för att kunna utbetala de högre dyrtidstilläggen skulle tvingas att gå med på en sådan indirekt beskattning som kaffetullen.

Åtminstone är det min övertygelse, att om man än på annat sätt kan anskaffa de medel, som äro erforderliga för dyrtidstilläggen enligt Kungl. Maj:ts förslag, så kommer dock såsom en följd av ett bifall till detta förslag till nästa riksdag, om inte förr, kaffetullen så säkert som amen i kyrkan. Och då skall denna indirekta beskattning — det vill jag säga till de ledamöter av kammaren, som bruka föra det fattiga folkets talan — drabba statare, torpare och fattiga arbetare, vilka nu fått sina inkomster ytterligt nedsatta och därtill ofta ha de största familjerna. Dessa skulle i sista hand genom en indirekt beskattning — vare sig det blir en kaffetull eller någon annan — bidra till denna ökning av statens inkomster, så att löntagarna kunna få det högre dyrtidstillägget.

Herr statsrådet sade vidare i sitt första anförande, att inkomst- och förmögenhetsskatten icke något vidare kommer att avvika från det beräknade, och han har i ett senare anförande ytterligare strukit under detta och såsom bevis för sitt påstående tagit exempel ifrån Stockholm. Häremot vill jag anföra, att det kommit till min kännedom, att en person, som har uppdrag att undersöka dessa taxerings-siffror, har sagt, att det ser mycket mörkt ut över hela landet, och därpå torde väl ingen i denna kammare tvivla. Herr Waldén sade, att han hade mycket större förtroende till uttalanden från statsrådsbänken än till herr Olsson i Kullenbergstorp, och det är förklarligt, men vi få se, när siffrorna komma in, vem som har rätt. Jag är övertygad om att vi komma att få besvär nog nästa riksdag med budgeten, och det är därför bättre enligt min mening att stämma i bäcken än i ån. Vi minnas 1919, då dåvarande finansministern, herr Thorsson, lade fram ett förslag om dyrtidstilläggen, men då var det sådana tider, att riksdagen icke ryggade för att gå vida utöver detta förslag, vilket är att beklaga.

Nu har herr statsrådet vidare klandrat statsutskottet för att det påpekat önskvärdheten av en avveckling, och herr Edén uttalade, att statsutskottet drömmer om detta önskemål. Ja, jag trodde verkligen, att det var allas vår önskan både inom och utom riksdagen, att vi skulle komma ifrån denna form av löner. Herr statsrådet klandrar särskilt utskottets uttalande om att dyrtidstilläggen vid ett index av omkring 115 skulle komma att bortfalla, men gör vidare den reflexionen, att om det icke sjunker så långt, hur skall det då regleras? Ja, jag har levat i den uppfattningen, att då vi komma in i mera normala förhållanden, mera stabila ekonomiska tider, gäller det att icke räkna med dyrtidstillägg utan att då reglera lönerna så, att de stå i ett rätt förhållande till tidsläget, vilket jag anser vara det riktiga. Jag kan icke tänka mig, att man kan hålla på i all framtid med grundlöner och dyrtidstillägg på dessa.

Jag nödgas säga något ytterligare till herr Edén med anledning av att han sade sig anse, att staten borde respektera de förpliktelser, den iklätt sig, vilket yttrande han sedermera ändrade till att staten kommit mycket nära en viss förpliktelse att icke rubba grunden. Ja, jag får säga, att hade den grundval, på vilken dyrtidstilläggen äro byggda, varit en stabil grund, då hade herr Edén haft rätt. Men varpå är indexen byggd? Jo på en statistik, som införats från olika kommuner här i landet, för längesedan gångna tider då där satt en man i varje kommun, och vid sitt skrivbord antecknade, vad han ansåg kunde vara lagom att lägga fram för statistiska centralbyrån. Ingen människa tänkte, att på dessa siffror skulle byggas något annat än intresse för statistik. Men det är på denna grundval, som dyrtidstilläggen beräknas, och den grunden är mycket osäker för att icke säga vacklande.

Jag tror därför, att vi böra gå försiktigt fram. Det blir nog icke så trevligt för den finansminister, som skall taga itu med uppgrändet av nästa budget. Ansvaret för denna tillkommer i stor utsträckning den regering, som nu sitter, och jag tror därför att fi-

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang.
dyrtidslägg
åt befattnings-
havare
i statens tjänst
m. m.

nansministern gör klokt i att fatta sin uppgift så, att han icke ikläder staten större förbindelse än som kunna infrias.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande utskottets hemställan utom i vad den avsåge det i herr Kinmansons motion innefattade förslaget om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t angående användande av »levnadskostnadsindex», nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i dessa delar, dels ock på bifall till herr Lindblads m. fl. vid utlåtandet fogade reservation i motsvarande delar; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 49 utom i vad den avser det i herr Kinmansons motion innefattade förslaget om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t angående användande av »levnadskostnadsindex», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit herr Lindblads m. fl. vid utlåtandet fogade reservation, utom i vad den avser nämnda skrivelseförslag.

Omröstningen utföll med 85 ja, men 116 nej; och hade kammaren alltså bifallit den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen i nu förevarande delar.

Vidare gav herr talmannen i fråga om det i herr Kinmansons motion innefattade skrivelseförslaget propositioner å de i berörda avseende under överläggningen framställda yrkandena; och blev utskottets hemställan i denna del av kammaren bifallen.

§ 2.

Föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar; och

nr 29, i anledning av väckt motion angående befrielse från stämpelavgift i vissa fall.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningabalken.

Ang. ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningabalken.

Genom en den 3 februari 1922 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 48, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

*Lag**om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningabalken.*

Häri genom förordnas, att 26 kap. 4 § byggningabalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Tingshus skall vart tingslag bygga å vanlig tingsstad eller å ort, Konungen bestämmer, sedan rätten däröver hörd är.

Tingshus uppföres efter ortens sed av ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek och med de lokaler, häradsfångelse inberäknat, behovet i varje fall fordrar.

Tingshus må ej uppföras, innan ritning och byggnadsbeskrivning därtill blivit av Konungen fastställda. Vad nu sagts om nybyggnad gälle ock om till-, på- och ombyggnad av tingshus så ock om andra förändringar i avseende å sådan byggnads inredning av den genomgripande beskaffenhet, att de kunna anses jämförliga med ombyggnad.

Tingshus skall av tingslaget underhållas.

I kostnaden för uppförande och underhåll av tingshus skola alla de, vilka inom tingslaget erlägga kommunalutskylder, deltaga efter de grunder, som för sådana utskylders utgörande i allmänhet äro stadgade.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1922, då lagen den 5 juni 1909 (nr 55) angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll av tingshus och häradsfångelse skall upphöra att gälla.

Ärende angående ort för tingshus eller fastställande av ritning och byggnadsbeskrivning, avseende nybyggnad eller i lagen omförd ändring av tingshus, som vid lagens ikraftträdande är beroende på Konungens befallningshavandes prövning, skall för avgörande överlämnas till Konungen.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte för sin del antaga följande

Ang. ändrad
lydelse av 26
kap. 4 § bygg-
ningabalken.

(Forts.)

Lag

om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken.

Härigenom förordnas — — — lika med Kungl. Maj:t — — — i varje fall fordrar.

Tingshus må ej uppföras, innan ritning och byggnadsbeskrivning därtill blivit av Konungen fastställda. Vad nu sagts om nybyggnad gälle ock om ombyggnad av tingshus så ock om annan med ombyggnad jämförlig förändring av sådan byggnad.

Tingshus skall av tingslaget — — — i allmänhet äro stadgade.

Denna lag träder — — — till Konungen.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Rogberg, K. G. Westman, V. Edward Larson, Petersson* i Bjälbo, *af Ekenstam, Johanson* i Huskvarna och *Lindgren*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herr *Leander*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr af *Ekenstam*: Herr talman! Som reservant skall jag be att endast i allra största korthet få angiva de skäl, som varit gällande för reservanterna, då de yrkat avslag på utskottets framställning.

Saken är den, att reservanterna äro fullkomligt eniga med Kungl. Maj:t om att de föreskrifter angående byggande av tingshus, som finnas i byggningsbalken, äro föråldrade. Emellertid har allt hitintills dessa föreskrifter dock kunnat på det sättet tillämpas, att man knappast torde kunna uppvisa några allvarliga olägenheter av att föreskrifterna i fråga funnits till. Tingshusbyggnadsskyldige hava i allmänhet så väl tillgodosett de behov, som förefunnits för tingshusen, att man kan säga, att praktiskt taget inga andra lagbestämmelser visat sig behöfliga. Men att nu införa en ny lagbestämmelse i detta fall, kan dock icke anses annat än tidsenligt, och det är icke däremot reservanterna opponerat, men vad de funnit vara betänkligt är, att medan det förut varit Konungens befallningshavande, som haft överinseendet, när det gällt huru häradsborna skola inrätta och bygga sitt tingshus, så skulle nu detta överinseende överflyttas till Kungl. Maj:t. Reservanterna ha ansett, dels att detta vore ett alldeles onödigt besvärande av Kungl. Maj:t med jämförelsevis underordnade frågor, dels också att en bestämmelse i sådan riktning helt visst skulle verka synnerligen fördyrande och även i andra avseenden betungande för byggnadsskyldigheten. I och med det att Kungl. Maj:t skulle pröva, om ett förslag till tingshusbygge vore ändamålsenligt och lämpligt, så skulle Kungl. Maj:t naturligtvis behöva remittera ärendet till någon byggnadssakkunnig, i detta fall antagligen

byggnadsstyrelsen, och detta kunde helt visst leda till sådana konsekvenser, som dem reservanterna framhållit, nämligen att byggnadsstyrelsen skulle i mer eller mindre hög grad få monopol på att göra upp dessa byggnadsritningar. Detta vore emellertid ett monopol, som utan tvivel skulle inverka ganska kraftigt ekonomiskt betungande för de byggnadsskyldige.

Reservanterna hade nu till en början tänkt sig, att man genom en, som det vill förefalla, rätt enkel ändring i den föreslagna lagtexten skulle kunna vinna rättelse i detta fall, men vid de försök, som vid åtskilliga tillfällen gjorts att på sådant sätt leda lagen in på de vägar reservanterna önska, har det visat sig, att detta föranlett åtskilliga svårigheter. Då reservanterna icke velat komma med ett lagförslag, som, om det antoges, möjligen sedermera skulle visa sig mindre välbetänkt, hava reservanterna endast kunnat komma till den slutsatsen att med erkännande av den riktiga tanken att skaffa nya bestämmelser angående tingshusbyggande, man dock borde hänvisa Kungl. Maj:t att på nytt framlägga lagen, men då med sådana bestämmelser, att Konungens befallningshavande såsom förut skulle ha det överinseende, som nämnda vederbörande hittills utövat.

Jag ber således att med framförande av dessa motiv, som för reservanterna varit gällande, få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr P e t t e r s s o n i Södertälje: Herr talman! Ut i byggingabalken finnas mycket knapphändiga bestämmelser om huru tingshus skall vara inrättat. Det skall innehålla en stuva så stor, som tarvas, och två kamrar, vidare skall det innehålla fängelse, däri missgärningsmän kunna förvaras.

Denna bestämmelse är, som den föregående ärade talaren medgiver, numera antikverad. Detta har även riksdagen medgivit i en skrivelse, som riksdagen avlät vid 1901 års riksdag. Riksdagen har i den skrivelsen framhållit, att de gamla bestämmelserna utnyttjas till att förhindra tillkomsten av nya lämpliga tingshus, och därför har riksdagen begärt, att en ny lagstiftning angående denna angelägenhet måtte utarbetas. Det är denna riksdagens beställning, som Kungl. Maj:t nu effektuerat. Det var icke en tillfällig nyck som kom riksdagen att avlåta sin skrivelse 1901, utan ett verkligt och påtagligt behov. Detta behov har sedermera vitsordats från andra håll. Sålunda har justitieombudsmannen i sin berättelse intagit en av honom avlåten, särskild framställning till Kungl. Maj:t, vari framhålles, hurusom han under sina tjänsteinspektioner ofta funnit, huru fraprant opraktiskt och även onödigt kostsamt till och med nyligen uppförda tingshus varit planlagda.

Redan dessa skäl borde vara tillräckliga att motivera det lagförslag, som Kungl. Maj:t nu har framlagt. Till dessa skäl har emellertid kommit ytterligare ett, som torde vara i sin mån lika avgörande, nämligen hänsyn till den stundande processreformen. Vi ha nu, mina damer och herrar, i nära hundra år talat om att genomföra en processreform här i landet. Under större delen av den tiden

Ang. ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggingabalken.

(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av 26
kap. 4 § bygg-
ningabalken.
(Forts.)

hava särskilda kommissioner och kommittéer, tillsatta av regeringen, arbetat med utredning av denna viktiga fråga. Under de sista åren har det kommit så långt, att vi tro oss kunna skönja möjligheten att inom en icke alltför avlägsen framtid kunna lyckligen genomföra en sådan reform. Närmare besked om tiden, när det skall kunna ske, kan dock icke ges. Så mycket hava vi lärt oss under denna långa tid, att vi funnit, att detta är en mycket komplicerad, svår och vansklig sak. Man har kommit på det klara med, att den saken icke är så lätt, därför att den har så många, så många sidor, så många förutsättningar och så vittgående konsekvenser. Om det skall vara något bevänt med en processreform, måste den vara förenad med en ganska grundlig ändring av den nuvarande domstolsorganisationen, och till en ny domstolsorganisation höra också eventuellt nya byggnader för domstolarna. Vill man nu verkligen handla med tanke på den processreform som stundar, så vore det ett drag av klok förtänksamhet att icke ställa så till, att de anordningar vi nu hava i allt för hög grad komma att utgöra hinder för den nya domstolsorganisationen.

I det avseendet har Kungl. Maj:t särskilt tänkt på att man bör, när det är fråga om att anlägga nya domstolsbyggnader, se till att dessa byggnader bli förlagda på sådana platser, att de skola kunna användas efter den nya ordningen och bli så stort tilltagna och så inredda, att de verkligen kunna tagas i bruk för de nya domstolar, som eventuellt kunna komma till stånd, sedan processreformen genomförs. Denna hänsyn har föranlett Kungl. Maj:t att föreslå att, när det blir fråga om uppförande av nya tingshus, ritningarna till dessa och frågan om platsen underställas Kungl. Maj:ts prövning. Det är mot detta reservanternas opponera sig. Det är detta förslag som syntes dem så betänkligt från både principiell och praktisk synpunkt, att de yrka avslag på hela förslaget. Men av reservanternas framställning framgår, att de visst icke tänka sig, att icke någon myndighet skulle granska tingshusritningarna; det skulle i stället vara länsstyrelserna som skulle få denna uppgift. Den anordningen föreställa de sig skall vara så fullständigt fri från de invändningar, reservanternas riktat mot Kungl. Maj:ts förslag, att de skulle kunna gå med därpå. Det förefaller mig obegripligt. Jag har åtminstone ännu icke kunnat få någon förklaring på, varför det skulle vara en så kolossal skillnad mellan å ena sidan, att man får skicka in dessa ritningar till Kungl. Maj:t för fastställelse och å andra sidan den anordningen att fastställelse skall meddelas av länsstyrelsen.

Reservanternas hava visserligen åberopat särskilt, att om Kungl. Maj:t får saken om hand, Kungl. Maj:t blir alldeles överhopad av arbete. I det avseendet lär det vara så, att ärenden av detta slag icke kunna förekomma så ofta, att de skulle medföra avsevärd ökning i vederbörande departementschefs arbetsbörda. Man får väl för övrigt antaga, att departementschefen själv har något begrepp om den saken, när han föreslagit att ärendena skola hänskjutas till Kungl. Maj:t.

Man har vidare sagt, att det är så farligt att skicka ärendena till Kungl. Maj:t, därför att man då råkar ut för byggnadsstyrelsen,

och byggnadsstyrelsens förmåga att ställa till trassel och svårigheter i detta avseende har i reservanternas föreställning antagit mycket fantastiska proportioner. Jag skall icke inlåta mig på något för svar för byggnadsstyrelsen. Det är möjligt, att den liksom andra ämbetsverk ibland misstager sig och att somliga kommuner haft anledning vara missnöjda med styrelsen. Men jag har å andra sidan hört kommuner vara mycket belättna med det sätt, varpå byggnadsstyrelsen handhaft ärenden, som hänskjutits dit. För övrigt är det inte byggnadsstyrelsen, som skulle avgöra frågorna, utan Kungl. Maj:t i sista hand.

Jag kan icke se, att de skäl, reservanterna anført, äro tillräckliga för att motivera ett avslag å propositionen. Däremot är det alldeles klart, att om reservanternas hemställan vinner bifall, riksdagen har försummat det tillfälle, som här erbjudits, att i god tid och på klokt och lämpligt sätt planera samt undanröja svårigheterna för den blivande processreformen.

Herr talman! Jag kan icke finna annat, än att de skäl, som i ärendet äro förebrogta, tala för utskottets förslag, till vilket jag därför yrkar bifall.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina damer och herrar! Propositionen avser ju, att till Kungl. Maj:t skulle överflyttas befogenheten att träffa avgörande rörande dels platsen för tingshusbyggnad samt reparation, som har karaktär av nybyggnad, dels storleken och inredningen av en sådan byggnad, ävensom att Kungl. Maj:t skulle hava skyldighet och rättighet att granska ritningar och byggnadsbeskrivningar.

Beträffande avgörandet om plats för tingshusbyggnad, så har jag icke något egentligen emot att detta må tillkomma Kungl. Maj:t, ty det är givet, att Kungl. Maj:t och processkommissionen, som härvidlag säkerligen kommer att rådfrågas, bör ju hava en bättre översikt beträffande vilka platser som äro lämpliga för förläggning av tingshus. Befogenhet och skyldighet för Kungl. Maj:t att ge sig in på byggnadsbeskrivningar och ritningar, tingshus storlek och inredning och allt detta, synes mig dock möta mycket stora betänkligheter. Det måtte väl först och främst vara bra onödigt att draga sådana speciella saker ända upp till Kungl. Maj:t i konseljen. Det är uppenbart, att Kungl. Maj:ts prövning blir endast formell. Kungl. Maj:t måste ju inhämta utlåtande från sakkunnigt håll, i första hand då givetvis från byggnadsstyrelsen. Denna styrelse blir då faktiskt härvidlag bestämmande, och utvecklingen kan mycket lätt bli den, att byggnadsstyrelsen kommer att säga: Antingen skola vi sköta detta genom våra arkitekter eller också genom arkitekter, som vi rekommendera eller godkänna. Att lägga vägen till rätta för en sådan utveckling vill jag icke vara med om.

Nu har ju detta förslag redan fallit i första kammaren. Jag förmodar, att det kommer igen om ett eller annat år. I fall det då kommer ett förslag, som går på den linjen, att till Kungl. Maj:t

Ang. ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av 26
kap. 4 § bygg-
ningabalken.
(Forts.)

skall förläggas prövningsrätten beträffande *platsen* för nybyggnad eller sådan ändring av tingshus, som kan hava karaktär av nybyggnad, skall jag för min del icke sätta mig däremot, och jag tror inte att det på något håll skulle möta någon större gensägelse.

Jag skulle också vilja säga att Kungl. Maj:t kanske kunde få ha rättighet att bestämma även beträffande tiden. Man kan ju tänka sig, att förhållandena på en ort icke riktigt hunnit klarna utan att det kan behöva uppskjutas med byggandet ett eller annat år. Det vore då bra, om Kungl. Maj:t hade rättigheten att bestämma därvidlag. Däremot anser jag, att konungens befallningshavande i de olika länen fortfarande borde få bibehålla rättigheten att bestämma beträffande tingshus storlek och inredning samt att verkställa undersökningar av ritningar, byggnadsbeskrivningar o. d. Jag tror, att de äro fullt kompetenta därtill. Anse de sig icke kompetenta, kunna de vända sig till sakkunnigt håll.

Jag tror, att i fall Kungl. Maj:t i en blivande proposition ginge på den linjen, det icke skulle möta gensägelse från något håll, och jag tror att de önskemål, Kungl. Maj:t velat få fram genom denna proposition, då bliva på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodosedda.

Under nuvarande förhållanden skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag har, herr talman, begärt ordet för att ge uttryck åt den undran, som har bemäktigat sig mig, då jag har sett det sätt, varpå Kungl. Maj:t i detta fall har velat fortsätta på en förut inslagen strävan, nämligen att lätta Kungl. Maj:ts arbetsböda. På den linjen har man gått de senaste åren. Nu vill emellertid Kungl. Maj:t öka arbetsbödan för justitiedepartementet. Jag frågar mig: Har Kungl. Maj:t inom justitiedepartementet tekniska arbetskrafter för att verkligen inom departementet kunna göra denna granskning av ritningar med erforderlig sakkunskap? På den frågan måste jag svara ett bestämt nej, med den lilla erfarenhet jag har om de arbetskrafter, som inom justitiedepartementet stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Då blir det så, som reservanterna mycket riktigt framhållit, att byggnadsstyrelsen kommer att bli Kungl. Maj:ts tekniska rådgivare; och jag är fullkomligt övertygad, att Kungl. Maj:t inom justitiedepartementet icke har tjänstemän, som kunna gendriva byggnadsstyrelsens uppfattning. Det blir nog i allmänhet så, som reservanterna befara, att byggnadsstyrelsen kommer att få det avgörande ordet.

Jag har ingen överdriven aktning för byggnadsstyrelsen, det vill jag gärna erkänna, men det är i alla fall inte det som är själva orsaken till att jag ej anser byggnadsstyrelsen lämplig att bedöma en byggnadsverksamhet av det slag, som här är ifråga, utan det är, att byggnadsstyrelsen i det stora hela, på grund av den utbildning som de tjänstemän hava, som där arbeta, kommer att lägga en så konstnärlig och estetisk synpunkt på alla förslag till byggnader,

som komma under byggnadsstyrelsens granskning, att *byggnaderna komma att blivalleles för dyrbara för de tingshusbyggnadsskyldiga*. Jag har härmed icke uttalat något underkännande av byggnadsstyrelsens konstnärliga intresse och konstnärliga insikter utan fastmera ett uppskattande av byggnadsstyrelsens insikter i det avseendet. Men de synpunkterna äro icke de som främst böra komma till sin rätt vid uppgörandet av förslag till byggnader av den beskaffenhet, varom här är fråga, utan det skola de synpunkter och behov göra, vilka göra sig gällande ute på landsbygden. De behoven känna säkerligen vederbörande i länet och i domsagan bättre än vad Kungl. Maj:t och byggnadsstyrelsen göra.

På grund av vad jag nu anfört ber jag att få instämma i yrkandet om avslag på Kungl. Maj:ts proposition och bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Med den erfarenhet jag vunnit såsom ordförande i styrelsen för uppförande av ett tingshus och även såsom gammal nämndeman må jag säga, att det skulle verkligen vara att i onödan belasta Kungl. Maj:t och justitiedepartementet med arbete, om man bifölle det förslag, som första lagutskottet här har framkommit med. Jag tror, att man får lov att se till, att man icke lägger för stora bördor på ämbetsverken under en tid, då vi hoppas förenkla vårt vidlyftiga statsmaskineri. Vilja vi minska ämbetsmännens antal, då böra vi icke belasta ämbetsverken med sådana småsaker som granskning av tingshusritningar.

Jag tror också, att om man skall överlåta åt byggnadsstyrelsen att fastställa dessa ritningar, så har det bara till följd, att kostnaderna bli vida större, än som är nödigt. Ty erfarenheten ger vid handen, att när byggnadsstyrelsen skall fastställa ritningar för byggnader ute på landsbygden, så gör den det på ett sådant sätt, att byggnaderna bli både olämpliga — därför att byggnadsstyrelsen saknar erfarenhet därvidlag — och även ytterst dyrbara. Jag håller därför före, att det skulle vara synnerligen olämpligt att belasta justitiedepartementet med denna obetydliga fråga. Om de tingshusbyggnadsskyldiga ha något inflytande över hur deras hus skall vara, så ökar detta också intresset hos dem. Nu kan det sägas, att Kungl. Maj:ts befallningshavande i varje fall skall fastställa ritningarna. Men Kungl. Maj:ts befallningshavande känner orterna bättre och är således bättre i tillfälle att något rätta sig efter önskemålen inom tingslagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Å k e r m a n*: Herr talman! Mina damer och herrar! Såsom utskottets ärade ordförande så klart framlade här, är det i föreliggande förslag egentligen endast två saker, som innebära någon ändring i de nuvarande förhållandena. Den ena är, att man vill överlämna åt Kungl. Maj:t

Ang. ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken.

(Forts.)

*Ang. ändrad
lydelse av 26
kap. 4 § bygg-
ningabalken.*

(Forts.)

att utse platsen för tingshus, och den andra är, att ritningarna skulle fastställas hos Kungl. Maj:t. I övrigt skulle det bli vid det gamla. Det är det hela, som det nu är fråga om.

Beträffande den första frågan eller att platsen skulle utses av Kungl. Maj:t, så tycks man ju egentligen inte ha så mycket att invända däremot, utan kammaren synes vara beredd att godkänna ett sådant förslag, ifall det inte hade varit sammankopplat med det andra. Det är för resten ingen nyhet, att Kungl. Maj:t i vissa fall utser platsen. Sådant har hänt också redan under gällande rätt. Jag kunde anföra exempel, men jag skall inte trötta kammaren därmed.

Det egentligen nya skulle således bara vara en sak, och det är den, som herrarna ha så stora betänkligheter mot, nämligen att Kungl. Maj:t skulle fastställa ritningarna. Nu ha herrarna uttalat en sådan ömhet för Kungl. Maj:t, att han inte skall överansträngas med denna sak. Men det är ju inte så ofta sådana ärenden förekomma, och det blir naturligtvis ordnat på det sättet, att det blir en tjänsteman inom departementet, som särskilt får syssla med detta och får en viss rutin på området. Den granskning, som ifrågakommer, är ju inte av så ingående teknisk art, utan vad man vill se efter, det är, hurvida huset är tillräckligt stort för den domkrets, som det är avsett för, om det är tillräckligt många lokaler och om de äro lämpligt belägna. Allt detta är sådana saker, som vederbörande departementstjänsteman efter samråd med någon inom processkommisionen ganska lätt kan bilda sig en föreställning om. Jag har för min del inte haft en tanke på att byggnadsstyrelsen skulle i dessa ting få något mera dominerande inflytande. Ingalunda. Jag tror, att de fall, då byggnadsstyrelsen skulle behöva rådfrågas, skulle bli ytterst sällsynta.

Jag vill naturligtvis inte ingå i något slags bedömande av byggnadsstyrelsens sätt att sköta sina angelägenheter. Det har jag inte förutsättningar för att göra. Jag har inte reda på de ting. Men jag vill i alla fall nämna, att jag en gång, i egenskap av domhavande, haft att göra med byggnadsstyrelsen. Det var fråga om att bygga ett nytt tingshus i min domsaga i Strömstad. En byggmästare hade gjort upp ritningar, som voro alldeles utmärkta i avseende på det inre. Rummen vore väl disponerade. Men fasaderna tyckte jag för min del vara mycket litet tilltalande. Jag reste då till Stockholm och gick upp i överintendentsämbetet, som det kallades på den tiden, och herrarna där togo hand om saken och ritade nya fasader till detta hus utan att göra den minsta ändring i avseende på det inre. Och dessa fasader blevo alldeles utomordentligt tilltalande och vackra, så att häradsborna ansågo sig stå i den allra största förbindelse till ämbetsverket för det arbete, det gjort. Och det kostade inte ett enda öre. Det är det enda jag haft att göra med detta verk, som tycks verka så skrämmande på herrarna här i riksdagen.

Jag kan som sagt inte bedöma anledningen till herrarnas oro. Men i detta fall tror jag verkligen att herrarnas oro är opåkallad.

Ty det blir, såsom jag tror, mycket litet för byggnadsstyrelsen att taga befattning med i dessa ting.

Det har sagts, att det skulle gå mycket bra för länsstyrelserna att samråda med processkommissionen. Ja, naturligtvis kunna de det. Det får då bli skriftväxling mellan länsstyrelserna och processkommissionen. Men nog är det väl så, att Kungl. Maj:t har mycket lättare att underhandla med processkommissionen än vad länsstyrelserna ha. Vi bo ju i samma stad, och saken kan tagas ganska enkelt. Att processkommissionen måste vara med på ett hörn, som man säger, i dessa saker, eller rättare sagt inte bara på ett hörn utan ganska mycket, det är alldeles uppenbart, eftersom man annars skulle äventyra hela den organisation, som processkommissionen har under utarbetande. Det har ju redan fortskridit så långt, att processkommissionen till samtliga rikets domhavande utsänt ett frågeformulär, där den vill ha reda på vartenda tingshus i detta land, hur de äro inredda, måtten o. s. v. Processkommissionen är således sysselsatt med detta, och det är då rimligt, att den fortfarande hålles au courant med hur händelserna utveckla sig. Det skulle ju vara mer än ledsamt, om det skulle byggas för stora kostnader tingshus i landet, som sedan skulle befinnas fel belägna och fel inredda för det syfte, de skola tjäna. Det är detta som man med förslaget velat förebygga. Några som helst ökade fordringar på de tingshusbyggnadsskyldiga föreslås icke. Det är icke meningen att tvinga dem att bygga. De ha fortfarande samma frihet som förut. Allt vad det är fråga om, är att överflytta den kontroll, som förut ålegat länsstyrelserna, till Kungl. Maj:t. Jag kan inte förstå, att häradsborna skola kunna frukta för detta. Skall det vara farligare att lyda under Kungl. Maj:t än under Kungl. Maj:ts befallningshavande? Det kan jag inte inse.

Jag nödgas beklaga, att frågan fått den utgång som den fått. Ty det blir ju nu att börja arbetet om igen och kanske försöka nästa år någon väg att komma fram på. Nu har ju första kammaren avslagit propositionen, och det är ju endast att resignera inför detta. Men det hindrar icke, att jag skulle med stor tillfredsställelse se, att andra kammaren fattade ett beslut i riktning av bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! De två talare, som hade ordet närmast före herr statsrådet, gjorde sina yrkanden på grund av önskan att lätta Kungl. Maj:ts börda. Det var det som uppkallade mig. Jag vill yrka avslag på utskottets hemställan, för att vi skola lätta på tingslagens börda. Det blir utan tvivel betydligt dyrare, om vi skola gå den väg utskottet föreslagit. Vi känna så väl vad det har för följder, när Kungl. Maj:t skall bestämma, ty det är egentligen inte den sittande regeringen utan vederbörande ämbetsverk, i detta fall byggnadsstyrelsen, som skall granska ritningarna. Den, som i statsutskottet haft litet tillfälle att se, vad detta ämbetsverk kostat och kostar staten på grund av de fordringar det har på byggnader på olika områden, vet, att detta skulle komma

*Ang. ändrad
lydelse av 26
kap. 4 § bygg-
ningabalken.*

(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av 26
kap. 4 § bygg-
ningabalken.
(Forts.)

att betydligt öka bördorna för de skattdragande. Jag skulle kunna tillägga åtskilligt i detta avseende, men jag skall stanna med detta. Gent emot utskottets ärade ordförande, som motiverade sin och utskottets ståndpunkt med en hänvisning till den kommande processreformen, vill jag dock säga, att jag tycker, att det är något tidigt att komma med en sådan motivering, innan vi fått se, vad denna reform har med sig. Det är sålunda ytterligare ett skäl, varför vi icke böra gå med på utskottets förslag.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman, mina damer och herrar! Endast ett par ord.

När herr Bengtsson i Norup med flera tala om den oerhörda böroda, som skulle komma att påvåla Kungl. Maj:t, om detta lagförslag ginge igenom, så måste jag säga, att herrarna överdriva ganska avsevärt. Ty blir ingen tyngre böroda lagd på Kungl. Maj:t än denna, så torde bördan vara lätt att bära.

Det talas här så mycket om byggnadsstyrelsen. Jag har inte äran att närmare känna till densamma. Men även om mångt och mycket, som byggnadsstyrelsen haft att göra med, har blivit dyrt, så vill det förefalla mig, att den lagtext, som här föreslås, är av den art, att byggnadsstyrelsens befogenhet blir ganska inskränkt. Det står ju nämligen i lagtexten, att tingshus skall uppföras »efter ortens sed» »till den storlek och med de lokaler, behovet i varje fall fordrar» o. s. v. Det torde därför inte vara så farligt med den saken.

För övrigt vill jag säga, att Kungl. Maj:ts förslag förefaller mig vara mycket väl befogat inför den processreform, som vi hoppas vara nära förestående.

Det har sagts, att det skulle vara mycket bättre, om det blir Kungl. Maj:ts befallningshavande, som får avgöra saken. Jag tror inte, att så blir fallet, utan det är säkerligen mycket bättre, om dessa ärenden gå till Kungl. Maj:t. Om de skola gå till Kungl. Maj:ts befallningshavande, så blir det på samma sätt som det är nu, att när det skall bestämmas angående platsen för tingshusbyggnaden, så komma de olika ortsintressena fram och belägra Kungl. Maj:ts befallningshavande vart och ett från sitt håll. Det är då sannerligen inte så lätt för Kungl. Maj:ts befallningshavande att träffa sitt avgörande under hänsynstagande till olika uppfattningar och intressen.

Jag tror sålunda för min del, att Kungl. Maj:ts förslag är väl befogat, och trots att första kammaren avslagit utskottets hemställan, tror jag, att det skulle vara önskvärt, att andra kammaren bifaller utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Det kan måhända synas litet underligt, att jag begärt ordet i detta ärende, då jag icke deltagit i dess behandling i utskottet. Då jag dock gjort det är det därför, att jag i mitt arbete i processkommissionen något satt mig in i spörsmålet.

Det förefaller mig vara på det sättet, att, om vi en gång här i landet skola övergå från skriftlig till muntlig civilprocess, eller om vi skola företaga en omgruppering av tingslagen, som utan tvivel i vissa fall åtminstone kommer att bli följden av en processreform, så är det riktigare att hava förevarande angelägenheter centraliserade på ett ställe, så att man har en överblick över det område det gäller, och mindre lämpligt att hava dessa angelägenheter till behandling i 24 länsstyrelser, som skola brevväxla med myndigheterna i Stockholm, närmast med processkommissionen.

Ang. ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken.

(Forts.)

Ur dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Voteringen utvisade 80 ja, men 96 nej, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om ändring i 13 § 2 mom. i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Slutligen föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande vissa rättsförhållanden mellan grannar i bysamhällen; och begärdes ordet därvid av

Ang. vissa rättsförhållanden mellan grannar i bysamhällen.

Herr W i k l u n d, som anförde: Herr talman! Jag är visserligen första lagutskottet synnerligen tacksam för den uppmärksamhet, som utskottet har ägnat min motion, och för den vidlyftiga utredning,

*Ang. vissa
rättsförhållan-
den mellan
grannar i
bygemhålle.*

(Forts.)

som med anledning av motionen åstadkommits. Jag skulle givetvis hava varit ännu mera tacksam, om utskottet hade velat göra något för att undanröja de stora olägenheter, som på många håll äro rådan-
de till följd därav, att några bestämmelser icke finnas, som reglera
rättsförhållandena byagrannar emellan i de avseenden, som beröras
i motionen.

Att det verkligen föreligger ett oundvikligt behov av nya rätts-
regler på ifrågavarande område är alldeles säkert, ty de bestämmel-
ser, som i detta hänseende finnas och som stått orubbade, alltsedan
1734 års lag tillkom, kunna givetvis icke vara tillfyllest i nuvarande
tid.

Att behovet av rättsregler rörande grannelagsrätten gjort sig
starkt gällande även i andra länder än vårt finner man därav, att, så-
som utskottet angivit, en omfattande och utförlig lagstiftning på ifrå-
gavarande område redan finnes införd i våra grannländer Tyskland,
Norge och Finland. Utskottet har emellertid ansett, att regleringen
av grannelagsrätten sammanhänger så intimt med frågan om ord-
nandet av fastighetsrätten i dess helhet, att förstnämnda rättsområ-
de endast med svårighet kan upptagas till särskild legislativ behand-
ling. Men därmed torde också få anses, att frågan blivit bordlagd, om
icke i en överskådlig framtid, så dock åtskilliga decennier framåt
i tiden, ty när det slutliga ordnandet av fastighetsrätten kan komma
till stånd torde vara omöjligt för någon att nu förutse.

Det hade därför varit synnerligen önskvärt, att utskottet re-
dan nu kunnat bifalla motionen samt föreslå en skrivelse i ämnet till
Kungl. Maj:t för att därigenom bringa frågan under Kungl. Maj:ts
prövning.

Såsom emellertid saken nu ligger, lärer väl ingenting vidare kun-
na åtgöras för denna gång, och jag skall därför nu icke framställa
något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

Statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående in-
redning och utrustning av tandläkarinstitutets nya lokaler;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny-
byggnad för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers
tekniska institut;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omor-
ganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun;

nr 58, i anledning av väckt motion angående användande av
eventuellt uppkommen behållning å det för år 1922 beviljade för-
slagsanslaget till understöd åt nykterhetsnämnderna m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln
av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag

till statskontoret och riksräkenskapsverket jämte en i ämnet väckt motion;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att påbörja anläggning av en radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse angående av Kungl. Maj:t meddelat uppskov med slutförandet av vissa undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gellivare malmberg;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sänkning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjan- de; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande;

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 33, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Anderson</i> i Råstock	under 2 dagar fr. o. m. den 4 maj,				
» <i>Persson</i> i Björsbyholm	» 3	»	»	» 4	»
» <i>Lundén</i>	» 3	»	»	» 5	»
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	» 6	»	»	» 4	»
» <i>Johanson</i> i Hallagården	» 3	»	»	» 4	» och
» <i>Carlström</i> i Helgagård	» 8	»	»	» 5	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,20 på natten.

In fidem
Per Cronvall.